

Ivar Lie og Elisabeth Angell

Endringer i demografi og utdanningsvalg

Betydning for høyere
utdanningsinstitusjoner i
Nord-Norge mot år 2015

NOTAT
2002:107

Tittel: **Endringer i demografi og utdanningsvalg.**
Betydning for høgere utdanningsinstitusjoner i Nord-Norge mot år 2015.

Forfatter: Ivar Lie og Elisabeth Angell

NIBR-notat: 2002:107

ISSN: 0801-1702
ISBN: 82-7071-359-7

Prosjektnummer: O-1855
Prosjektnavn: Demografi og sosiale trender

Oppdragsgiver: Rådet for høgere utdanning i Nord-Norge

Prosjektleder: Ivar Lie

Referat: Dette er en utredning om hvilke demografiske endringer som er forventa i Nord-Norge og landet fram mot år 2010-2015, og hvilke konsekvenser disse endringene vil få for rekrutteringsgrunlaget til høgere utdanningsinstitusjoner i landsdelen. Det er også gjort en analyse av endringer i ungdoms utdanningsvalg, som sammen med den demografiske analysen inngår som en del av grunlaget for en avsluttende drøfting av hvordan utdanningsøkningen til høgere utdanning i Nord-Norge forventes å utvikle seg.

Sammendrag: Norsk

Dato: Mars 2002

Antall sider: 68 inkl. vedlegg

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21, Postboks 44 Blindern
0313 OSLO

Vår hjemmeside: Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2002

Forord

I dette notatet rapporteres prosjektet ”Demografi og sosiale trender” som NIBR avd. Nord-Norge har utført for Rådet for høyere utdanning i Nord-Norge (RHU). Dette er en av tre utredninger som RHU har fått utført i forbindelse med Rådets strategiarbeid i forhold til nye rammebetingelser for høyere utdanning og forskning i Nord-Norge.

Notatet er skrevet av Ivar Lie og Elisabeth Angell, der sistnevnte har gjennomført dataanalyser om utdanningsvalg og skrevet kapittel 4, mens førstnevnte har gjennomført de demografiske analysene og skrevet de øvrige kapitler. Ivar Lie har også vært prosjektleder for prosjektet.

NIBR vil takke RHU for prosjektet, og de enkelte utdanningsinstitusjonene for opplysninger om lokale opptak til høyere utdanning. Vi vil også takke Samordna opptak til høyere utdanning (SO) for utkjøring og tilrettelegging av data for prosjektet.

Oslo/Alta, mars 2002

Arne Tesli
Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt	4
Figuroversikt.....	6
Sammendrag	7
1 Problemstillinger og metoder	10
1.1 Problemstillinger	10
1.2 Høgere utdanning i Nord-Norge – en oversikt.....	11
1.2.1 Utdanningstilbudenes utbredelse i Nord-Norge	11
1.2.2 Geografisk rekruttering til høgere utdanning i Nord-Norge.....	12
1.3 Metoder og disposisjon	14
1.3.1 Det statistiske grunnlaget og bruken av det.....	14
1.3.2 Regioninndeling i analysene	16
1.3.3 Disposisjon av rapporten.....	18
2 Utsiktsanalyser – endringer i ungdoms- og vokskullenes størrelse.....	19
2.1 Endringer i tallet på ungdom 1985-2015.....	19
2.1.1 Endringer i ungdomskullenes størrelse i Norge og Nord-Norge 1985-2000	20
2.1.2 Endringer i tallet på ungdom 1985-2000 i regionene i landsdelen.....	22
2.1.3 Forventede endringer i ungdomskullenes størrelse i Norge og Nord-Norge	
2000-2015	24
2.1.4 Forventede endringer i tallet på ungdom 2000-2015 i regionene i	
landsdelen.....	26
2.2 Endringer i tallet på voksne i Norge og landsdelen.....	30
2.2.1 Endringer i vokskullenes størrelse i Norge og landsdelen.....	30
2.2.2 Endringer i tallet på voksne i ulike deler av landsdelen.....	31
2.3 Betydningen av endringer i kullstørrelser for framtidig rekruttering	
til høgere utdanning i Nord-Norge	35
2.3.1 Sannsynlig utvikling i rekrutteringsgrunnlaget for den enkelte	
utdanningsinstitusjon.....	37
2.3.2 Betydningen av eventuell økt rekruttering utenfra landsdelen eller fra nye	
aldersgrupper.....	40
3 Arbeidsmarkedsforhold og utdanningsnivå	42
3.1 Nedgang i ledighet gir nedgang i utdanningssøkning	42
3.1.1 Forskjeller i ledighet gir forskjeller i utdanningssøkning	43
3.1.2 Mangel på arbeidskraft kan gi lav utdanningssøkning.....	44
3.2 Forskjeller i utdanningsnivå i landsdelen.....	45
4 Utdanningsvalg i Nord Norge	46
4.1 Hovedtall for studieopptak	46
4.2 Endringer i utdanningsretninger på landsplan.....	47
4.3 Endringer i utdanningsretninger blant nordnorske studenter	50
4.3.1 Populære studier blant nordnorske studenter	53

5	Oppsummering - endringer i rekrutteringsgrunnlag og utdanningsøkning	55
5.1	Utvikling i søkertall for lærestedene i Nord-Norge.....	55
5.2	Oppsummerende drøfting av mulige endringer i rekrutteringsgrunnlag og utdanningsøkning	57
5.2.1	Forskjeller mellom utdanningsinstitusjonene i nord	58
	Litteratur	64
Vedlegg 1	Regioninndeling av Nord-Norge	65
Vedlegg 2	Grunnutdanninger i Nord-Norge	67
Vedlegg 3	Utdanninger som inngår i Utdanningstyper	69

Tabelloversikt

Tabell 2.1	<i>Prosentvis endring i antallet 20-24-åringer i regioner i Nord-Norge 1985-2000, med basisår 1985=100.</i>	22
Tabell 2.2	<i>Prosentvis endring i antallet 25-29-åringer i regioner i Nord-Norge 1985-2000, med basisår 1985=100.</i>	23
Tabell 2.3	<i>Utsiktstall for prosentvis endring i antallet 19-, 20-24 og 25-29-åringer i Norge og Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Rene utsiktstall, og tall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.</i>	25
Tabell 2.4	<i>Utsiktstall for prosentvis endring i antallet 20-24-åringer i regioner i Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Rene utsiktstall, og tall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.</i>	27
Tabell 2.5	<i>Utsiktstall for prosentvis endring i antallet 25-29-åringer i regioner i Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Rene utsiktstall, og tall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.</i>	29
Tabell 2.6	<i>Endring i antallet 30-44 og 45-59-åringer i Norge og Nord-Norge i perioden 1985-2000 med 1985 som basisår, og utsiktstall for perioden 2000-2015, med 2000 som basisår. Rene utsiktstall, og tall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.</i>	31
Tabell 2.7	<i>Endring i antallet 30-44-åringer i regioner i Nord-Norge i perioden 1985-2000 med 1985 som basisår, og utsiktstall for perioden 2000-2015, med 2000 som basisår. Rene utsiktstall, og tall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som i perioden 1990-2000.</i>	32
Tabell 2.8	<i>Endring i antallet 45-59-åringer i regioner i Nord-Norge i perioden 1985-2000 med 1985 som basisår, og utsiktstall for perioden 2000-2015, med 2000 som basisår. Rene utsiktstall, og tall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som i perioden 1990-2000.</i>	34
Tabell 2.9	<i>Forventa utvikling i rekrutteringsgrunnlaget for høyere utdanningsinstitusjoner i landsdelen, gitt utsiktsanalyser for befolkningsutvikling, basert på flytting, innvandring og dødelighet som på 1990-tallet, og to alternativer for økning i rekrutteringsgrunnlaget, geografisk (alternativ 1) eller aldersmessig (alternativ 2).</i>	38
Tabell 3.1	<i>Utvikling i antall søkere, søkere møtt til høyere utdanning, antall personer i alderen 19-24 år og 25-29 år, antall arbeidsledige (inkl. ordinære tiltak), antall arbeidsledige 19-24 år i perioden 1993-2000. Alle tall i tusen.</i>	43
Tabell 4.1	<i>Hovedtall for studieopptak for 1994-2000, landsplan og Nord Norge</i>	47
Tabell 4.2	<i>De mest og minst ettertraktede studiene, målt etter primærsøker per plass (i parentes er verdien angitt), for årene 1996,1998 og 2000. Studier med feitt skrift har over 1000 plasser, mens studier som er kursivert har under 200 plasser på landsbasis. De øvrige har mellom 200 og 1000 plasser.</i>	48

Tabell 4.3	<i>Antall plasser, søkere og møtt til ulike utdanningstyper, 1996, 1998, 2000 og 2001. For forklaring av inndelingen, se Vedlegg 3.....</i>	49
Tabell 4.4	<i>Høgskolekandidater utdannet fra 1990-1996 ved ulike utdanningssteder i Nord Norge etter arbeidsregion i 1997. Målt i prosent. ....</i>	50
Tabell 4.5	<i>Antall søkere og antall møtt blant nordnorske studenter, for årene 1996, 1998 og 2001.....</i>	51
Tabell 4.6	<i>Andelen de nordnorske søkerne som møtte til studier utgjør i forhold til landstallene, fordelt etter utdanningstype. ....</i>	53
Tabell 5.1	<i>Endring i antallet søkere, primærsøkere og antallet søkere møtt til utdanning gjennom Samordna opptak i perioden 1996-2000 ved lærestedene i Nord-Norge.....</i>	56
Tabell 5.2	<i>Utsiktstall for prosentvis endring i det demografiske rekrutteringsgrunnlaget til høyere utdanning i Norge og Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Vekta etter dagens aldersstruktur blant de som møter til høyere utdanning (både Samordna og lokale opptak). Utsiktstall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet. ....</i>	57

Figuroversikt

- Figur 1.1 *Kart over Nord-Norge med høgere utdanningsinstitusjoner (kursivert) og den regioninndeling som er brukt i denne utredningen 17*
- Figur 2.1 *Prosentvis endring i antallet 19-, 20-24 og 25-29-åringer i Norge og Nord-Norge i perioden 1985-2000. 1985 er basisår.....20*
- Figur 5.1 *Forventa utvikling i rekrutteringsgrunnlaget for læresteder i landsdelen, gitt utsiktsanalyser for befolkningsutvikling. Basisår 2000=100. Vekta etter dagens geografiske rekrutteringsmønster til lærestedene, og dagens aldersstruktur blant søkere som tar imot plass i høgere utdanning. Utsiktstall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.60*

Sammendrag

Ivar Lie og Elisabeth Angell

Endringer i demografi og utdanningsvalg

Betydning for høyere utdanningsinstitusjoner i Nord-Norge mot år 2015

NIBR-notat 2002:107

Problemstillingene som drøftes i denne utredningen er hvordan endringer i demografi og utdanningsvalg vil kunne påvirke rekrutteringsgrunnlag og utdannings søkning til høyere utdanningsinstitusjoner i Nord-Norge de neste ti til femten år. Oppdraget er utført for Rådet for høyere utdanning i Nord-Norge (RHU).

Metodisk er de demografiske beregningene basert på utsiktsanalyser (Sørli 1995) for hvordan tallet på personer i aktuelle aldersgrupper i Nord-Norge forventes å utvikle seg mot år 2005, 2010 og 2015. Dette er gjort ut fra endringer i størrelsen på barne- og ungdomskull i perioden 1985-2000, og flytteaktivitet gjennom aldersfaser på 1990-tallet. Analysene av ungdoms utdanningsvalg er basert på data om opptak av nye studenter til høyere utdanning de siste fem-seks år, dels data fra Samordna opptak (SO), og dels data fra den enkelte utdanningsinstitusjon i landsdelen om lokale opptak. I tillegg har vi drøfta hvordan arbeidsledighet og utdanningsnivå i regionene i landsdelen kan påvirke utdannings søkninga utover endringene i rekrutteringsgrunnlaget.

I innledningskapitlet er utdanningstilbudet i landsdelen presentert, noe som viser at det er relativt få utdanningstilbud som ikke finnes i landsdelen, men at det er Tromsø med både universitet og høyskole som har det klart breieste utdanningstilbudet. Vi har også sett på rekrutteringsmønsteret geografisk til de ulike institusjonene, og hovedinntrykket er da at utdanningsinstitusjonene først og fremst rekrutterer fra nærområdene sine, og at andelen som rekrutteres fra landsdelen er såpass høy som 75-80% for de fleste institusjonene. Universitetet i Tromsø er den utdanningsinstitusjon som rekrutterer høyest andel nye studenter sørfra, og også det lærested som rekrutterer jevnest fra landsdelen.

Hovedgrunnlaget for de demografiske analysene er endringene i årskullstørrelser i landsdelen og landet, og da spesielt i de årskull som til en hver tid er i ungdomsaldersgruppene. På 1990-tallet ble antallet 19-24-åringer, som pr. i dag over halyparten av de nye studentene rekrutteres fra, kraftig redusert både i landet og landsdelen som følge av at de relativt små årskullene født utover på 1970-tallet nådde denne aldersgruppa. Reduksjonen i landet var på om lag 20%, mens den i landsdelen nesten var 30% i denne perioden. Dette har sammen med økende etterspørsel etter arbeidskraft resultert i at tallet på søkere til høyere utdanning siden 1994 er redusert med om lag en tredjedel. Først etter år 2005 forventes det vesentlig stigning i tallet på søkere til høyere utdanning, da de større årskullene født etter 1985 kommer ut fra videregående skole, og antallet personer i aldersgruppa 19-24 år vil øke kraftig på landsplan. Dersom flyttemønsteret for denne aldersgruppa blir som på 1990-tallet, vil imidlertid økningen i

denne aldersgruppa bli under halvparten så stor i landsdelen som i landet. Dette skyldes dels at potensialet for vekst i landsdelen er mindre på grunn av mindre barne- og ungdomskull, og dels at landsdelen har netto utflytting. Aldersgruppa 25-29 år forventes derimot å bli redusert klart de neste fem-ti år, men betydelig mer i landsdelen enn i landet.

En økende del av de nye studentene rekrutteres imidlertid i dag fra aldersgruppene over 30 år, noe som særlig gjelder noen av høyskolene i landsdelen. Dette er imidlertid heller ikke aldersgrupper med positivt utsikter i landsdelen. Aldersgruppa 30-44 år forventes å bli litt redusert i landet, og klart redusert i landsdelen de neste ti til femten år. Aldersgruppa 45-59 år forventes i samme periode å øke i landet, men bli svakt redusert i landsdelen.

Hvordan dette slår ut for den enkelte utdanningsinstitusjon i landsdelen er avhengig av hvilke regioner og aldersgrupper lærestedene rekrutterer mest fra, og hvilke utsikter det er til endring i disse aldersgruppene i de aktuelle regionene. Vi har regnet på dette ut fra dagens geografiske og aldersmessige rekrutteringsmønster for hver av institusjonene, og med en grunnleggende forutsetning om at flyttemønster, innvandring og dødelighet blir som det var på 1990-tallet. Gitt disse forutsetningene er det bare Universitetet og Høgskolen i Tromsø som kan forvente særlig vekst i rekrutteringsgrunnlaget på ti til femten års sikt. Veksten der vil først komme etter år 2005. Ved de øvrige lærestedene i landsdelen forventes en klar reduksjon i rekrutteringsgrunnlaget mot år 2005, men denne vil for høyskolene i Bodø, Narvik og Finnmark, bli avløst av svak vekst mot år 2010 og 2015, men bare for Høgskolen i Bodø vil denne veksten vere stor nok til at en når dagens relativt lave nivå på rekrutteringsgrunnlaget. Høgskolene i Harstad og Nesna, samt Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole vil derimot få videre (svak) nedgang i rekrutteringsgrunnlaget også etter 2005.

Vi har også sett på de nye studentenes utdanningsvalg de siste årene, og da spesielt på nordnorske studenters (studenter fra landsdelen) utdanningsvalg. Med den klare nedgangen i tallet på søkere til høyere utdanning på siste del av 1990-tallet, har det også skjedd en del endringer i utdanningssøkningen fordelt på studier og fagområder. Søkningen til førskolelærer-, lærer-, sosialfaglig, landsbruksfaglige og fiskeri/maritime utdanninger har gått mest tilbake, mens søkningen til realfag og tekniske utdanninger samla sett, og siviløkonomstudiet ikke har gått tilbake. Også blant de nordnorske søkerne er det de samme hovedtendensene som gjør seg gjeldende, men reduksjonen i søkning til de pedagogiske utdanningene har ikke vært like sterk i landsdelen som på landsbasis. Dette er også studier som generelt er mer populære blant de nordnorske studentene, mens andelen studenter fra landsdelen som søker tekniske utdanninger og siviløkonomstudier er lav.

Avslutningsvis har vi drøfta hvordan nordnorske studenters utdanningsvalg og utdanningstilbudet ved nordnorske læresteder, samt situasjonen på arbeidsmarkedet og det generelle utdanningsnivået i regionene, kan komme til å påvirke utdanningssøkningen til utdanningsinstitusjonene i landsdelen, utover de endringene vi forventer i rekrutteringsgrunnlaget som følge av demografiske endringer. Hvordan dette totalt sett vil slå ut er svært vanskelig å si noe sikkert om, men vi tror det breie utdanningstilbudet i Tromsø virker positivt på utdanningssøkningen til utdanningsinstitusjonene der, og noe av det samme kan også gjelde Høgskolen i Bodø, som sammenligna med de andre høyskolene har et bredt tilbud. For Høgskolen i Narvik er det kanskje realisering av industri- og olje- og gassutbygging, som kan komme til å påvirke utdanningssøkningen mest utover de demografiske endringene. For de øvrige høyskolene er antagelig potensialet mer begrensa med de utdanningstilbudene som gis i dag, og det er ikke

grunnlag for å tro at utdanningssøkningen vil utvikle seg mer positivt enn rekrutteringsgrunnlaget. Dette er imidlertid til syvende og sist avhengig av hva den enkelte utdanningsinstitusjon gjør for å utvikle sine tilbud i forhold til kompetansebehovene i arbeidslivet og utdanningsvalgene blant ungdom i landsdelen.

1 Problemstillinger og metoder

1.1 Problemstillinger

Hovedproblemstillingen i denne utredningen er å analysere hvordan sannsynlige demografiske endringer vil påvirke rekrutteringsgrunnlaget til de høyere utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge i et ti- til femten års perspektiv. Dette er basert på såkalte utsiktsanalyser (Sørli 1995) der vi ut fra endringer i størrelsen på barne- og ungdomskull i perioden 1985-2000, og flytteaktivitet gjennom ungdomsfaser på 1990-tallet, forsøker å antyde hvordan ulike aldersgrupper, og da spesielt ungdomsaldersgruppene, vil utvikle seg fram mot år 2010 og 2015. I utsiktsanalysene skiller vi mellom rene utsiktstall, som bare reflekterer forholdet mellom barne- og ungdomskull før (1985, 1990, 1995) og nå (2000), og utsiktstall som er korrigert for flytting gjennom ungdomsfaser. De rene utsiktstallene er et uttrykk for vekst- eller tapspotensialet, altså om årskullene i den aktuelle aldersgruppa er større eller mindre enn det de var tidligere, helt uavhengig av flytting. De korrigerte utsiktstallene er korrigert for sannsynlig flytteaktivitet gjennom aldersfaser. Som sannsynlig flytteaktivitet er satt den gjennomsnittlige flytteaktiviteten gjennom de aktuelle aldersfaser på 1990-tallet, men i noen av analysene er det laget flere alternative utsiktstall basert på flytting som første eller andre halvdel av 1990-tallet. For Nord-Norge sin del var det mye større netto utflytting på siste enn første del av 1990-tallet.

I tillegg til denne hovedproblemstillingen, er det noen andre problemstillinger knytta til utdanningssøking som vi også berører i denne utredningen, uten at disse er analysert like inngående som de demografiske endringene. Vi mener for det første at arbeidsmarkedsforholdene og endringer i disse påvirker utdanningssøkningen, og at en ved vurderinger av i hvilken grad rekrutteringspotensialet som framkommer i de demografiske analysene vil bli realisert, må ta høyde for dette. Videre har utdanningsnivået betydning for utdanningssøkningen, uten at det er opplagt om det er slik at lavt utdanningsnivå (utdanningsbehov i arbeidslivet) påvirker utdanningssøkningen mer positivt enn høgt utdanningsnivå (flere blir påvirka til å ta utdanning). Utdanningsøkningen til utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge er også avhengig av søkerens utdanningsvalg, og da spesielt de nordnorske søkerens valg sett i forhold til de utdanningstilbud som gis ved de høyere utdanningsinstitusjonene i landsdelen. Vi har sett nærmere på dette, ved å se om de nordnorske søkerne skiller seg fra landets søkere når det gjelder utdanningsvalg, og drøftet hvordan dette kan komme til å påvirke søkningen til de ulike høyere utdanningsinstitusjoner i landsdelen. I den oppsummerende drøftingen avslutningsvis drøfter vi hvordan arbeidsmarkedsforhold, utdanningsnivå og søkerens utdanningsvalg kan komme til å påvirke rekrutteringsgrunnlag og søking til høyere utdanning, ut over de rent demografiske effektene.

1.2 Høgere utdanning i Nord-Norge – en oversikt

I Nord-Norge er det ett universitet og en rekke høgschooler. Universitetet i Tromsø er som kjent det eneste i landsdelen, mens det i alle de tre fylkene finnes høgschooler av ulike slag, selv om spesielt Finnmark har et noe mer begrenset tilbud enn de øvrige fylkene. Finnmark har Høgschoolen i Finnmark (HIF) med om lag 1700 studenter (omregnet til heltidsekvivalenter¹, Statistisk Sentralbyrå 2000) med avdelinger i Alta og Hammerfest, samt Sami Allaskuvla/Samisk Høgschool (SA/SH) i Kautokeino som i 1999 hadde 120 studenter. I Tromsø finnes foruten Universitetet i Tromsø (UITØ) med 6200 studenter, Høgschoolen i Tromsø (HITØ) med 2200 studenter og Bedriftsøkonomisk Institutt (BI Tromsø) med knappe 300 studenter, mens Høgschoolen i Harstad (HIH) med 1000 studenter er den eneste høgschoolen ellers i Troms. Totalt sett har Tromsø altså knappe 9000 studenter og er dermed det klart største studiestedet i landsdelen. I Nordland er Høgschoolen i Bodø (HBO) med 3600 studenter den klart største, men i fylket ligger også Høgschoolen i Narvik (HIN) og Høgschoolen i Nesna (HINE) som hver har ca. 1000 studenter, og BI Nordland i Rana som har om lag 200 studenter. Selv om utdanningsinstitusjonene er lokalisert til noen utvalgte steder i landsdelen, driver de fleste av dem i tillegg desentraliserte tilbud, i hovedsak i eget fylke, men også i noen tilfeller i ett av de andre fylkene i landsdelen. Disse tilbudene er ofte lokalisert til regionssentra i regioner uten høgschool/universitet, men av og til også lokalisert til et av de andre høgschoolstedene, og da gjerne i samarbeid med høgschoolen på stedet.

Totalt sett betyr dette at det i landsdelen er vel 17.000 heltidsstudenter, eller 9.8% av studentene i landet. I og med at landsdelen har 10.1% av aldersgruppa 19-29 år, er andelen studenter omtrent som forventet, men altså litt underrepresentert. Om lag halvparten av studentene i landsdelen holder til i Tromsø, noe som gir både Tromsø og Troms høy studenttetthet sammenligna med Finnmark og Nordland. I Tromsø utgjør studentene grovt regna 14-15% av befolkninga, mens de i Troms utgjør 6-7% og i Finnmark og Nordland bare 2-3% av befolkninga.

De nyeste skolene er de to BI-filialene som ble etablert for et par år siden, mens Samisk høgschool som ble etablert i 1989 er den nyeste av de øvrige skolene. Ellers har høgschoolene i Nord-Norge minst eksistert i 20 år, og noen av dem har lenger tradisjoner bakover, om enn ikke nødvendigvis som høgschooler. Universitetet i Tromsø ble etablert i 1972, og er det yngste universitetet i Norge. Flere av de nåværende høgschoolene er videre resultat av den sammenslåing som skjedde omkring 1994 av bl.a. pedagogiske høgschooler, helsefaghøgschooler og distriktshøgschooler i samme område. Dette gjelder først og fremst Høgschoolen i Finnmark, Høgschoolen i Tromsø og Høgschoolen i Bodø.

1.2.1 Utdanningstilbudenes utbredelse i Nord-Norge

Totalt sett gir utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge et bredt utdanningstilbud, og det er få utdanninger som ikke er representert i landsdelen (Se tabell i Vedlegg 2). Men i hvilken grad de ulike tilbudene er spredt i landsdelen varierer en del. Lærer-, førskolelærer- og sykepleieutdanninger finnes på fem steder i landsdelen, og er dermed sammen med utdanningskategorien årsenhet (som er en samlekategori på fag fra lærerutdanning som kan tas separat, Se Vedlegg 3) de som er mest utbredt. Videre finnes ulike typer høgschoolkandidatutdanninger ved fire av lærestedene i landsdelen.

¹ Tallet på studenter fra Statistisk Sentralbyrå er altså et tall for heltidsstudenter, der deltidsstudenter er regna etter hvilket omfang studiene har (for eksempel halvtidsstudier teller en halv student).

Barnevernsutdanning gis ved tre læresteder, ett i hvert fylke, mens sosionomutdanninga bare er representert i Finnmark (HIF) og Nordland (HBO). Ingeniør og sivilingeniørutdanning kan også tas to steder i landsdelen, i Tromsø (HITØ/UITØ) og Narvik (HIN).

De spesifikke universitetsutdanningene, enten det er snakk om åpne studier som historisk-filosofiske, samfunnsvitenskapelige eller realfaglige studier, eller lukka studier som medisin, jus, farmasi eller fiskerifag gis bare ved Universitetet i Tromsø. Høgskolen i Tromsø er også alene om noen utdanningstilbud, og det gjelder først og fremst en del helserelaterte utdanninger som ergo- og fysioterapi, bioingeniør, radiograf og tannpleierutdanning, samt videreutdanning som jordmor, men dessuten også kunstfag og musikk som egne utdanninger. Høgskolen i Bodø er alene i landsdelen om å ha journalistutdanning og politiutdanning, samt siviløkonomutdanning som videreutdanningstilbud. Videre er det nok en del utdanninger som her er representert i samlekategorien høgskolekandidatstudier som enkelthøgskoler i landsdelen er alene om.

Det er ellers noen mindre spesialiserte utdanninger som ikke er representert i landsdelen, samt at det selvsagt finnes universitets- og høgskolefag som det bare gis tilbud om ved de største universitetene eller høgskolene i Sør-Norge.

Tilbudet av samiskspråklige utdanningstilbud er begrenset til de tilbud som finnes ved Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole og Universitetet i Tromsø, og dreier seg først og fremst om lærerutdanning, samisk språk og journalistutdanning ved SA/SH, og samisk språk og samisk kulturkunnskap ved UITØ.

1.2.2 Geografisk rekruttering til høyere utdanning i Nord-Norge

Totalt sett kommer 75% av søkerne som møter til start på grunnutdanning² ved utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge fra landsdelen (Gjennomsnittstall 1998 og 2001 fra Samordna opptak³ (SO) og lokale opptak (LOK)). Høgest andel nye studenter fra landsdelen har Høgskolene i Tromsø og Harstad, samt Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole⁴, som rekrutterer 80-85% av studentene fra landsdelen. Vi har ikke tall for BI-filialene, men ut fra opplysninger derfra ser det ut til at disse rekrutterer det aller meste av

² Med grunnutdanning menes utdanninger som ikke bygger på annen høyere utdanning. Det gjelder profesjonsstudier som for eksempel lærer- og sykepleierutdanning, det gjelder kandidatutdanninger, og det gjelder frittstående grunnfag eller delfag/semesteremner. Søkning til videreutdanninger, som er utdanningstilbud som bygger på annen høyere utdanning, er ikke med i statistikkgrunnlaget. Se ellers avsnittet om data om opptak til høyere utdanning.

³ Samordna opptak (SO) er et nasjonalt opptak til generelle grunnutdanning. Noen tilbud ved utdanningsinstitusjonene i landsdelen har lokale opptak. Det gjelder i hovedsak desentraliserte utdanningstilbud, utdanningstilbud med spesielle opptakskrav (opptaksprøver), og opptak til studier med start i vårsemesteret. Vel 80% av de som har møtt opp til grunnutdanning ved Høgskolene i Finnmark, Tromsø, Harstad og Bodø de siste årene, er tatt opp gjennom Samordna opptak, de resterende gjennom lokale opptak. Andelen er ca. 70% ved Høgskolen i Narvik, i og med at nye studenter som blir tatt opp til treterminordningen for ingeniørfag, blir tatt opp via lokale opptak. Andelen som er tatt opp via Samordna opptak er lavest for Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Nesna, der over halvparten av studentene de siste årene er tatt opp via Lokale opptak. Det siste er på grunn av at om lag halvparten av nye studieplasser ved Høgskolen i Nesna er desentraliserte tilbud, mens det første er fordi våropptaket til Universitetet i Tromsø, som normalt utgjør knappe 40% av det totalt opptaket, i sin helhet er et lokalt opptak. Se ellers avsnittet om data om opptak til høyere utdanning.

⁴ Tallene for Samisk høgskole er små. Ifølge opplysninger fra skolen rekrutterer den mest fra de nordsamiske områdene i Finnmark, samt fra enkelte kommuner i Troms og Nordland, men også studenter fra Nord-Finland og Nord-Sverige. Til nå har det kommet flere studenter fra Nord-Finland enn Nord-Sverige. Skolen rekrutterer svært få elever fra Sør-Norge.

studentene sine fra landsdelen⁵. Høgskolene i Finnmark, Narvik, Bodø og Nesna, rekrutterer 75-78% av studentene fra landsdelen, eller 22-25% utenfra landsdelen. Universitetet i Tromsø rekrutterer knapt 65% fra landsdelen, og altså vel 35% utenfra, og er altså den utdanningsinstitusjon i landsdelen som i størst grad rekrutterer studenter sørfra. Ellers er det slik at høgskolene i hovedsak rekrutterer et flertall av studentene fra eget fylke og relativt lite fra de andre nordnorske fylkene, men Høgskolene i Harstad og Narvik, som ligger nær fylkesgrensen mellom Nordland og Troms, rekrutterer i betydelig grad fra nærmeste nabofylke. Universitetet i Tromsø er ikke uventa den utdanningsinstitusjon i Nord-Norge som rekrutterer jevnest fra de Nord-Norske fylkene.

Totalt sett har vi beregna at om lag 2/3 av søkerne fra landsdelen som møter til grunnutdanninger, gjør det ved en av utdanningsinstitusjonene i landsdelen, mens 1/3 gjør det ved en utdanningsinstitusjon sørpå (Beregna tall basert på gjennomsnittstall 1998 og 2001 fra Samordna opptak, og lokale opptak ved institusjonene i landsdelen, samt et lavt anslag på lokale opptak av studenter fra Nord-Norge ved intitusjoner i Sør-Norge). Dette innebærer et netto tap for landsdelen ved at det årlig gjennomsnittlig kommer om lag 1500 nye studenter sørfra til grunnutdanninger ved institusjonene i Nord-Norge, mens om lag 2000 nye studenter fra landsdelen starter tilsvarende studier i Sør-Norge. Det er Finnmark og Nordland som har netto tap av nye studenter, mens Troms derimot har netto tilstrømming av nye studenter. Av høgskoleregionene har Tromsø størst netto tilflytting av nye studenter, mens også Alta og Bodø klart har netto tilflytting av nye studenter. De øvrige høgskoleregionene har ikke eller i svært liten grad netto tilflytting av nye studenter, selv om selve studiestedet gjerne har det også i disse regionene.

Det geografiske rekrutteringsomlandet til utdanningsinstitusjonene er selvsagt ulikt, med størst rekruttering fra nærområdet, og andelen av de nye studentene som drar sørøver er også ulikt i de ulike regioner i landsdelen. I regionene i Finnmark er det utdannings-tilbudet i Finnmark (i hovedsak HIF) og Tromsø (UITØ, HITØ) som dominerer. Men i Øst-Finnmark er det faktisk en betydelig andel som reiser sørøver for å studere, noe som trolig dels har sammenheng med manglende tilbud i østfylket. I Sør-Varanger gjelder dette så mye som halvparten av de nye studentene. I Sør-Varanger og Vadsø er det ellers klart flere nye studenter som reiser til Tromsø enn til høgskolene i Finnmark, og også i fra Kyst-Finnmark og Indre Finnmark er det stort sett flere som reiser til Tromsø enn til høgskolene i Finnmark. Det er bare i Alta at det er klart flere nye studenter som velger å studere der framfor i Tromsø, men også i Hammerfest og Kautokeino er det flere som velger utdanningstilbud i Finnmark (samla) enn tilbud i Tromsø. Andelen som reiser sørøver er ellers relativt lav i Vest-Finnmark.

I det aller meste av Troms dominerer utdanningsinstitusjonene i Tromsø, og ikke bare fra Tromsø, men også fra Nord-Troms og Finnsnes-Senja velger over halvparten av de nye studentene å studere i Tromsø, og det er en liten andel som reiser ut av landsdelen. Det er bare i Harstad-regionen at flere studenter velger å studere der (HIH) enn i Tromsø, men også der er det nesten like mange nye studenter som reiser til Tromsø som blir værende i regionen. Fra Harstad-regionen, og særlig Indre Troms, er det en større andel som reiser ut av landsdelen for å studere.

I Vesterålen er også Tromsø det studiested flest reiser til, mens det i Lofoten, Narvik-regionen og øvrige Ofoten/Salten også er en betydelig andel som reiser til Tromsø. I de tre sistnevnte regionene er det likevel noen flere som velger Høgskolene i Bodø (HBO)

---

⁵ BI Tromsø rekrutterer ifølge egne opplysninger mest fra Troms og Tromsø, men også noe fra Finnmark og litt fra Nordland. Få studenter kommer sørfra. BI Nordland rekrutterer ifølge egne opplysninger mest fra nærområdet på Helgeland, men også noe ellers fra Nordland. Få studenter kommer fra andre fylker.

eller Narvik (HIN). Det siste gjelder bare Narvik-regionen, og på samme måten som for Høgskolen i Harstad er det bare i egen region at Høgskolen i Narvik rekrutterer en stor andel av de nye studentene. Høgskolen i Bodø har derimot et større rekrutteringsomland, og i tillegg til egen region, rekrutterer dette studiestedet mest fra Lofoten, Ofoten (med unntak av Narvikregionen), Salten og Helgeland nord og vest for Saltfjellet. Sør for Saltfjellet er det derimot studiesteder i Sør-Norge, og da først og fremst Trondheim, som dominerer som studiested for nye studenter. Over halvparten av de nye studentene fra de fire regionene Rana, Sandnessjøen, Mosjøen og Brønnøysund, velger et studiested i Sør-Norge. Høgskolen i Nesna (HINE) rekrutterer imidlertid også betydelig fra disse regionene, og dersom en hadde hatt tall for rekrutteringa til BI-Nordland i Rana, ville antagelig antallet nye studenter ved institusjonene i Rana-regionen vært nærmere like stort som antallet nye studenter fra Rana- og Sandnessjøenregionen som drar til Trondheim.

1.3 Metoder og disposisjon

1.3.1 Det statistiske grunnlaget og bruken av det

Befolkningsdata

Kapitlet om den demografiske utviklinga i landsdelen og regioner i landsdelen, og dets betydning for rekrutteringsgrunnlaget til de høgere utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge, er basert på befolkningsfiler for kommunene fordelt på kjønn og ettårige aldersgrupper, fra årene 1985, 1990, 1995 og 2000. Tallene er pr. 31.12. det aktuelle år, så 2000-tallene er altså de siste som foreligger. Data er fra Statistisk Sentralbyrå (SSB), men er bearbeidet av NIBR.

Det er i hovedsak ett problem knyttet til befolkningsstatistikken i Norge som volder problem for tolkningen av analyser av befolkningsutvikling, og det er registreringen av studenter. Studenter trenger ikke melde flytting når en studerer, og det har inntil nylig⁶ vært normalt å være bostedsregistrert i hjemkommunen⁷. Samtidig har det vært slik at studenter som tar arbeid, gifter seg eller får barn, har meldt flytting til studiestedet i forbindelse med dette. Statistisk Sentralbyrå har grovt beregnet at om lag halvparten av de som til enhver tid er studenter har meldt flytting til studiestedet, mens den andre halvparten står registrert på hjemstedet. Sett ut fra at en som student er i en overgangsfase der valget av bosted ikke er gjort, kan det argumenteres for at det er rimelig at noen står registrert på studiestedet, mens andre står registrert på hjemstedet. Det kan imidlertid bli noe tilfeldig hvem som står registrert hvor, og det kan være statlige ordninger som favoriserer en bostedsregistrering framfor en annen. For eksempel gir Tiltakssona for Nord-Troms og Finnmark incitament for de som er fra dette området til å bli stående registrert på hjemstedet selv om de tar jobb på studiestedet, mens det samme kan være tilfelle for studenter fra andre kommuner med lav sats på arbeidsgiveravgiften. En skal imidlertid ikke overdimensjonere dette aspektet ved problemet.

---

⁶ Fra 1. november 2001 ble det imidlertid gjort valgfritt for alle studenter å bestemme hvor en vil være bostedsregistrert. Dette påvirker likevel ikke de data vi har brukt i denne analysen som er data fra år 2000 eller tidligere.

⁷ Det må en derimot i Sverige og Finland som på begynnelsen av 1990-tallet vedtok lover som gjorde at studentene måtte registrere flytting. Dette skaper imidlertid betydelige problem for tolkningen av befolkningsdata etter 1990 på kommunenivå i Sverige og Finland (Lie 2001).

Den forholdsregel en må ta i forhold til denne typer analyser er generelt at en må legge et livsfaseperspektiv til grunn for flytteanalysene, og i den grad det er mulig strekke analysen slik at den omfatter flytting gjennom hele ungdomsfasen, altså gjerne til folk har nådd en alder på 30-35 år. Og analyser på grunnlag av kortere aldersfaser, må ta i betraktning at de som er i 20-åra sannsynligvis i betydelig grad ikke har fått registrert sine flyttinger, og at det kanskje like gjerne er foreldrenes flyttinger en får med seg i den grad en kan registrere flytteaktivitet mens ungdommene er i 20-åra, spesielt tidlig i 20-åra.

Data om sysselsetting, arbeidsledighet, utdanningsnivå

I Kapitlet som tar for seg arbeidsmarkedsforhold og utdanningsnivå har vi brukt data om sysselsetting, arbeidsledighet og utdanningsnivå. Sysselsettingsdata er henta fra SINTEF's PANDA-modell, som igjen er basert på data fra flere registre, bl.a. SSB's Arbeidstakerregister og Bedrifts- og foretaksregisteret om lønnstakere, og fra Momsregisteret og Ligningsregisteret for selvstendige. Tallene for arbeidsledighet er henta fra Statistisk Sentralbyrås regionalstatistikk, som tidligere ble utgitt i publikasjon, men nå kan hentes fra SSB's vevsider, men det er AETAT som er den opprinnelige datakilden. Tallene for utdanningsnivå er henta direkte fra SSB's vevsider, og er basert på SSB's register over befolkningens høyeste utdanning.

Data om opptak til høyere utdanning

Kapitlet om søkerens utdanningsvalg er i hovedsak basert på data fra Samordna opptak (SO). Vi har fått kjørt ut data fra Samordna opptak for årene 1996, 1998 og 2001 for nordnorske søkere spesielt, og ellers henta nasjonale data fra årene 1996-2001 fra Samordna opptaks vevsider. Dette er supplert med data om lokale opptak (LOK) fra utdanningsinstitusjonene i landsdelen, gitt av det enkelte lærested.

Dataene fra Samordna opptak har noen begrensninger. Den viktigste er at de i hovedsak bare omfatter grunnutdanninger og hele utdanningsløp som er med i SO. Videreutdanninger er basert på lokale opptak, og dette er data som ikke kommer med i statistikken fra Samordna opptak. Dette har medført at hele vår analyse begrenser seg til opptak til grunnutdanninger. Data som er henta inn om lokale opptak, er derfor også i hovedsak begrensa til opptak til grunnutdanninger. Denne avgrensingen innebærer at det i hovedsak er strømmene inn til utdanningsinstitusjonene som studeres, ikke strømmene mellom utdanningsinstitusjonene, med unntak av opptaket til Universitetet i Tromsø⁸. Det som da ikke er med i analysen er opptak til videreutdanninger eller påbygningsår ved høyskolene i landsdelen, altså utdanningstilbud som forutsetter at en har annen høyere utdanning fra før.

Det er imidlertid en del grunnutdanninger som heller ikke er med i Samordna opptak, men som tas opp ved lokale opptak ved den enkelte høyskole, og som vi derfor har henta opplysninger om fra høyskolene i landsdelen. Det gjelder spesielt desentraliserte utdanningstilbud, som særlig ved noen av høyskolene i landsdelen har et betydelig omfang (se fotnote til kap. 1.2.2). Det gjelder også opptak i vårsemesteret, noe som i landsdelen i hovedsak bare angår Universitetet i Tromsø. De fleste andre grunnutdanninger ved offentlige læresteder er med i SO. Unntakene er studier med spesielle opptakskrav/opptaksprøver som Politihøgskolen, utdanninger i Forsvaret og en del kunst- og musikkfagutdanninger, men der det siste kommer med i data fra lokale opptak. Ellers er ingeniørutdanninga over tre semester ikke med i SO, men denne har vi data om fra lokale opptak fra Høgskolen i Narvik.

⁸ Dette gjelder ikke for opptakstillene til Universitetet i Tromsø, da vi bare har hatt tilgang til totaltall derfra, tall som også omfatter opptak til videreutdanning for studenter som kommer fra andre utdanningsinstitusjoner.

Enkelte private høyskoler er med i SO, men de fleste er ikke med og dermed heller ikke med i det statistiske grunnlaget fra SO. Unntaket er Handelshøyskolen BI har sitt eget opptakssystem og altså ikke er med i Samordna opptak, men som leverer data til SO i ettertid og dermed er med i det statistiske grunnlaget fra SO. Handelshøyskolen BI er bare med i våre data for årene 1996-2000 (1996 og 1998 for Nord-Norge). En annen begrensning ved data fra Handelshøyskolen BI, er at søkerne eller de som tar i mot plass ved utdanningsinstitusjonene ikke er registrert med verken studiested (filial) eller hjemsted.

De avgrensningene av utdanningsinstitusjonenes rekrutteringsomland som vi har gjort i denne utredningen, og som også er brukt i de demografiske analysene, er basert både på data fra Samordna opptak (SO) og data fra lokale opptak (LOK) til utdanningsinstitusjonene i landsdelen.

1.3.2 Regioninndeling i analysene

Til gjennomføringen av de detaljerte analysene regionalt i Nord-Norge, har vi utarbeidet en regioninndeling av landsdelen. Vi har forsøkt å holde oss til den inndeling i økonomiske regioner som Statistisk Sentralbyrå utarbeidet i 1999 (Hustoft m.fl. 1999), men har av flere grunner valgt en annen og noe mer detaljert inndeling. Bakgrunnen for endringene i forhold til SSB's økonomiske regioner er for det første at vi har ønsket å skille ut de spesifikke bo- og arbeidsmarkedsregioner som er vertskommuner for høyskoler, da mulighetene til å benytte seg av tilbud ved høyskoler og universitet ofte er vesentlig høyere i det umiddelbare nærområdet til institusjonene, enn fra øvrige områder. Dermed mener vi at det i deler av landsdelen som i liten grad er integrert i felles bo- og arbeidsmarkeder, er lite meningsfylt å operere med SSB's økonomiske regioner. Dette gjelder i størst grad i Finnmark, men også i deler av Troms og Nordland, og vi har da funnet det mer naturlig å gruppere sammen kommuner som ligger i samme område. Disse områdene er altså en samling av kommuner som har om lag samme geografiske plassering, særlig i forhold til lokaliseringen av høyere utdanningsinstitusjoner, men kan ikke betraktes som integrerte økonomiske regioner. Innslaget av samisk språk og kultur, har hatt konsekvenser for inndelingen i Finnmark. I de områdene som ikke har egne høyere utdanningsinstitusjoner i Troms og Nordland, har vi valgt å bruke de økonomiske regionene til SSB, selv om ikke disse alltid er fullt integrerte bo- og arbeidsmarkedsregioner. Dette har sammenheng med at dette kriteriet er mest interessant i nærheten av utdanningsinstitusjonene.

Den inndeling som vi har brukt i dette arbeidet er listet i Vedlegg 1. Inndelingen avviker som nevnt mest fra de økonomiske regionene i Finnmark, der bare Sør-Varanger av SSB's økonomiske regioner er brukt i vår inndeling. De øvrige regioner i Finnmark er bo- og arbeidsmarkedsregionene Vadsø, Hammerfest, Alta og Kautokeino, der de tre sistnevnte er høyskoleregioner. De resterende kommuner i Finnmark er plassert i kategoriene Øvrige indre Finnmark eller Øvrige Kyst-Finnmark.

I Troms er det gjort størst endringer omkring Tromsø, der bare de to nærmeste kommunene Karlsøy og Balsfjord ligger så nær at de kan sies å være integrert i Tromsø bo- og arbeidsmarkedsregion, mens de øvrige kommunene øst og nord for Tromsø er plassert i kategorien Øvrige Nord-Troms. Ellers er Finnsnes-Senja regionen den samme som i SSB's økonomiske regioner, mens Harstad-regionen er utvidet med Tjeldsund kommune fra Nordland, og Indre Troms-regionen redusert ved at Gratangen er flytta til Narvikregionen i Nordland. Disse endringene i forhold til SSB's økonomiske regioner er en tilpasning til de faktiske bo- og arbeidsmarkedsregionene i grenseområdet mellom

Troms og Nordland, som altså i noen tilfeller går på tvers av fylkesgrensene⁹. Tromsø og Harstad er de eneste universitets-/høgskoleregionene i Troms.

Figur 1.1 *Kart over Nord-Norge med høyere utdanningsinstitusjoner (kursivert) og den regioninndeling som er brukt i denne utredningen*

Kartgrunnlag fra PX-Map (Statistisk Sentralbyrå). Bearbeidet av NIBR.

I Nordland er regionene Narvik, Bodø og Rana høgskoleregioner. Den sistnevnte inneholder to høgskoler, Høgskolen i Nesna og Høgskolen i Rana¹⁰. Sammenligna med SSB's økonomiske regioner er Narvik-regionen altså utvida med Gratangen, samt at Evenes og Ballangen er beholdt, mens Tjeldsund er flytta til Harstadregionen i Troms, og Lødingen tatt ut fordi kommunen klart ligger utenfor Narvik bo- og arbeidsmarkeds

⁹ SSB's økonomiske regioner kunne pr. definisjon ikke krysse fylkesgrenser, og derfor ble inndelingen ikke helt funksjonell i grenseområdene mellom Troms og Nordland. Denne skjevheten er rettet i vår inndeling.

¹⁰ Vi vurderte om Nesna skulle skilles ut som egen region, i og med at avstanden mellom Nesna og Rana er nærmere 7 mil, og altså i overkant av det som regnes som vanlig for dagpendling, men har valgt å holde disse to kommunene i samme region, sammen med Hemnes. Dette er begrunna med at Høgskolen i Nesna rekrutterer en betydelig del (20-25%) av de nye studentene fra Rana og Hemnes.

region. Vesterålen og Lofoten er beholdt identisk med SSB's økonomiske regioner. Bodøregionen er kraftig innskrenka sammenligna med SSB's økonomiske region med samme navn, i og med at den er avgrensa til bo- og arbeidsmarkedsregionen, som i tillegg til Bodø kan sies å omfatte de tre nærmeste kommunene Fauske, Skjerstad og Gildeskål. De øvrige kommuner i Ofoten og Salten som ligger nord for Bodø er samla i en restkategori. Øvrige kommuner sør for Bodø men nord for Rana og Nesna, som delvis ligger i Salten og delvis på Helgeland, og som SSB delvis hadde plassert under Bodø og delvis under Sandnessjøen, er tilsvarende samla i en annen restkategori. Sør for Saltfjellet er det en forskjell i forhold til SSB's økonomiske regioner, og det er at vi har avgrensa Sandnessjøen til bo- og arbeidsmarkedsregionen, noe som har ført til at Lurøy og Træna altså er flytta til en restkategori. De økonomiske regionene Rana, Møsjoen og Brønnøysund er ellers brukt slik SSB har avgrensa dem.

1.3.3 Disposisjon av rapporten

Etter dette innledningskapitlet er rapporten strukturert som følger:

Kapittel 2 er en analyse av den demografiske utviklinga i landsdelen og regioner i landsdelen, og dets betydning for rekrutteringsgrunnlaget til de høgere utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge.

Kapittel 3 er en drøfting av betydningen av arbeidsmarkedsforholdene på utdanningssøkningen, og hvordan regionale forskjeller i arbeidsmarkedsforhold kan påvirke utdanningssøkningen til

Kapittel 4 er en analyse av nye søkeres studievalg, der nordnorske søkere spesielt er sammenlignet med landstall.

Kapittel 5 er en oppsummerende drøfting der det drøftes spesifikt hvordan arbeidsmarkedsforholdene og nordnorske studenters studievalg kan komme til å påvirke rekruttering og studiesøkning, utover de demografiske effektene på rekrutteringsgrunnlaget til de høgere utdanningsinstitusjonene i landsdelen

2 Utsiktsanalyser – endringer i ungdoms- og voksenkullenes størrelse

2.1 Endringer i tallet på ungdom 1985-2015

Både på landsbasis og i Nord-Norge har ungdoms tilgjengelighet til de høyere utdanningstilbudene blitt bedre og bedre utover 1990-tallet. Tallet på kvalifiserte søkere til Universiteter og høyskoler uten tilbud om studieplass var i 1994 på 25.000, mens det i år 2000 bare var 1700 som ikke fikk tilbud om studieplass (Kilde: Samordna opptak, UIO). Så å si alle søkere til høyere utdanning får altså i dag studieplass.

Hovedårsakene til at de fleste unge i dag får tilbud om skole- eller studieplass dersom de søker, er synkende ungdomskull og samtidig økende etterspørsel etter arbeidskraft i arbeidslivet. Antallet søkere til høyere utdanning økte fram til og med 1994, men har etter det sunket. Mens antallet kvalifiserte søkere i 1994 var over 97.000 var det i år 2000 på 64.000, slik at antallet søkere totalt har blitt redusert med over en tredel. Tallet på søkere har imidlertid steget litt fra 2000 til 2001. Den totale utdanningskapasiteten i universitetene og høyskolene er i liten grad blitt endra på 1990-tallet. Parallelt med nedgangen i ungdomskull har situasjonen på arbeidsmarkedet blitt gradvis forbedra siden arbeidsledigheten var på det høyeste omkring 1993, og den økende etterspørselen etter arbeidskraft utover på 1990-tallet har gjort arbeid til et mer reelt alternativ til utdanning enn det var tidlig på 1990-tallet. Betydningen av endringene i arbeidsmarkedet kommer vi mer tilbake til i neste kapittel. Her skal vi se nærmere på betydningen av endringene i størrelsen på ungdomskullene, som antagelig er den viktigste av de to årsakene til endringene i etterspørsel etter høyere utdanning.

De største barnekullene i landets historie, bortsett fra de to etterkrigsårene 1946 og -47, ble født i femårsperioden 1966-70. Da ble det født nærmere 67.000 barn hvert år. I løpet av de første årene på 1970-tallet ble antallet fødte redusert kraftig, og 1973 var siste året det ble født over 60.000 barn på 1970 og 1980-tallet. Minst var barnekullene i perioden 1977-85 da de i gjennomsnitt lå på ca. 51.000. I 1983 var tallet så vidt under 50.000. Etter 1985 steg tallet på fødsler kraftig igjen, og passerte 60.000 igjen i 1990. På 1990-tallet har antallet fødsler pr. år vært ganske nøyaktig 60.000, bortsett fra at det de siste tre-fire årene har sunket svakt til 59.000. Tallet vil neppe øke, og på noen års sikt trolig synke betydelig som en følge av at det etter hvert er de små kullene født på siste halvdel av 1970-tallet og første halvdel av 1980-tallet som er kjernegruppa blant de som får barn. Dette får imidlertid ikke konsekvenser for etterspørselen etter høyere utdanning før fra år 2020 og utover i tid.

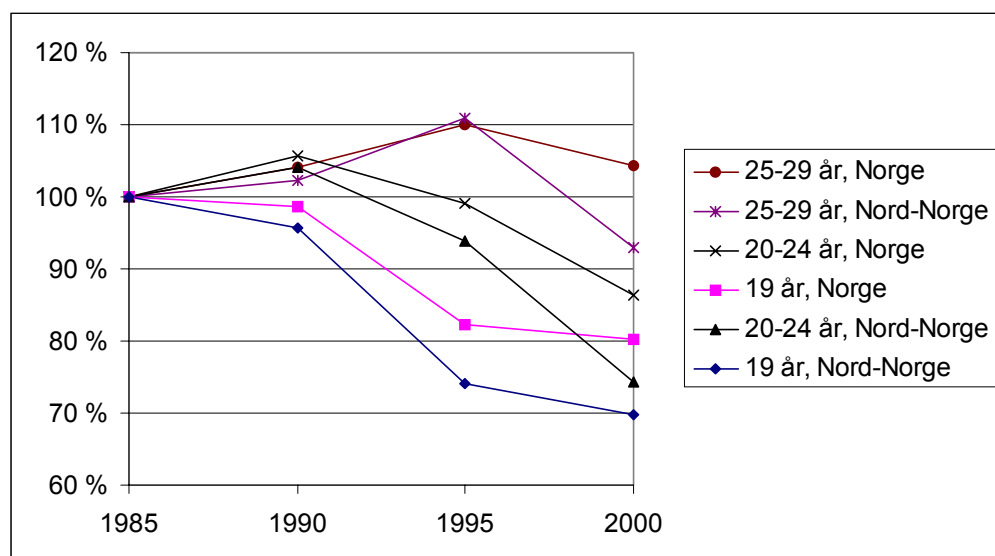
Nedgangen i barnetall på 1970-tallet kom først og fremst som en følge av at fruktbarheten, målt i antall barn som hver kvinne gjennomsnittlig får i løpet av sin

fruktbare periode¹¹, falt fra gjennomsnittlig 2.8 barn pr. kvinne på 1960-tallet til 2.2 i første halvdel av 1970-åra, 1.8 i andre halvdel av 1970-tallet og 1.7 først på 1980-tallet. Dette tallet steg igjen på slutten av 1980-tallet, og har på 1990-tallet ligget i underkant av 1.9. Det er lite som tyder på at fruktbarheten vil endre seg vesentlig framover i tid.

2.1.1 Endringer i ungdomskullenes størrelse i Norge og Nord-Norge 1985-2000

Betydningen av barnekullenes størrelse for etterspørselen etter høyere utdanning, kommer naturlig nok 19-20 år seinere, da barna er blitt voksne ungdommer som kan starte høyere utdanning. I dette kapitlet vil vi i hovedsak forholde oss til tallet på 19-29-åringene på ulike tidspunkt. Dette er kjernegruppa av studenter, som i 1999 utgjorde vel 70% av de registrerte studentene og vel 80% av nye studenter. Utviklinga i antallet personer i denne aldersgruppa vil nødvendigvis derfor påvirke etterspørselen etter utdanning i stor grad. Vi har skilt mellom tallet på 19-åringene, tallet på 20-24-åringene og tallet på 25-29-åringene, ut fra at tallet på 19-åringene er de nye potensielle studentene, og at andelen studenter ellers er klart høyere i aldersgruppa 20-24 enn 25-29 år. Nedenfor er det en figur som viser de observerte endringene i antallet personer i disse aldersgruppene i perioden 1985-2000.

Figur 2.1 *Prosentvis endring i antallet 19-, 20-24 og 25-29-åringene i Norge og Nord-Norge i perioden 1985-2000¹². 1985 er basisår.*

Vi ser at antallet 19-åringene gikk kraftig tilbake både på landsplan og i landsdelen mellom 1990 og 1995, og er i dag nådd et bunnpunkt med ca 54.000 19-åringene på landsplan og 5.800 i Nord-Norge. Ut fra tallet på barn født på slutten av 1980-tallet og 1990-tallet forventes antallet 19-åringene å stige betydelig etter 2005, noe vi kommer tilbake til i neste

¹¹ Samlet fruktbarhetstall er summen av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-49 år. Den måler altså fruktbarheten på et tidspunkt som et slags gjennomsnitt av fruktbarheten til alle kvinner i alderen 15-49 år på dette tidspunktet.

¹² Tallene er pr. 31.12. de aktuelle år, altså ved utgangen av året. Tallene for 2000 er altså de siste som foreligger.

avsnitt. Den kraftige nedgangen i tallet på 19-åringer skyldes i hovedsak fruktbarhetsnedgangen på 1970-tallet. At denne kraftige nedgangen i tallet på 19-åringer har redusert etterspørselen etter høyere utdanning i landet er opplagt. Reduksjonen har imidlertid vært større i landsdelen enn på landsplan, med 30% reduksjon i årskullene i landsdelen og 20% på landsbasis mellom 1985 og 2000, noe som trolig har medført at de nordnorske utdanningsinstitusjonene i større grad enn i andre deler av landet har merka nedgangen i etterspørsel etter utdanning. Dette ut fra at de nordnorske institusjonene rekrutterer flertallet av studentene sine fra Nord-Norge. At nedgangen i tallet på 19-åringer har vært større i Nord-Norge enn på landsplan skyldes i hovedsak at flere av 19-åringenes foreldre i løpet av perioden 1985-2000 har flytta sørover enn nordover. Det er altså ikke 19-åringene selv som har flytta, og fruktbarheten i landsdelen har hele tiden ligget over landsgjennomsnittet.

Antallet 20-24-åringer har også blitt betydelig redusert i perioden etter 1990, og da spesielt på slutten av 1990-tallet, da fruktbarhetsnedgangen på 1970-tallet også slår inn i denne aldersgruppa etter 1990. For denne aldersgruppa er det også store forskjeller mellom reduksjonen i landet og reduksjonen i landsdelen, og etter 1990 har reduksjonene vært omtrent de samme som for 19-åringene for hele perioden. For denne aldersgruppa skyldes også mye av forskjellen at foreldrene i større grad har flyttet sørover enn nordover, men i denne aldersgruppa er det også en del som selv har meldt flytting¹³. Det er små forskjeller i reduksjonen mellom menn og kvinner i landsdelen, og i den grad det er forskjell er det litt større reduksjon i antallet menn enn kvinner i denne aldersgruppa.

Antallet 25-29-åringer er ikke like mye redusert som de andre aldersgruppene, noe som skyldes at utslaget av fruktbarhetsnedgangen på 1970-tallet i størst grad kommer etter år 2000 for denne aldersgruppa. Aldersgruppas størrelse steg helt fram til midt på 1990-tallet, men er etter det begynt å gå tilbake. Det er først etter 1995 at det er forskjell mellom aldersgruppas utvikling i Norge og Nord-Norge. Mens aldersgruppa bare er svakt redusert på landsbasis etter 1995, er den kraftig redusert i Nord-Norge. Den svake reduksjonen på landsbasis skyldes også betydelig netto innvandring i denne aldersgruppa. For Nord-Norge sin del slår trolig de unges egne flyttinger inn for alvor, at betydelig flere i denne aldersgruppa på slutten av 1990-tallet har flytta sørover enn nordover. Det var i siste halvdel av 1990-tallet mye sterkere netto utflytting fra landsdelen enn det var på første halvdel av 1990-tallet, noe som trolig skyldes endringene på arbeidsmarkedet, og at behovet for arbeidskraft først og fremst økte i Sør-Norge i denne perioden. Denne flytteaktiviteten har også hatt litt konsekvenser for kjønns sammensetningen av personer i denne aldersgruppa i landsdelen, ved at antallet menn er redusert klart mer enn antallet kvinner. Den utflytting som har skjedd har altså, litt overraskende, resultert i en økt kvinneandel i denne aldersgruppa i landsdelen.

---

¹³ Ungdom som tar utdanning, trenger ikke melde flytting. Noen gjør det i forbindelse med jobb, giftermål eller barnefødsler, men mange venter med det til en er ferdig med utdanningen. For studenter som er fra distriktskommuner kan det være en fordel å ikke melde flytting, både for å kunne beholde borteboerstipend, og for at eventuelle arbeidsgivere skal kunne betale lav sats av arbeidsgiveravgift dersom studentene tar arbeid. Statistisk Sentralbyrå har grovt anslått at om lag halvparten av studentene til en hver tid har meldt flytting. En del av de som her står registrert som bosatt et sted, kan derfor reelt sett ha flyttet til studiestedet. På den andre siden er det slik at mange studenter fortsatt har sterk tilknytning til hjemstedet under studiene, og slik sett kan det sees på som riktig at en del av studentene altså ikke blir registrert som flyttet før de er ferdig med studiene. En kan si at studietiden som en overgangsfase også når det gjelder valg av bosted og flytting blir noenlunde rett gjenspeilet i at bare en del av studentene har meldt flytting til studiestedet.

2.1.2 Endringer i tallet på ungdom 1985-2000 i regionene i landsdelen

Som vist i avsnitt 2.1 har tallet på 19-åringer og 20-24-åringer i landsdelen blitt kraftig redusert på 1990-tallet. Totalt var reduksjonen i antallet 19-åringer på 30% og antallet 20-24-åringer på 25% i landsdelen på 15 år. Siden utviklinga i antallet 19-åringer og 20-24-åringer har vært ganske lik i landsdelen, og 19-åringene bare utgjør ett årskull og dermed kan variere en del fra år til år, har vi her valgt å se nærmere på utviklinga i tallet på 20-24-åringer i regionene i landsdelen. Vi forutsetter da at utviklinga i tallet på 19-åringer har fulgt om lag samme utvikling, men at utviklinga er endret (i dette tilfellet ved at antallet 19-åringer er redusert) noe tidligere enn tallet på 20-24-åringer.

Alle de deler og regioner i Nord-Norge som vi her ser på har også hatt en klar reduksjon i antallet 20-24-åringer på 1990-tallet, men størrelsen på reduksjonen har variert betydelig. Minst har denne reduksjonen siden 1985 vært i høgskoleregionene Kautokeino, Alta, Bodø og Tromsø med et totalt tap på 10-15% på 15 år (se Tabell 2.3). Disse regionene, og særlig Alta, hadde stor vekst i denne aldersgruppa mellom 1985 og 1990, men etter det har det vært en betydelig reduksjon, og da særlig etter 1995. Tallet på 19-åringer gikk i disse regionene ned til 1995, men har siden økt litt igjen. Minst har den totale reduksjonen over hele perioden vært i Bodø, der antallet 19-åringer i dag bare er 7% under antallet i 1985.

Tabell 2.1 *Prosentvis endring i antallet 20-24-åringer i regioner i Nord-Norge 1985-2000, med basisår 1985=100.*

	1985	1990	1995	2000
Kautokeino	100 %	109 %	105 %	91 %
Alta	100 %	129 %	120 %	90 %
Bodø	100 %	107 %	97 %	87 %
Tromsø	100 %	113 %	104 %	86 %
Lofoten	100 %	103 %	99 %	81 %
Sandnessjøen	100 %	101 %	93 %	79 %
Narvik	100 %	103 %	89 %	78 %
Harstad	100 %	100 %	92 %	77 %
Brønnøysund	100 %	103 %	98 %	74 %
Øvrige Nord-Troms	100 %	108 %	99 %	72 %
Øvrige Salten/Helgeland	100 %	99 %	93 %	71 %
Vesterålen	100 %	103 %	91 %	69 %
Øvrige Ofoten/Salten	100 %	99 %	91 %	68 %
Rana	100 %	96 %	87 %	68 %
Mosjøen	100 %	98 %	85 %	68 %
Øvrige Indre Finnmark	100 %	114 %	94 %	66 %
Indre Troms	100 %	102 %	81 %	66 %
Finnsnes-Senja	100 %	97 %	91 %	64 %
Vadsø	100 %	107 %	93 %	63 %
Sør-Varanger	100 %	110 %	91 %	62 %
Hammerfest	100 %	99 %	86 %	57 %
Øvrige Kyst-Finnmark	100 %	92 %	82 %	54 %

Størst har reduksjonen i antallet 20-24-åringer over hele perioden vært i Kyst-Finnmark der antallet nesten er halvert på 15 år. Tallet på menn i denne aldersgruppa er redusert klart mer enn tallet på kvinner, mens det er motsatt i Hammerfest. I Kyst-Finnmark er videre tallet på 19-åringer blitt redusert enda mer siden 1985, faktisk med så mye som 60%, slik at antallet 19-åringer i dag altså bare er om lag 40% av hva det var for 15 år siden. Også resten av Finnmark (men altså med unntak av Alta og Kautokeino), og indre og midtre Troms, har fått redusert tallet på 20-24-åringer med over en tredel. De øvrige regioner i Nord-Norge, som i stor grad er regioner i Nordland, har i hovedsak fått redusert tallet på 20-24-åringer med mellom 20 og 30%. Noen regioner har hatt klart større reduksjon i antall menn enn kvinner i denne aldersgruppa, noe som først og fremst gjelder Rana, Sandnessjøen, Lofoten og Vesterålen. Reduksjonen i antallet 19-åringer har jevnt over vært litt større enn reduksjonen i antallet 20-24-åringer i de fleste regioner, men noen unntak til dette mønsteret finnes.

Tabell 2.2 *Prosentvis endring i antallet 25-29-åringer i regioner i Nord-Norge 1985-2000, med basisår 1985=100*

	1985	1990	1995	2000
<i>Alta</i>	100 %	127 %	151 %	137 %
<i>Tromsø</i>	100 %	111 %	126 %	117 %
Kautokeino	100 %	104 %	127 %	102 %
Bodø	100 %	108 %	117 %	101 %
Vadsø	100 %	127 %	135 %	100 %
Sør-Varanger	100 %	114 %	127 %	95 %
Brønnøysund	100 %	100 %	111 %	94 %
Øvrige Indre Finnmark	100 %	105 %	112 %	92 %
Hammerfest	100 %	107 %	114 %	90 %
Øvrige Nord-Troms	100 %	97 %	115 %	90 %
Lofoten	100 %	97 %	108 %	90 %
Mosjøen	100 %	113 %	113 %	87 %
Rana	100 %	98 %	103 %	86 %
<i>Øvrige Salten/Helgeland</i>	100 %	106 %	109 %	85 %
<i>Finnsnes-Senja</i>	100 %	94 %	101 %	85 %
<i>Indre Troms</i>	100 %	97 %	107 %	84 %
<i>Vesterålen</i>	100 %	99 %	104 %	84 %
<i>Harstad</i>	100 %	92 %	95 %	82 %
<i>Øvrige Kyst-Finnmark</i>	100 %	92 %	103 %	78 %
<i>Narvik</i>	100 %	94 %	97 %	78 %
<i>Sandnessjøen</i>	100 %	86 %	87 %	73 %
<i>Øvrige Ofoten/Salten</i>	100 %	90 %	87 %	67 %

Antallet 25-29-åringer økte i landsdelen fram til 1995, men har etter det gått kraftig tilbake, delvis som en følge av at det nå er mindre årskull enn tidligere som er i denne aldersgruppa, og delvis som en følge av stor netto utflytting etter 1995. Totalt sett har antallet i denne aldersgruppa i landsdelen blitt litt redusert siden 1985 og betydelig redusert etter 1995. Men dette gjelder ikke for alle regioner i landsdelen. Alta og Tromsø har som eneste regioner hatt vekst i denne aldersgruppa siden 1985, selv om det i disse regionene også har vært reduksjon etter 1995. Veksten har vært størst i Alta, men også betydelig i Tromsø, og i begge regioner har antallet kvinner økt mer enn menn. Kautokeino, Vadsø og Bodø har totalt sett hatt nullvekst, men til dels betydelig vekst helt

fram til 1995. Mange av de øvrige regionene hadde også vekst til 1995, men har deretter hatt større nedgang i antallet 25-29-åringer. I Vadsø og Sør-Varanger har kjønns sammensetningen i denne aldersgruppa endra seg ved at antallet kvinner har økt, mens antallet menn har gått ned sett over hele perioden.

Størst nedgang har det vært i Øvrige Ofoten/Salten og Sandnessjøen med en reduksjon i antallet 25-29-åringer på mellom en fjerdedel og en tredel, og reduksjonen har skjedd gradvis gjennom hele perioden. Narvik og Kyst-Finnmark har også hatt mer enn 20% reduksjon, men det meste av reduksjonen har her skjedd etter 1995. Av de øvrige regioner som har hatt reduksjon på over 10% ligger alle i Troms og Nordland, og det gjelder blant annet regionene Harstad og Rana. Rana, Sandnessjøen, deler av Salten og Helgeland og Vesterålen har hatt klart større reduksjon i antall menn enn kvinner i denne aldersgruppa.

2.1.3 Forventede endringer i ungdomskullenes størrelse i Norge og Nord-Norge 2000-2015

Hvordan utviklinga i aldersgruppene vil bli på landsplan og landsdelen utover på 2000-tallet har vi gode muligheter til å si noe om ut fra utsiktstall basert på størrelsen på de årskullene som er født på 1970-, 1980- og 1990-tallet. I utsiktsanalyser sammenligner vi størrelsen på årskullene som i dag er i en viss aldersgruppe (for eksempel 15-19 år) som om et visst antall år (for eksempel 5 år) vil være i den aldersgruppa vi er interessert i å finne utsikten for (i dette eksempelet 20-24 år), med størrelsen på årskullene som var i samme aldersgruppe (i dette eksempelet 15-19 år) for samme årsspenn (i dette eksempelet 5 år) (Sørli 1995). Dette gir et forholdstall som vi kaller den naturlige vekstkraften, og dersom tallet er over 1 er denne positiv. I våre analyser multipliseres tallet med 100 for å få en indeks, der verdier over 100 indikerer naturlig vekstkraft.

Disse tallene kan også korrigeres for bestemte nivå av innvandring og flytting, basert på historiske erfaringer. I denne analysen har vi valgt i tillegg til de rene utsiktstallene, som altså ikke er korrigert for innvandring og flytting, å presentere korrigerede tall basert på innvandring og flytting slik den var på henholdsvis slutten av 1990-tallet og gjennomsnittlig for hele 1990-tallet. Både netto innvandring til Norge, og særlig netto utflytting fra Nord-Norge til Sør-Norge, var på et høyere nivå i siste halvdel av 1990-tallet enn første halvdel av 1990-tallet, selv om spesielt innvandringen har variert betydelig fra år til år. Innvandringen hadde et toppår i 1999, og gikk kraftig tilbake i år 2000, og ser ut til å synke ytterligere i 2001. Netto utflytting fra Nord-Norge har også gått noe tilbake etter et toppår i 1998. Vi tror derfor tallene som er basert på den gjennomsnittlige innvandring og flytting over hele 1990-tallet er de mest sannsynlige utviklingstallene. Generelt gjelder at utsiktstallene som har det korteste tidsspennet er de sikreste tallene, altså at 2005-tallene er sikrere enn 2010-tallene, og ikke minst enn 2015-tallene. Dette gjelder spesielt for de flyttekorrigerte tallene, da en da baserer seg på et gitt nivå av flytting, innvandring og dødelighet, der de to første kan bli endret vesentlig. Utsiktsanalyser egner seg, ifølge han som har utviklet dem, best til vurderinger på 5-10 års sikt (Sørli 1995).

Vi har i tabellen satt basisåret til år 2000, da dette er enklest å forholde seg til i dag, slik at en lett kan ta utgangspunkt i dagens situasjon. En skal imidlertid da huske på at for alle aldersgrupper har Nord-Norge hatt en større reduksjon enn landet i perioden 1985-2000 (jmf. forrige avsnitt), og at dersom denne reduksjonen skal kompenseres må Nord-Norge ha større vekst framover i tid enn landet har, noe som neppe er realistisk.

Tabell 2.3 *Utsiktstall for prosentvis endring i antallet 19-, 20-24 og 25-29-åringer i Norge og Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Rene utsiktstall, og tall korrigeret for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet¹⁴.*

Område	Aldersgruppe	Utsiktsanalyse	2000	2005	2010	2015
Norge	19-åringer	Rene utsiktstall	100	104	121	121
		Korr. flyt. 1990-95	100	106	124	126
		Korr. flyt. 1990-2000	100	106	125	125
		Korr. flyt. 1995-2000	100	106	122	121
	20-24-åringer	Rene utsiktstall	100	100	111	118
		Korr. flyt. 1990-95	100	101	115	123
		Korr. flyt. 1990-2000	100	102	116	123
		Korr. flyt. 1995-2000	100	103	117	123
	25-29-åringer	Rene utsiktstall	100	87	85	95
		Korr. flyt. 1990-95	100	89	89	100
		Korr. flyt. 1990-2000	100	89	90	101
		Korr. flyt. 1995-2000	100	90	91	103
Nord-Norge	19-åringer	Rene utsiktstall	100	100	112	107
		Korr. flyt. 1990-95	100	99	111	105
		Korr. flyt. 1990-2000	100	99	110	103
		Korr. flyt. 1995-2000	100	99	109	101
	20-24-åringer	Rene utsiktstall	100	97	107	111
		Korr. flyt. 1990-95	100	96	105	108
		Korr. flyt. 1990-2000	100	95	103	106
		Korr. flyt. 1995-2000	100	94	102	104
	25-29-åringer	Rene utsiktstall	100	79	78	84
		Korr. flyt. 1990-95	100	77	75	80
		Korr. flyt. 1990-2000	100	74	72	76
		Korr. flyt. 1995-2000	100	72	69	73

Tallet på 19-åringer forventes altså å stige klart både på landsbasis og i landsdelen, og dette kommer i hovedsak til å skje i perioden 2005-2010. Ser vi på de rene utsiktstallene, eller potensialet for vekst i tallet på 19-åringer, er dette høyere i landet enn i landsdelen, da årskullene som om ti år vil være 19-åringer er vel 20% større enn dagens 19-årskull i landet og bare vel 10% i landsdelen. Forskjellene blir enda større når en trekker inn betydningen av netto innvandring til landet og netto utflytting fra landsdelen. Dersom disse faktorene settes lik gjennomsnittet på 1990-tallet, ser vi at tallet på 19-åringer på

¹⁴ De flyttekorrigerede tallene for 19-åringene i 2005 er basert på endringene i tallet på personer født i 1976 og 1981 i henholdsvis periodene 1990-95 og 1995-2000, som gir netto inn-/utvandring og inn-/utflytting gjennom to femårsperioder da årskullenes alder øker fra 14 til 19 år. Tallene som er korrigeret for flyttinger over hele 1990-tallet er regna som gjennomsnittet av endringene i de to årskullene over hver sin femårsperiode. Tilsvarende er de flyttekorrigerede tallene for 20-24-åringer i 2005 basert på endringene i tallet på personer født 1971-75 og 1976-80 i henholdsvis periodene 1990-95 og 1995-2000, og de flyttekorrigerede tallene for 25-29-åringer i 2005 basert på endringene i tallet på personer født 1966-70 og 1971-75 i henholdsvis periodene 1990-95 og 1995-2000. De flyttekorrigerede tallene for 2010 og 2015 er laget på tilsvarende måte, men vi har da sett på flyttinger for årskull over henholdsvis to og tre femårs aldersfaser, altså for 19-åringene også flytting i løpet av aldersfasen 9 til 14 år, og 4 til 9 år. Det er altså fortsatt flytteaktiviteten på 1990-tallet som er lagt til grunn, og altså yngre årskulls flytting gjennom disse aldersfasene som da brukes i beregningene

landsplan vil øke med om lag 25% til 2010 og 2015, mens tallet på 19-åringer i landsdelen vil øke med 10% til 2010 og deretter gå klart tilbake. Mens tallet på landsbasis trolig vil holde seg høgt også en del år etter 2010, vil altså tallet på 19-åringer i landsdelen etter 2010 gå tilbake. Dette betyr at forskjellen i utvikling mellom landsdelen og landet i antallet 19-åringer vil fortsette. Mens tallet på 19-åringer i landsdelen ble redusert med 10% mer i landsdelen enn landet i perioden 1985-2000, vil den sannsynligvis vokse 20% mindre i landsdelen enn landet i den neste femten årsperioden. Totalt sett gir dette som resultat at tallet på 19-åringer på landsplan i 2015 når det nivået det var på i 1985, mens tallet på 19-åringer i Nord-Norge i 2015 vil være redusert med 25-30% i forhold til antallet i 1985.

For aldersgruppa 20-24 år, vil utviklinga ligne mye på 19-åringenes utvikling, både på landsplan og i landsdelen. Forskjellen er at veksten kommer litt senere i perioden, og at det også vil være noe vekst mellom 2010 og 2015. I de rene utsiktsanalysene er potensialet for vekst større i landet enn landsdelen, og når innvandring og flytting trekkes inn forsterkes forskjellene. Mens tallet på 20-24-åringer i landet trolig vil vokse med over 20% mot år 2015, vil veksten i landsdelen sannsynligvis ligge omkring 5% i et femten års perspektiv.

For aldersgruppa 25-29 år, er også utgangspunktet i de rene utsiktstallene klart mer positivt på landsbasis enn i landsdelen, selv om utsiktstallene i begge tilfeller er negative på 10-15 års sikt sett ut fra dagens nivå. I enda større grad enn for utviklinga i tallet på 20-24-åringer, forsterker innvandring og flytting forskjellene i forventet utvikling i tallet på 25-29-åringer mellom landet og landsdelen. På landsbasis vil denne aldersgruppa antagelig bli redusert med om lag 10% på fem til ti års sikt, men deretter begynne å vokse og trolig nå dagens nivå omkring år 2015. I landsdelen vil derimot denne aldersgruppa sannsynligvis bli redusert med omkring 25% på fem års sikt, og deretter i hovedsak holde seg på dette nivået også i 2010 og 2015, selv om en kan forvente en svak økning i antallet i denne aldersgruppa mellom 2010 og 2015.

Det er små forskjeller mellom utsiktene for menn og kvinner på landsbasis i disse aldersgruppene. I de rene utsiktsanalysene er det forventet litt større vekst i tallet på menn enn kvinner, men om vi tar høyde for netto innvandring slik den har vært på 1990-tallet, utjevner innvandringen disse forskjellene. Det er også små forskjeller i utsiktene for menn og kvinner i disse aldersgruppene i landsdelen. I de rene utsiktsanalysene er det ingen forskjell mellom menn og kvinner. I utsiktsanalysene som tar høyde for netto utflytting som på 1990-tallet, er det en svak tendens til at tallet på 20-24-årige menn vil øke litt mer enn tallet på 20-24-årige kvinner på 10-15 års sikt.

2.1.4 Forventede endringer i tallet på ungdom 2000-2015 i regionene i landsdelen

Totalt sett forventes tallet på 20-24-åringer å øke med om lag 5% i landsdelen fram til år 2015, dersom det gjennomsnittlige flyttemønsteret for hele 1990-tallet legges til grunn for utviklinga videre. Tallet vil først gå svakt tilbake til 2005, mens det deretter vil øke. De rene utsiktstallene basert på antallet barn og unge i dag i alderen 5-19 år, viser et potensiale for vel 10% vekst, men netto utflytting halverer altså trolig dette vekstpotensialet i aldersgruppa 20-24 år. Det er likevel store regionale forskjeller som tyder på at noen regioner i landsdelen kan forvente vekst i denne aldersgruppa, mens andre regioner kan forvente reduksjoner, og til dels betydelige reduksjoner.

Tabell 2.4 *Utsiktstall for prosentvis endring i antallet 20-24-åringer i regioner i Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Rene utsiktstall, og tall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.*

	Utsiktsanalyse	2000	2005	2010	2015
<i>Tromsø</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	107 %	127 %	141 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		122 %	145 %	158 %
<i>Alta</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	104 %	129 %	143 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		107 %	131 %	144 %
<i>Vadsø</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	99 %	119 %	132 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		98 %	117 %	126 %
<i>Bodø</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	98 %	109 %	118 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		102 %	114 %	124 %
Sør-Varanger	Rene utsiktstall	100 %	94 %	102 %	115 %
	Korr. 1990-2000		94 %	104 %	109 %
Rana	Rene utsiktstall	100 %	96 %	111 %	113 %
	Korr. 1990-2000		91 %	105 %	109 %
Brønnøysund	Rene utsiktstall	100 %	101 %	116 %	112 %
	Korr. 1990-2000		94 %	108 %	107 %
Mosjøen	Rene utsiktstall	100 %	97 %	108 %	112 %
	Korr. 1990-2000		92 %	103 %	106 %
Indre Troms	Rene utsiktstall	100 %	93 %	99 %	102 %
	Korr. 1990-2000		103 %	107 %	106 %
Hammerfest	Rene utsiktstall	100 %	92 %	112 %	115 %
	Korr. 1990-2000		89 %	107 %	105 %
Narvik	Rene utsiktstall	100 %	100 %	99 %	107 %
	Korr. 1990-2000		97 %	96 %	103 %
Vesterålen	Rene utsiktstall	100 %	96 %	105 %	108 %
	Korr. 1990-2000		88 %	96 %	99 %
Øvrige Indre Finnmark	Rene utsiktstall	100 %	103 %	111 %	99 %
	Korr. 1990-2000		103 %	109 %	96 %
Harstad	Rene utsiktstall	100 %	95 %	99 %	102 %
	Korr. 1990-2000		91 %	92 %	95 %
Finnsnes-Senja	Rene utsiktstall	100 %	95 %	100 %	104 %
	Korr. 1990-2000		83 %	88 %	91 %
Lofoten	Rene utsiktstall	100 %	93 %	98 %	98 %
	Korr. 1990-2000		86 %	89 %	90 %
<i>Kautokeino</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	95 %	87 %	91 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		93 %	82 %	83 %
<i>Øvrige Nord-Troms</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	89 %	90 %	96 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		79 %	79 %	82 %
<i>Sandnessjøen</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	95 %	104 %	95 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		85 %	91 %	82 %
<i>Øvrige Kyst-Finnmark</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	83 %	96 %	91 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		84 %	91 %	78 %
<i>Øvrige Salten/Helgeland</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	98 %	98 %	91 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		82 %	80 %	73 %
<i>Øvrige Ofoten/Salten</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	95 %	90 %	79 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		76 %	69 %	60 %

Tromsø er den av regionene hvor en kan forvente størst vekst i antallet 20-24-åringer. Dette skyldes delvis at regionen har et stort eget demografisk potensiale for vekst i store barne- og ungdomskull, men det skyldes også at regionen, om flyttemønsteret på 1990-tallet fortsetter, forventes å få stor netto tilflytting i denne aldersgruppa. Totalt sett gir dette som resultat at tallet på 20-24-åringer trolig vil vokse med om lag 50% i Tromsø i løpet av 15 år (Tabell 2.5). Det at Tromsøs vekst i betydelig grad er basert på tilflytting fra det øvrige Troms (Sørli 1999), og at denne tilflyttingen kan bli redusert som følge av at tallet på ungdom i en del av dette området forventes å bli redusert, gjør at det er sannsynlig at veksten ikke blir så fullt så høy som utsiktsanalysen korrigerer for flytting indikerer. Men at veksten blir høy, og at den blir høyere enn i noen av de øvrige regioner i landsdelen, er temmelig sikkert. Det er òg sannsynlig at veksten blir litt høyere blant kvinner enn menn, noe som gir Tromsø et kvinneoverskudd i denne aldersgruppa.

De regionale sentra i Finnmark og da spesielt Alta og Vadsø, har også et relativt stort vekstpotensiale i egen befolkning for vekst i aldersgruppa 20-24 år. Dersom flyttemønsteret på 1990-tallet for denne aldersgruppa legges til grunn, endres dette lite for Alta sin del mens det reduseres for de øvrige regionene. Vadsø, Sør-Varanger og Hammerfest var dessuten av de regionene som fikk redusert antallet 20-24-åringer mest i perioden 1985-2000, og selv om en kan forvente vekst fram mot år 2015, vil ikke tallet på 20-24-åringer komme i nærheten av hva det var i 1985. For Alta sin del vil derimot tallet på 20-24-åringer i 2015 trolig være vesentlig høyere enn det var i 1985, og sannsynligvis like høyt som antallet var i 1990, da de store årskullene født årene 1966-70 var i denne aldersgruppa. Alta og Sør-Varanger kan forvente større vekst i antall kvinner enn menn i denne aldersgruppa.

Bodø er ellers den region utenom Tromsø, Alta og Vadsø som kan forvente stor vekst i antallet 20-24-åringer de neste 10-15 år. Bodø var samtidig av de regioner som hadde minst reduksjon i antallet 20-24-åringer i perioden 1985-2000. De tre største regionene i hvert fylke Bodø, Tromsø og Alta, er altså de eneste som kan forvente stor vekst i denne aldersgruppa, og som kan forvente å ha like mange eller flere (Tromsø) i denne aldersgruppa i 2015 som i toppåret 1990.

Av de øvrige regioner kan Rana, Brønnøysund, Mosjøen, Indre Troms, og Narvik forvente svak vekst i tallet på 20-24-åringer. De fleste av disse regionene har et større eget demografisk potensiale, men sannsynlig netto utflytting reduserer potensialet. Unntaket er Indre Troms, som på grunn av forsvarsvirksomheten har netto innflytting i denne aldersgruppa¹⁵.

Vesterålen, Øvrige Indre Finnmark, Harstad, Finnsnes-Senja og Lofoten har òg i stor grad et eget demografisk vekstpotensiale, men dette reduseres til et lite tapspotensiale for denne aldersgruppa når netto utflytting som på 1990-tallet legges til grunn. De øvrige regioner kan forvente større nedgang i tallet på 20-24-åringer, og størst nedgang forventes i de deler av Ofoten, Salten og Helgeland som ligger utenfor de store sentra.

---

¹⁵ Dette gjelder befall og engasjerte som på grunn av arbeid melder flytting, men ikke menig personell som ikke melder flytting under førstegangstjenesten.

Tabell 2.5 *Utsiktstall for prosentvis endring i antallet 25-29-åringer i regioner i Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Rene utsiktstall, og tall korrigerert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.*

	Utsiktsanalyse	2000	2005	2010	2015
<i>Tromsø</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	83 %	84 %	97 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		97 %	112 %	131 %
<i>Bodø</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	90 %	88 %	97 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		91 %	94 %	104 %
<i>Alta</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	74 %	79 %	97 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		78 %	85 %	104 %
<i>Vadsø</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	68 %	70 %	82 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		66 %	68 %	78 %
<i>Sør-Varanger</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	68 %	72 %	74 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		70 %	73 %	78 %
<i>Rana</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	78 %	77 %	86 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		73 %	68 %	75 %
<i>Brønnøysund</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	75 %	79 %	90 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		65 %	63 %	72 %
<i>Indre Troms</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	82 %	72 %	76 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		72 %	71 %	72 %
<i>Mosjøen</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	80 %	80 %	86 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		70 %	66 %	71 %
<i>Øvrige Indre Finnmark</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	71 %	79 %	79 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		64 %	72 %	71 %
<i>Hammerfest</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	66 %	66 %	76 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		64 %	62 %	71 %
<i>Kautokeino</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	86 %	86 %	76 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		83 %	80 %	70 %
<i>Narvik</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	87 %	84 %	82 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		76 %	71 %	69 %
<i>Harstad</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	83 %	81 %	83 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		72 %	66 %	67 %
<i>Sandnessjøen</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	85 %	83 %	90 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		71 %	63 %	66 %
<i>Lofoten</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	82 %	81 %	82 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		72 %	66 %	66 %
<i>Vesterålen</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	76 %	74 %	79 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		64 %	57 %	61 %
<i>Øvrige Salten/Helgeland</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	76 %	80 %	81 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		63 %	55 %	55 %
<i>Finnsnes-Senja</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	71 %	71 %	72 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		59 %	52 %	53 %
<i>Øvrige Kyst-Finnmark</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	66 %	57 %	60 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		62 %	53 %	53 %
<i>Øvrige Nord-Troms</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	73 %	68 %	67 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		60 %	50 %	48 %
<i>Øvrige Ofoten/Salten</i>	<i>Rene utsiktstall</i>	100 %	75 %	77 %	72 %
	<i>Korr. 1990-2000</i>		56 %	45 %	41 %

Mens tallet på 20-24-åringer forventes å øke i landsdelen etter år 2005, vil tallet på 25-29-åringer de første fem år gå kraftig tilbake, og deretter er det sannsynlig at det vil holde seg på et nivå om lag 25% under dagens nivå fram til 2015. Når det gjelder denne aldersgruppa kan vi altså forvente reduksjoner, og til dels kraftige reduksjoner i de fleste regioner i landsdelen. Bare Tromsø ligger an til å få betydelig vekst i denne aldersgruppa, men det er først etter år 2010 at veksten i denne aldersgruppa blir stor (Tabell 2.6). Alta og Bodø vil, dersom flyttemønsteret holder seg som på 1990-tallet, ha omtrent like mange 25-29-åringer i 2015 som i dag. Bodø er den av regionene som vil ha mest stabilt antall i denne aldersgruppa, i og med at den bare reduseres til et nivå om lag 10% under dagens før det stiger igjen. Bodø er også den av regionene som kan forvente mest lik utvikling i antall kvinner og menn i denne aldersgruppa.

Ellers kan en forvente nedgang i antallet 25-29-åringer i alle andre regioner i landsdelen. Alle de øvrige regioner har et demografisk tapspotensiale for denne aldersgruppa, som for de fleste regioner blir forsterket om en legger til grunn at flyttemønsteret fortsetter som på 1990-tallet. I Sør-Varanger, Vadsø og Rana forventes 20-25% nedgang, mens det i de øvrige regioner forventes større nedgang. Størst nedgang vil det sannsynligvis bli i Kyst-Finnmark, Nord-Troms, Finnsnes-Senja, og de deler av Ofoten, Salten og Helgeland som ligger utenfor omlandet til de regionale sentra i Nordland. Her kan tallet på 25-29-åringer bli halvert de neste 15 årene. I de fleste av de regioner hvor det forventes stor nedgang, vil nedgangen blant kvinner være noe større enn nedgangen blant menn.

2.2 Endringer i tallet på voksne i Norge og landsdelen

I og med at rekrutteringen til høyere utdanning ikke bare skjer fra ungdomskullene, men at også en del tar utdanning eller videreutdanning i voksen alder, er det òg av interesse å se hvordan voksenkullenes størrelse har endret seg på 1990-tallet og forventes å endre seg de kommende 10-15 år. Dette er blitt særlig aktuelt i og med at det nå er åpnet for at realkompetanse gir tilgang til studier på høyere nivå, samt den bebudete etter- og videreutdanningsreformen. Etterspørselen etter utdanning i disse gruppene er imidlertid i mindre grad enn for ungdomskullene knyttet til størrelsen på kullene, men i sterkere grad knyttet til bl.a. arbeidsmarkedsutviklingen og til hvor stor andel høgt utdannede det allerede er i disse gruppene. Disse to faktorene kommer vi mer tilbake til i neste kapittel. Her ser vi på størrelsen av de ulike voksenkullene i alderen 30-44 og 45-59 år, hvordan dette har endra seg på landsbasis og i landsdelen i perioden 1985-2000, og hvordan de forventes å endre seg de kommende 15 år. Det siste er basert på samme metode som for ungdomskullene i forrige avsnitt.

2.2.1 Endringer i voksenkullenes størrelse i Norge og landsdelen

Totalt sett økte antallet personer i alderen 30-59 år betydelig både på landsbasis og i landsdelen i perioden 1985-2000, men aldersgruppa 45-59 år økte klart mer enn aldersgruppa 30-44 år. Den totale økningen skyldes først og fremst at små årskull født årene 1926-40 (gjennomsnittlig 46.000 fødte pr. år) i løpet av perioden ble erstattet av store årskull født 1956-70 (gjennomsnittlig 65.000 fødte pr. år). På landsbasis bidro dessuten litt større netto innvandring enn dødelighet i de årskullene som i 2000 var i alderen 30-59 år, svakt positivt til tallet på 30-59-åringer. Betydelig netto utflytting bidro derimot mer negativt i Nord-Norge. For aldersgruppa 45-59 år slo dette imidlertid ikke like negativt ut som for aldersgruppa 30-44 år. Den sistnevnte aldersgruppa økte ikke særlig i antall i landsdelen mellom 1985 og 2000, selv om årskulla født 1956-70 i utgangspunktet var betydelig større enn årskulla født 1941-55.

Tabell 2.6 *Endring i antallet 30-44 og 45-59-åringer i Norge og Nord-Norge i perioden 1985-2000 med 1985 som basisår, og utsiktstall for perioden 2000-2015, med 2000 som basisår. Rene utsiktstall, og tall korrigerert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.*

Område	Aldersgruppe	1985	2000	Utsiktsanalyse	2000	2015
Norge	30-44-åringer	100	114	Rene utsiktstall	100	90
				Korr. flyt. 1990-tallet	100	93
	45-59-åringer	100	144	Rene utsiktstall	100	114
				Korr. flyt. 1990-tallet	100	111
	30-59-åringer	100	126	Rene utsiktstall	100	101
				Korr. flyt. 1990-tallet	100	102
Nord-Norge	30-44-åringer	100	103	Rene utsiktstall	100	77
				Korr. flyt. 1990-tallet	100	71
	45-59-åringer	100	138	Rene utsiktstall	100	103
				Korr. flyt. 1990-tallet	100	95
	30-59-åringer	100	117	Rene utsiktstall	100	89
				Korr. flyt. 1990-tallet	100	82

Når vi ser femten år framover i tid, vil den totale mengden av personer i alderen 30-59 år på landbasis holde seg stabil. Men bak dette ser vi at tallet på 45-59 åringer vil øke med vel 10%, samtidig som tallet på 30-44-åringer vil gå ned med knappe 10%. De rene utsiktsanalysene gir større vekst for den eldste gruppa og større nedgang for den yngste gruppa, enn om vi korrigerer for innvandring og dødelighet som de siste 15 år. I landsdelen er det større forskjell mellom de rene utsiktsanalysene og de tallene som er korrigerert for netto utflytting og dødelighet. De rene utsiktstallene antyder en nedgang i tallet på 30-59-åringer på 10% som følge av at mindre årskull erstatter større årskull. Men korrigerert for netto utflytting og dødelighet slik den har vært de siste 15 år, vil tallet på personer i alderen 30-59 år bli redusert med nesten 20%. Tallet på 45-59-åringer vil, dersom netto utflytting og dødelighet ikke endrer seg, nesten holde seg stabilt, mens tallet på 30-44-åringer vil bli betydelig redusert, antagelig med nærmere en tredel sammenligna med i dag. Kjønnssammensetningen vil i begge aldersgrupper endre seg litt ved at antalle kvinner i mindre grad enn antallet menn blir redusert. For den eldste gruppa vil dette gi kvinneoverskudd, mens det for den yngste gruppa vil redusere mannsoverskuddet.

2.2.2 Endringer i tallet på voksne i ulike deler av landsdelen

Vi ser her på aldersgruppa 30-59 år, altså de som i stor grad utgjør kjernen i arbeidsstyrken. Vi har av praktiske grunner skilt mellom 30-44-åringer og 45-59-åringer.

Som vist tidligere økte antallet 30-44-åringer svakt i landsdelen mellom 1985 og 2000. Det er imidlertid betydelige forskjeller mellom de ulike regionene i landsdelen, noe som i all hovedsak skyldes at noen av regionene har hatt større tilflytting enn utflytting, mens mange av regionene har hatt større utflytting enn tilflytting. De regionene som i dag har betydelig flere 30-44-åringer enn for 15 år siden er Alta, Tromsø og Bodø, som har hatt en vekst i antallet i denne aldersgruppa på mellom 15 og 25%. Kautokeino, Brønnøysund og Vadsø har hatt en vekst på 5-10% i denne aldersgruppa.

Tabell 2.7 *Endring i antallet 30-44-åringer i regioner i Nord-Norge i perioden 1985-2000 med 1985 som basisår, og utsiktstall for perioden 2000-2015, med 2000 som basisår. Rene utsiktstall, og tall korrigeret for historisk innvandring, flytting og dødelighet som i perioden 1990-2000.*

	1985	2000	Utsiktsanalyse	2000	2015
Tromsø	100 %	121 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	92 % 105 %
Alta	100 %	125 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	97 % 96 %
Bodø	100 %	115 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	90 % 91 %
<i>Kautokeino</i>	<i>100 %</i>	<i>110 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>91 %</i> <i>81 %</i>
Lofoten	100 %	102 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	80 % 71 %
Brønnøysund	100 %	108 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	77 % 70 %
Vadsø	100 %	105 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	72 % 67 %
Harstad	100 %	90 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	77 % 66 %
Narvik	100 %	100 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	76 % 66 %
Rana	100 %	102 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	72 % 66 %
Mosjøen	100 %	103 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	74 % 65 %
Sør-Varanger	100 %	102 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	72 % 65 %
Øvrige Indre Finnmark	100 %	101 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	74 % 64 %
Sandnessjøen	100 %	99 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	73 % 63 %
Øvrige Salten/Helgeland	100 %	93 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	76 % 61 %
Vesterålen	100 %	95 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	70 % 59 %
Finnsnes-Senja	100 %	97 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	69 % 58 %
Indre Troms	100 %	95 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	70 % 57 %
Hammerfest	100 %	96 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	65 % 57 %
Øvrige Nord-Troms	100 %	87 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	70 % 55 %
Øvrige Ofoten/Salten	100 %	78 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	67 % 48 %
Øvrige Kyst-Finnmark	100 %	84 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	58 % 48 %

Mange av de øvrige regioner har i dag om lag samme antall 30-44-åringer som for 15 år siden, noe som skyldes at selv om det har vært større utflytting enn innflytting, er dette kompensert ved at årskullene født 1956-70 var større enn de født 1941-55. Det er derfor bare noen få regioner som i løpet av 15-årsperioden har fått redusert tallet på 30-44-åringer betydelig, og det er Øvrige Ofoten/Salten (-22%), Øvrige Kyst-Finnmark (-16%) og Øvrige Nord-Troms (-13%).

Når vi ser 15 år framover i tid er det ingen regioner i Nord-Norge som har noe eget vekstpotensiale for tallet på 30-44-åringer. Dette skyldes at årskullene født 1971-85 er betydelig mindre enn de som ble født i årene 1956-70. Dersom flyttemønsteret i perioden 2000-2015 blir som det har vært i perioden 1985-2000, svekkes potensialet ytterligere for de fleste av regionene i landsdelen, og ingen regioner ligger an til vesentlig vekst. Tromsø kan så vidt komme på plussiden i regnskapet, mens Alta og Bodø sannsynligvis får en liten reduksjon i antallet 30-44-åringer fram mot år 2015. Disse regionene får antagelig større vekst eller mindre nedgang i antall kvinner enn menn i denne aldersgruppa. Dette var ellers i hovedsak de samme regioner som hadde stor vekst mellom 1985 og 2000, og totalt sett vil antallet 30-44-åringer i 2015 trolig være klart høyere enn i 1985 i Alta og Tromsø, og litt høyere i Bodø, mens Kautokeino trolig får en større nedgang i denne aldersgruppa i den kommende 15-årsperioden enn oppgangen i den forrige 15-årsperioden.

De fleste av regionene ellers kan forvente en reduksjon i antallet 30-44-åringer på mellom 30 og 40%. I Øvrige Salten og Ofoten og Øvrige Kyst-Finnmark kan en forvente at antallet 30-44-åringer vil bli halvert i løpet av de neste 15 år, mens Vesterålen, Finnsnes-Senja, Indre Troms, Hammerfest og Nord-Troms ligger an til over 40% reduksjon. Dette betyr at i Øvrige Kyst-Finnmark vil tallet på 30-44-åringer bli redusert med 60% i løpet av en periode på 30 år (1985-2015).

Vi har tilsvarende sett på utviklingstrekkene for tallet på 45-59-åringer. Tallet på 45-59-åringer økte med knappe 40% i landsdelen mellom 1985 og 2000, nesten like mye som på landsbasis. Men her øg er det forskjeller mellom regionene, forskjeller som i hovedsak skyldes forskjeller i netto flyttebalanse, og som i hovedsak begunstiger de samme regioner som over. Størst vekst har det vært i Tromsø, Alta og Kautokeino der antallet 45-59-åringer har økt med 2/3, mens Bodø hadde en vekst på 56%. Mange regioner hadde en vekst i denne aldersgruppa på 30-40%, altså om lag som landsdelen, mens noen regioner skiller seg ut ved at de hadde lavere vekst. Sør-Varanger, Øvrige Nord-Troms, Finnsnes-Senja, Lofoten, Narvik, Øvrige Ofoten/Salten, Øvrige Salten/Helgeland og Mosjøen hadde en vekst på 20-25% i denne aldersgruppa, mens Øvrige Kyst-Finnmark igjen skiller seg ut med en vekst på bare 10% i denne aldersgruppa.

Om vi ser framover i tid forventes det i landsdelen en svak nedgang i tallet på 45-59-åringer de neste 15 år. Dette skyldes at selv om årskullene født 1956-70 er klart større enn årskullene født 1941-55, vil netto utflytting og dødelighet trolig mer enn utligne dette rent demografiske vekstpotensialet. Noen få regioner ligger imidlertid an til noe vekst i tallet på 45-59-åringer, og dette er i stor grad de samme som hadde størst vekst i tallet på 45-59-åringer i perioden 1985-2000. Dette gjelder Alta, Tromsø, Bodø og Brønnøysund som ligger an til en vekst på 10-15%. I regionene Kautokeino, Lofoten, Rana og Mosjøen forventes relativt stabilt antall 45-59-åringer om flytteaktiviteten ikke endrer seg. De fleste øvrige regioner kan derimot forvente større reduksjon også i denne aldersgruppa de neste 15 år. Størst reduksjon vil det trolig bli i Øvrige Ofoten/Salten og Øvrige Kyst-Finnmark der resultatet kan bli at denne aldersgruppa blir redusert med om lag en tredel på 15 år. Dette blir da de eneste regioner i Nord-Norge som vil ha færre i denne aldersgruppa i 2015 enn de hadde i 1985.

Tabell 2.8 *Endring i antallet 45-59-åringer i regioner i Nord-Norge i perioden 1985-2000 med 1985 som basisår, og utsiktstall for perioden 2000-2015, med 2000 som basisår. Rene utsiktstall, og tall korrigeret for historisk innvandring, flytting og dødelighet som i perioden 1990-2000.*

	1985	2000	Utsiktsanalyse	2000	2015
Alta	100 %	165 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	125 % 115 %
Tromsø	100 %	168 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	121 % 114 %
Bodø	100 %	156 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	115 % 110 %
Brønnøysund	100 %	135 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	108 % 110 %
Lofoten	100 %	124 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	102 % 101 %
Kautokeino	100 %	167 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	110 % 99 %
Mosjøen	100 %	125 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	103 % 98 %
Rana	100 %	129 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	102 % 96 %
Narvik	100 %	121 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	100 % 94 %
Sandnessjøen	100 %	135 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	99 % 93 %
Øvrige Indre Finnmark	100 %	140 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	101 % 92 %
Finnsnes-Senja	100 %	126 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	97 % 91 %
Vesterålen	100 %	136 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	95 % 90 %
Vadsø	100 %	141 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	105 % 89 %
Sør-Varanger	100 %	125 %	Rene utsiktstall Korr. 1985-2000	100 %	102 % 87 %
<i>Indre Troms</i>	<i>100 %</i>	<i>134 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>95 %</i> <i>85 %</i>
<i>Øvrige Salten/Helgeland</i>	<i>100 %</i>	<i>126 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>93 %</i> <i>84 %</i>
<i>Harstad</i>	<i>100 %</i>	<i>142 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>90 %</i> <i>84 %</i>
<i>Hammerfest</i>	<i>100 %</i>	<i>140 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>96 %</i> <i>80 %</i>
<i>Øvrige Nord-Troms</i>	<i>100 %</i>	<i>126 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>87 %</i> <i>80 %</i>
<i>Øvrige Ofoten/Salten</i>	<i>100 %</i>	<i>125 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>78 %</i> <i>72 %</i>
<i>Øvrige Kyst-Finnmark</i>	<i>100 %</i>	<i>110 %</i>	<i>Rene utsiktstall</i> <i>Korr. 1985-2000</i>	<i>100 %</i>	<i>84 %</i> <i>68 %</i>

2.3 Betydningen av endringer i kullstørrelser for framtidig rekruttering til høgere utdanning i Nord-Norge

Begrunnelsen for å regne på hvordan størrelsene i årskull, og da spesielt ungdomskullene, vil komme til å utvikle seg i Nord-Norge i framtida, er at dette i stor grad bestemmer hvilket rekrutteringsgrunnlag utdanningsinstitusjonene på høgere nivå i Nord-Norge vil komme til å få i framtida. I dette siste avsnittet av kapitlet vil vi derfor forsøke å tallfeste hvordan dette kan komme til å påvirke rekrutteringen til hver av de ulike utdanningsinstitusjonene i landsdelen, gitt deres rekrutteringsomland. I denne analysen har vi ikke kunnet ta hensyn til i hvilken grad ulike utdanninger er representert ved de ulike høyskolene. I siste kapittel av utredningen, etter at de unges utdanningsvalg de siste årene er analysert, vil vi komplettere den analysen vi her gjør med vurderinger av hvordan den enkelte utdanningsinstitusjons utdanningstilbud kan komme til å virke positivt eller negativt inn på rekrutteringen, ut fra disse tilbudenes attraktivitet generelt, og for nordnorske søkere spesielt.

Grunnlaget for denne analysen er som nevnt de utsiktsanalyser som vi har gjort tidligere i kapitlet. Utsiktstallene for ungdomskullenes utvikling i landsdelen og landet er som vi har sett ulike, med forventninger om stor vekst i antallet ungdom under 25 år i landet, og svak vekst i landsdelen, og stor nedgang i aldersgruppa 25-29 år i landsdelen, mens antallet i denne aldersgruppa på landsplan først vil gå noe ned, men deretter stige igjen fram mot år 2015. Totalt sett vil landsdelen antagelig få nedgang i antallet ungdom i alderen 19-29 år, altså de som utgjør kjernegruppa i studentmassen, mens landet vil få vekst, særlig etter år 2005. Når det gjelder den forventede utviklinga i aldersgruppa 30-59 år, som utgjør kjernen i arbeidsstyrken, og som en nå også har forventninger om i større grad skal bli utdanningssøkere, vil landet sannsynligvis ha et relativt stabilt antall, selv om det blir relativt flere over 45 år enn under 45 år i denne aldersgruppa framover. I landsdelen vil derimot antallet i hele denne aldersgruppa gå tilbake, og spesielt stor nedgang vil det bli i antallet 30-44-åringer. Utdanningsinstitusjonene i landsdelen vil altså sannsynligvis få et annet og klart mindre rekrutteringsgrunnlag enn tilsvarende utdanningsinstitusjoner sørpå, særlig i forhold til utdanningsinstitusjoner i Sør-Norge som ligger i vekstområder.

I utgangspunktet har også den framtidige kjønns sammensetningen betydning for hvordan rekrutteringa til høgere utdanning vil utvikle seg, da en større del av kvinnene enn mennene nå tar høgere utdanning. I og med at det ikke forventes store endringer i kjønns sammensetning i disse aldersgruppene i landsdelen, har dette likevel små effekter for landsdelen totalt, og i tilfelle det er en effekt er denne at andelen kvinner i landsdelen øker svakt, noe som kan bidra positivt til utdanningssøkningen.

Som utsiktsanalysene over viser er det betydelige forskjeller internt i landsdelen, noe som betyr at det også kan bli betydelige forskjeller mellom hvordan rekrutteringsgrunnlaget til hver av utdanningsinstitusjonene vil kunne komme til å bli. Vi har her forsøkt å regne på hvordan rekrutteringsgrunnlaget i form av antall potensielle søkere vil komme til å utvikle seg, ut fra hvordan utdanningsinstitusjonene i dag rekrutterer sine studenter geografisk og aldersmessig, og hva utsiktsanalysene forteller om utviklingen i ungdomskull og voksenkull i de ulike regionene i landsdelen. Vi har også regnet på hvordan det mannlige og kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget vil utvikle seg hver for seg regionalt, uten at dette er presentert i tabellen. I den grad det er betydelige forskjeller er dette kommentert i teksten.

En viktig presisering er at det vi her regner på ikke er utdanningssøkningen, men rekrutteringsgrunnlaget, altså det demografiske grunnlaget for utdanningssøkning. Det er

derfor ikke i disse utregningene lagt inn forutsetninger knyttet til at utdanningsøkningen kan nå en topp som følge av at "utdanningsmarkedet blir mettet". Utdanningsnivået i aldersgruppene vil generelt øke med tiden ved at nye generasjoner med høyere utdanningsdeltaking kommer inn i aldersgruppene. Utdanningsnivået i regionene kan også stige slik at kompetansebehovet blir "mer mettet" enn det er i dag, særlig dersom rekrutteringen fra regionene i landsdelen øker. I de utregningene som her er gjort har vi altså ikke lagt inn slike "metningsforutsetninger", men forutsatt at søkningen per person fra det aktuelle rekrutteringsgrunnlag (region og område) er uendra (nullalternativet) eller stigende (Alternativ 1. og 2.). I siste kapittel har vi gjort noen drøftinger knyttet til utdanningsnivået i regionene, og hvordan dette kan påvirke utdanningsøkningen, men her har vi altså bare sett på endringer i rekrutteringsgrunnlaget.

Som nullalternativ har vi lagt til grunn (i) de utsiktsanalysene som er korrigert for flytting som på hele 1990-tallet¹⁶, (ii) det geografiske rekrutteringsmønster som utdanningsinstitusjonene har i dag (gjennomsnittstall for årene 1998 og 2001)¹⁷, og (iii) den aldersfordeling som det er blant de søkerne som møter til grunnutdanninger i dag (gjennomsnittstall for årene 1998 og 2001). Vi har laget to alternative utviklingsbaner til dette fram mot år 2005, 2010 og 2015 for hver av utdanningsinstitusjonene, som er basert på forutsetninger om endringer i rekrutteringsmønster i retning av større (1) geografisk eller (2) aldersmessig spredning på søkningen til utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge:

1. Dette alternativet innebærer at utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge i større grad enn i dag rekrutterer søkere utenfra landsdelen, fra Sør-Norge eller utlandet. I dette alternativet er det forutsatt at antall nye søkere pr. person utenfor landsdelen til utdanningsinstitusjoner i landsdelen gradvis øker fra dagens mønster til år 2015, totalt med en tredjedel i løpet av perioden. Dette vil medføre at andelen av nye studenter utenfra landsdelen vil øke fra 14-34% i dag (avh. av institusjon) til ca. 20-45% i 2015.
2. Dette alternativet innebærer at utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge i større grad enn i dag rekrutterer søkere fra aldersgruppene over 30 år. I dette alternativet er det forutsatt at antall søkere pr. person til utdanningsinstitusjonene i landsdelen fra aldersgruppene over 30 år gradvis øker fra dagens mønster til 2015, totalt med en tredjedel i løpet av perioden. Dette vil medføre at andelen av nye studenter fra disse aldersgruppene vil øke fra 20-42% i dag (avh. av institusjon) til ca 25-50% i 2015.

De to alternativene er begrunna med at det i hovedsak er ved å få økt søkermassen utenfra landsdelen, eller fra aldersgrupper som i dag i liten grad søker høyere utdanning, at rekrutteringsgrunnlaget kan utvides. Større konkurranse om studentene i et nasjonalt studentmarked, gjør utvidelse av rekrutteringsområdet til en aktuell strategi. Etter- og viderutdanningsreformen og realkompetanse som inntaksgrunnlag til høyere utdanning, gjør det mer aktuelt at personer over 30 år tar (mer) utdanning, og satsing på denne

¹⁶ Dersom vi skulle lagt flere alternativer for flytteaktivitet til grunn, ville antallet utviklingsbaner blitt fordoblet eller tredoblet, og dette ville gjøre regneeksemplene mer kompliserte og vanskeligere å tolke, uten at de etter vår oppfatning ville blitt riktigere. Vi har lagt til grunn gjennomsnittstall for hele 1990-tallet, fordi vi mener det er de mest sannsynlige tallene. Vi kunne også presentert de rene utsiktstallene, som er de tallene som en ville få dersom det ikke skjedde flytting i det hele tatt, og som derfor indikerer det rent demografiske potensialet. Men dette er sannsynligvis urealistiske tall, og egner seg derfor ikke til dette formålet. Vi viser derfor til utsiktsanalysene når det gjelder vurderinger av hvordan endringer i flytteaktivitet kan påvirke rekrutteringsgrunnlaget positivt eller negativt.

¹⁷ Til grunn for dette ligger tall for hvor nye søkere som møter til grunnutdanninger kommer fra, for hver enkelt utdanningsinstitusjon i Nord-Norge for årene 1998-2001. Dette er basert både på tall fra Samordna opptak og lokale opptak.

gruppa kan derfor være en strategi for å øke rekrutteringsgrunnlaget. I disse alternativene er det forutsatt at søkningen fra aldersgruppa 19-29 år i landsdelen til lærestedene i Nord-Norge holder seg på samme nivå som i dag pr. person i aldersgruppa¹⁸.

Hvor realistiske de to valgte alternativene er, er vanskelig å vurdere. Begge forutsetter en betydelig økning i søkningen fra grupper som i dag utgjør et mindretall av søkerne til utdanningsinstitusjonene i landsdelen. Umiddelbart kan det virke lettere å øke antallet søkere fra aldersgruppene over 30 år, enn å rekruttere flere studenter utenfra landsdelen. Det var det førstnevnte som skjedde på slutten av 1990-tallet, mens det geografiske rekrutteringsmønsteret ikke i samme grad ble endra, i en situasjon med liten konkurranse om studieplassene. Ellers vil realismen i alternativene også bl.a. være avhengig av arbeidsmarkedsforholdene og innvandringspolitikken. Dersom netto utflytting fra Nord-Norge fortsetter som den har gjort på 1990-tallet, kan landsdelen fort komme i en situasjon der det er mangel på arbeidskraft, spesielt dersom veksten i potensielle vekstnæringer som fiskeoppdrett og olje- og gassvirksomhet får et større omfang enn i dag. I en slik situasjon vil det antagelig være vanskelig å rekruttere flere søkere fra aldersgruppene over 30 år, og kanskje også blant ungdom. Dersom innvandringen økes igjen, kan dette derimot i noen grad bidra til å redusere mangelen på arbeidskraft og enten direkte eller indirekte øke søkergrunnlaget til høyere utdanning. Det mest realistiske alternativet er likevel etter vår vurdering nullalternativet, eller det som er basert på status quo i rekrutteringsmønster geografisk og aldersmessig.

Vi skal se litt på og utviklingsbanene for nullalternativet for hver av utdanningsinstitusjonene, før vi oppsummerer hovedbildet til slutt og drøfter de alternative utviklingsbanene.

2.3.1 Sannsynlig utvikling i rekrutteringsgrunnlaget for den enkelte utdanningsinstitusjon

Høgskolen i Finnmark (HIF) rekrutterer over en tredel av de nye studentene fra vertsregionene Alta og Hammerfest, der Alta alene bidrar med en fjerdedel av de nye studentene. Ellers rekrutterer Høgskolen mest fra Vest-Finnmark og Nord-Troms i landsdelen. Vel 40% av studentene kommer fra Alta eller Sør-Norge som har positive befolkningsutsikter, mens det øvrige geografiske rekrutteringsgrunnlaget har negative befolkningsutsikter. Høgskolen i Finnmark rekrutterer knapt en tredel av studentene fra aldersgruppa 30-44 år, som forventes å bli kraftig redusert i landsdelen i et ti-femten års perspektiv. Dette medfører at HIF i nullalternativet (Tabell 2.9) ikke ligger an til å få vekst i rekrutteringsgrunnlaget på 10-15 års sikt. Det forventes først nedgang i rekrutteringsgrunnlaget de neste 5 år, og deretter klar økning til 2010, men ikke så mye at en når dagens nivå. At det i Alta forventes at antallet kvinner i alderen 20-24 år vil øke mer enn antallet menn i denne aldersgruppa, gjør at det kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget vil vokse en anelse mer enn det mannlige.

¹⁸ Vi har også regnet ut utviklingsbaner dersom økningen i rekruttering utenfra eller fra aldersgruppene over 30 år blir kompensert med tilsvarende reduksjon i søkningen fra landsdelen eller aldersgruppa 19-29 år, men dette gir utviklingsbaner som ligger svært nær nullalternativet, og representerer derfor ikke noe egentlig alternativ. Vi har videre regnet ut utviklingsbaner forutsatt at både rekrutteringen utenfra landsdelen og fra aldersgruppene over 30 år økes (med 17%), men dette gir ikke uventa utviklingsbaner som ligger mellom alternativ 1 og 2. Dersom en forutsetter vekst som både alternativ 1 og 2 samtidig (altså med 33%), gir dette en ny og høyere utviklingsbane (i praksis produktet av alternativ 1 og 2), men denne anser vi som lite realistisk, og den er derfor ikke tatt med.

Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole (SA/SH) rekrutterer mest studenter fra Kautokeino, Øvrige Indre Finnmark, de samiske områdene i Nord-Finland og Nord-Sverige, og ellers noe fra fjordområdene i Finnmark og Nord-Troms. Ingen av disse områdene er vekstområder, og sammen med at Samisk høgskole i omtrent samme grad som HIF rekrutterer fra aldersgruppa 30-44 år, forventes en reduksjon i rekrutteringsgrunnlaget for SA/SH i nullalternativet. Det meste av denne reduksjonen vil komme de nærmeste fem år. I tillegg er det sannsynlig at antallet kvinner i alderen 20-24 år utvikler seg mer negativt enn antallet menn i denne alderen i Indre Finnmark, noe som gjør at det kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget vil reduseres litt mer enn det mannlige.

Tabell 2.9 *Forventa utvikling i rekrutteringsgrunnlaget for høyere utdanningsinstitusjoner i landsdelen, gitt utsiktsanalyser for befolkningsutvikling, basert på flytting, innvandring og dødelighet som på 1990-tallet, og to alternativer for økning i rekrutteringsgrunnlaget, geografisk (alternativ 1) eller aldersmessig (alternativ 2)*

Utdanningsinst.	Utsiktsanalyse	2000	2005	2010	2015
Høgskolen i Finnmark (HIF)	Nullalternativ	100	93	97	98
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	96	103	107
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	97	104	108
Sami Allaskuvla/ Samisk Høgskole (SA/SH) ¹⁹	Nullalternativ	100	92	91	88
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	95	97	97
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	96	99	99
Universitetet i Tromsø (UITØ)	Nullalternativ	100	99	106	108
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	103	114	121
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	102	112	117
Høgskolen i Tromsø (HITØ)	Nullalternativ	100	98	105	108
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	99	108	113
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	100	109	113
Høgskolen i Harstad (HIH)	Nullalternativ	100	91	90	88
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	93	94	94
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	94	96	97
Høgskolen i Narvik (HIN)	Nullalternativ	100	93	95	96
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	96	100	104
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	95	100	102
Høgskolen i Bodø (HBO)	Nullalternativ	100	95	100	102
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	98	105	111
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	98	105	110
Høgskolen i Nesna (HINE)	Nullalternativ	100	92	92	89
	Alt. 1: +1/3 rekr utenfra	100	95	97	97
	Alt. 2: +1/3 rekr fra 30+	100	97	100	100

¹⁹ Tallgrunnlaget for den geografiske søkingen til Samisk Høgskole i Samordna opptak var for spinkelt til å gi annet enn indikasjoner på hvor Samisk Høgskole rekrutterer sine studenter. Supplert med informasjon fra Høgskolen har vi imidlertid laget en fordelingsnøkkel, der Kautokeino, Øvrige Indre Finnmark og utlandet (Nord-Finland og Nord-Sverige) er gitt mest vekt, og der det i tillegg er gitt noe vekt til fjordområdene i Finnmark og Nord-Troms, og ellers litt vekt til øvrige områder i Finnmark og Troms. Tallgrunnlaget for den aldersmessige spredningen for nye studenter ved Samisk høgskole var også spinkelt, og her er det også laget en fordelingsnøkkel som dels er basert på data, og dels er justert etter informasjon og skjønn.

Både Høgskolen (HITØ) og Universitetet i Tromsø (UITØ) har i nullalternativet forventninger om vekst i rekrutteringsgrunnlaget i et ti til femten års perspektiv. Dette skyldes dels for HITØ sin del at en rekrutterer en tredel av studentene fra Tromsø mens det for UITØ sin del i like stor grad skyldes at en rekrutterer over en tredel av studentene utenfra landsdelen. Totalt sett rekrutterer UITØ 60% av studentene fra Tromsø eller sørfra, mens det gjelder ca halvparten av studentene ved HITØ. Det øvrige geografiske rekrutteringsgrunnlaget til HITØ og UITØ har i hovedsak negative befolkningsutsikter. HITØ rekrutterer dessuten en høy andel (om lag 80%) av studentene fra aldersgruppene under 30 år, som har mer positive utsikter enn aldersgruppa 30-44 år, også i Tromsø. UITØ rekrutterer også en relativt høy andel fra gruppene under 30 år (om lag 70%), samt fra gruppa over 45 år (om lag 10%) som også forventes å øke i Tromsø. BI Tromsø, som antagelig i enda større grad enn HITØ rekrutterer lokalt fra Tromsøregionen og de nærmeste regionene i Troms, vil trolig følge HITØ's utviklingsbaner, eller eventuelt ligge litt over disse dersom Tromsøregionen utgjør over halvparten av rekrutteringsområdet. At Tromsøregionen trolig får litt større vekst i antallet kvinner enn menn i alderen 20-24 år, gjør at det kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget vil vokse litt mer enn det mannlige, særlig for HITØ og BI Tromsø som rekrutterer mest fra Tromsøregionen. Høgskolen i Harstad (HIH) ser i motsetning til lærestedene i Tromsø ut til å få et varig svekket rekrutteringsgrunnlag, og som spesielt de nærmeste 5 år kan en forvente betydelig reduksjon i rekrutteringsgrunnlaget. Høgskolen rekrutterer 40% av de nye studentene fra Harstad-regionen, og til sammen 55% fra regionene Harstad, Finnsnes-Senja, Indre Troms og Vesterålen, som alle er regioner med i hovedsak negative utsikter til befolkningsutvikling. HIH er dessuten av de høgskolene som rekrutterer relativt få utenfra landsdelen, og rekrutterer derfor altså i liten grad fra områder med positive befolkningsutsikter. Høgskolen i Harstad rekrutterer også en knapp tredel i aldersgruppa 30-44 år (som HIF), som vil reduseres kraftig på ti til femten års sikt, særlig i de regioner HIH rekrutterer mest. I tillegg er Harstad en av de regioner som kan forvente større nedgang i tallet på kvinner enn menn i alderen 20-24 år, noe som gjør at det kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget vil svekkes litt mer enn det mannlige.

Høgskolen i Narvik (HIN) rekrutterer om lag en tredel av de nye studentene fra egen region, og ellers fra Sør-Troms og nordre Nordland, samt litt fra Alta, Tromsø og Bodø. Med unntak av Alta, Tromsø og Bodø, er dette ikke regioner med særlig positive befolkningsutsikter, selv om Narvik-regionen heller ikke er av de med de mest negative befolkningsutsiktene i landsdelen. Høgskolen rekrutterer ellers en høy andel (om lag 75%) fra aldersgruppene under 30 år. Totalt sett vil rekrutteringsgrunnlaget i nullalternativet bli klart redusert de nærmeste fem år, men vil deretter stige svakt, men ikke helt til dagens nivå. Selv om det i kjerneregionen Narvik forventes litt nedgang i antall kvinner og litt økning i antall menn i alderen 20-24 år, vil ikke det mannlige og kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget utvikle seg så ulikt, da dette motvirkes av at HIN rekrutterer noe fra Alta og Tromsø.

Høgskolen i Bodø (HBO) rekrutterer nesten 40% av de nye studentene fra egen region, og ellers fra Lofoten, Salten og nordre Helgeland. Andelen som rekrutteres utenfra landsdelen er om lag som høgskolene i Finnmark, Narvik og Nesna, men klart lavere enn Universitetet i Tromsø. I og med at Høgskolen i så stor grad rekrutterer fra egen region, en region som har relativt positive utsikter til befolkningsutvikling, samt at den også rekrutterer en høy andel (om lag 75%) fra aldersgruppene under 30 år, er den ved siden av utdanningsinstitusjonene i Tromsø den eneste som kan regne med svak vekst i rekrutteringsgrunnlaget på sikt. Først vil imidlertid rekrutteringsgrunnlaget svekkes noe mot år 2005, for deretter å stige. Det er ingen forskjell mellom det mannlige og kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget, da antallet menn og kvinner i alderen 20-24 år i Bodø forventes å utvikle seg likt.

Høgskolen i Nesna (HINE) følger i nullalternativet om lag samme utviklingsbane som Høgskolen i Harstad og Samisk Høgskole, og kan altså sammen med disse to skolene forvente klar nedgang i rekrutteringsgrunnlaget. Rekrutteringen til HINE kommer i hovedsak fra Helgeland og Sør-Norge, samt litt fra det øvrige Nordland. Om lag en fjerdedel rekrutteres fra egen region (Rana), mens til sammen nesten 60% rekrutteres fra Helgeland. Bortsett fra rekrutteringen sørfra, kommer de nye studentene i hovedsak fra regioner med negative (om enn i noe varierende grad) befolkningsutsikter²⁰. En annen årsak til den negative utviklingsbanen er den høge andelen (om lag 35%) nye studenter som rekrutteres fra aldersgruppa 30-44 år, ei aldersgruppe som forventes å bli kraftig redusert, også på Helgeland. Det er små forskjeller mellom hvordan det mannlige og kvinnelige rekrutteringsgrunnlaget vil utvikle seg for HINE.

2.3.2 Betydningen av eventuell økt rekruttering utenfra landsdelen eller fra nye aldersgrupper

For kort å oppsummere utviklinga dersom nullalternativet legges til grunn, vil alle utdanningsinstitusjoner i Nord-Norge de neste 5 år få svekket sitt rekrutteringsgrunnlag. Dette gjelder i minst grad for institusjonene i Tromsø. Etter år 2005 vil institusjonene i Tromsø, og høgskolene i Finnmark, Narvik og Bodø ha klar vekst i rekrutteringsgrunnlaget, men bare for Høgskolen i Bodøs vedkommende vil veksten være stor nok til at det gir et like stort rekrutteringsgrunnlag i 2015 som i dag. Det er bare for institusjonene i Tromsø at det ventes betydelig vekst, der veksten fram mot 2010-2015 kan bli på 5-8%.

Sett i forhold til at søkningen til høyere utdanning de siste årene har nådd et bunnivå både på landsbasis og ved utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge, noe som i stor grad skyldes at rekrutteringsgrunnlaget på grunn av endringer i årskullstørrelser på siste del av 1990-tallet er svekka mye, er den veksten som noen av utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge kan komme til å få etter år 2005 beskjeden. Og denne relativt beskjedne veksten i rekrutteringsgrunnlag vil altså i hovedsak bare gjelde for utdanningsinstitusjonene i Tromsø. Dersom utdanningsinstitusjonene skal få styrket sitt rekrutteringsgrunnlag utover det som er antydnet i nullalternativet, må en altså nå ut til nye grupper studenter utenom kjernegruppa som er ungdom fra Nord-Norge. Hvilke strategier utdanningsinstitusjonene velger i forhold til denne utfordringa vil ha konsekvenser for i hvilken grad rekrutteringsgrunnlaget kan bli økt. Dersom det skal bli en reell økning i rekrutteringsgrunnlaget, må samtidig utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge holde på interessen fra kjernegruppa, ungdom i Nord-Norge.

Vi har her regna på hvordan rekrutteringsgrunnlaget vil utvikle seg dersom institusjonene (Alternativ 1) i større grad klarer å rekruttere studenter utenfra landsdelen, eller (Alternativ 2) i større grad klarer å rekruttere studenter fra aldersgrupper over 30 år. Disse utregningene viser (Tabell 2.9) at selv med betydelig økt rekruttering sørfra, eller fra aldersgruppene over 30 år, vil høgskolene i Harstad og Nesna, og Samisk høgskole, ikke få økt sitt rekrutteringsgrunnlag i 2015 i forhold til i dag, men det vil hindre en klar nedgang i rekrutteringsgrunnlaget som de vil få om nullalternativet slår til. Ut fra utregningene vil en slik økning i søkningen ellers gi høgskolene i Bodø, Finnmark og Narvik får klar vekst til 2015.

²⁰ At HINE i noe større grad enn de øvrige høgskolene rekrutterer fra utkantkommuner, gjør kanskje at nullalternativet framstår litt mer positivt enn det ville gjort om det hadde blitt brukt en enda mer differensiert regioninndeling i denne framskrivinga, da utkantkommunene gjerne har mer negative befolkningsutsikter enn senterkommunene i regionene.

For noen institusjoner gjelder at det vil være mer å hente ved å øke rekrutteringen prosentvis like mye utenfra landsdelen som fra aldersgruppene over 30 år. Dette gjelder Universitetet i Tromsø, og i noen grad høyskolene i Narvik og Bodø. Motsatt er forholdet for høyskolene i Finnmark, Harstad og Nesna, og trolig også Samisk høyskole. Dette har dels sammenheng med at befolkningsutsiktene blant ungdom i Sør-Norge er mer positive enn befolkningsutsiktene blant voksne i landsdelen. Men det har også sammenheng med at noen av institusjonene rekrutterer en høyere andel av studentene sørfra enn fra aldersgruppene over 30 år, mens andre rekrutterer en høyere andel fra aldersgruppene over 30 år enn sørfra.

3 Arbeidsmarkedsforhold og utdanningsnivå

Problemstillinga vi tar opp i dette kapitlet er i hvilken grad forholdene på arbeidsmarkedet påvirker søkning til og utdanningsdeltaking i høgere utdanning. Vi skal se nærmere på dette på landsbasis, og deretter se litt på i hvilken grad vi kan observere de samme utviklingstrekk i landsdelen, og spesielt i regioner i landsdelen. I andre del av kapitlet ser vi nærmere på forskjeller i utdanningsnivå mellom regionene i landsdelen, og drøfter i hvilken grad dette innebærer at det er et potensiale for å rekruttere folk fra arbeidslivet til høgere utdanning.

3.1 Nedgang i ledighet gir nedgang i utdanningssøkning

Som vi har vært inne på tidligere har søkninga til høgere utdanning blitt klart redusert etter 1994, etter at den økte klart fra slutten av 1980-tallet og fram til 1993-4. Kapasiteten i de høgere utdanningsinstitusjonene har derimot holdt seg relativt stabilt, og resultatet er at det har blitt lettere og lettere å komme inn på utdanningstilbudene etter 1994, og få søkere står i dag uten tilbud. Vi har i forrige kapittel vist at antallet ungdom i landet i alderen 19-24 år, altså i den aldersgruppa som utgjør over 70% av de nye søkerne til høgere utdanning, har blitt kraftig redusert på 1990-tallet. At dette har hatt konsekvenser for søkninga er udiskutabelt. Samtidig har imidlertid også arbeidsledigheten gått klart tilbake etter 1993, også arbeidsledigheten blant ungdom. Spørsmålet er i hvilken grad vi også kan identifisere effekter av ledigheten på utdanningssøkninga?

I Tabell 3.1 er lista utviklinga i bl.a. antall søkere, studenter, ungdom og arbeidsledige i perioden etter 1993. Av denne tabellen ser vi at antallet søkere i prosent har gått mer tilbake enn antallet personer i alderen 19-24 år over perioden 1993-2000. Dette indikerer at søkninga ikke bare er blitt påverka av de demografiske endringene. I samme periode har antallet arbeidsledige (inkl. personer på tiltak) gått tilbake med 60%, og det tilsvarende antallet arbeidsledige i aldersgruppene under 30 år faktisk med hele 70%. Dette betyr at det i løpet av perioden er blitt langt lettere for mange unge å komme inn i arbeidslivet utover på 1990-tallet. At nedgangen i utdanningssøkning er betydelig større enn nedgangen i ungdomskull, og nedgangen i arbeidsledighet blant unge har vært stor, sannsynliggjør at også det siste har påverka utdanningssøkninga negativt. At utdanningssøkninga ikke er redusert enda mer i den arbeidsmarkedssituasjonen en nå er, kan ha sammenheng med at utdanningssøkninga nå har nådd et nivå der nesten alle som søker kommer inn, og at det da vil være sterke incitament til å søke studieplass blant dem som i utgangspunktet stiller bak i konkurransen om både studieplassene og arbeidsplassene. At det nå er åpnet for realkompetanse som opptaksgrunnlag, forsterker denne effekten ved at personer som tidligere ikke ville søkt høgere utdanning, nå får anledning til å gjøre det.

Tabell 3.1 *Utvikling i antall søkere, søkere møtt til høgere utdanning, antall personer i alderen 19-24 år og 25-29 år, antall arbeidsledige (inkl. ordinære tiltak), antall arbeidsledige 19-24 år i perioden 1993-2000. Alle tall i tusen.*

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	1993-2000	1993-2000
Antall søkere til høgschooler/univ.	107	109	101	101	93	87	83	82	-25	-23 %
Antall kval. søkere til h/u uten tilbud	25	26	15	12	5	3	2	2	-23	-93 %
Antall søkere møtt ved høgschool./univ.	44	42	46	46	44	44	44	45	+1	+1 %
Antall studenter ved høgschool./univ.	166	169	177	182	181	184	192	191	+25	+15 %
Antall personer 19 år	61	58	55	54	53	55	54	54	-7	-11 %
Antall personer 20-24 år	331	324	316	305	293	285	279	275	-56	-17 %
Antall personer 25-29 år	342	345	344	343	343	339	333	326	-16	-5 %
Antall arb.ledige (inkl. ord. tiltak)	175	163	144	126	97	71	68	74	-101	-60 % ²¹
Antall arb.led 16-29 år (inkl. o. tilt.)	88	80	67	55	40	28	25	28	-60	-70 % ²²

Kilde: Statistisk Sentralbyrås vevsider og Aetats vevsider

I landsdelen har antallet personer i alderen 19-29 år gått noe mer tilbake enn på landsplan, totalt sett med mellom 5 og 10% mer for hver av aldersgruppene (se Figur 2.1). Tallet på arbeidsledige har blitt redusert om lag like mye i landsdelen som på landsbasis i perioden 1993-2000 (Kilde: Aetats vevsider). Totalt sett har tallet på søkere blitt redusert om lag 10% mer i landsdelen enn på landsbasis (Kilde: Samordna opptaks vevsider), noe som trolig kan tilbakeføres til mer negativ utvikling i tallet på personer i alderen 19-29 år i landsdelen enn på landsbasis. Reduksjonen i søkning har altså vært større enn reduksjonen i ungdomskullenes størrelse i landsdelen også. Vi kan altså i hovedsak se de samme utviklingstrekkene i landsdelen som i landet når det gjelder utdanningsøking, ungdomskullenes størrelse og arbeidsledighet.

3.1.1 Forskjeller i ledighet gir forskjeller i utdanningsøking

Noen regioner i landsdelen har imidlertid hatt et høgere arbeidsledighetsnivå og en mindre reduksjon i ledigheten på 1990-tallet. Det gjelder spesielt enkelte regioner i Finnmark. Av regionene i Finnmark har Kautokeino høgest arbeidsledighet og i denne kommunen har reduksjonen i ledighet dessuten vært relativt liten. Ellers i Finnmark og Nord-Troms er ledighetsnivået noe over landsgjennomsnittet, men de fleste regionene i

²¹ På grunn av en endring i definisjonen på helt arbeidsledige i 1999, er tallene for 1999 og 2000 ca. 6% høgere enn det de ville vært om samme definisjon som tidligere ble lagt til grunn. Endringstallet i prosent er korrigert for denne definisjonsendringen.

²² Endringstallet er justert på samme måten som for totalt antall arbeidsledige. Se fotnote over.

dette området har hatt klar nedgang i ledigheten de siste tre-fire årene, og ledighetsnivået i noen av regionene nærmer seg landsgjennomsnittet. Ledighetsnivået i Tromsø er om lag på landsgjennomsnittet, og er mer enn halvert siden 1993 (Kilde: Statistisk Sentralbyrå Regionalstatistikk). Videre sørøver i Troms og Nordland er arbeidsledighetsnivået i dag stort sett lavt, og ligger om lag på landsgjennomsnittet eller litt over, men er for de fleste regioners vedkommende mer enn halvert siden 1993.

Kautokeino er eneste region i Nord-Norge med økning i studiesøkningen mellom 1996 og 2001 (Kilde: Samordna opptak). I de øvrige regioner i Finnmark har studiesøkningen gått tilbake, men minst i Øvrige Indre Finnmark og Alta, som også skiller seg vesentlig fra regionene i Troms og Nordland med mindre tilbakegang i søkningen. Dette tyder på at høyere ledighet i regioner i Finnmark har konsekvenser for utdanningsøkningen, selv om det også skyldes mindre nedgang i ungdomskull, i alle fall for Alta sin del. Dette er også i stor grad regioner som tradisjonelt har hatt lav utdanningsdeltakelse, og som derfor har et betydelig potensiale i å øke denne. Fortsatt er det slik at utdanningsdeltakelsen fra Finnmark, målt i andel av 19-24-åringene som er under utdanning, er klart lavere enn i Troms og Nordland, som her ligger omtrent på landsgjennomsnittet (Kilde: SSB's vevsider). Utdanningsdeltakelsen i aldersgruppa 25-29 år er derimot over landsgjennomsnittet i alle de tre nordligste fylkene, og spesielt i Troms.

3.1.2 Mangel på arbeidskraft kan gi lav utdanningsøkning

Bortsett fra noen regioner i Finnmark og Nord-Troms som ennå har høyere arbeidsledighet enn landsgjennomsnittet, er problemstillingen i landsdelen at det i noen segmenter i arbeidsmarkedet er mangel på arbeidskraft, og dette problemet kan komme til å bli forsterket i de kommende årene. Den betydelige reduksjonen vi har sett i arbeidsledighet på slutten av 1990-tallet, skyldes i stor grad at landsdelen opplevde betydelig større utflytting enn innflytting i denne perioden. Dette innebærer at mye av den arbeidskraftreserven som tidlig på 1990-tallet fortsatt holdt til i landsdelen, nå er flytta sørøver. I den samme perioden har det faktisk vært noe vekst i sysselsetting i landsdelen, ikke i alle regioner, men totalt sett for landsdelen en klar vekst i perioden først på 1990-tallet, og noe vekst også etter 1995 (Kilde: PANDA, SINTEF). Det er ikke bare Tromsø, Bodø og Alta som har hatt vekst i denne perioden, men også regioner som Brønnøysund, Rana og Vesterålen (Arbo, Eikeland, Fulsås og Holm 2000).

Visse segment av arbeidsmarkedet som etterspør utdanna arbeidskraft har det i lang tid vært mangel på i landsdelen, spesielt ulike typer helsepersonell. Dersom utflyttinga fortsetter som på 1990-tallet er det en fare for at denne situasjonen også kan komme i andre segment av arbeidsmarkedet. Dersom en for eksempel får betydelig vekst i oppdrettsnæringa og olje- og gassvirksomheten i nord, kan behovet for arbeidskraft, og til dels spesialkompetanse, fort kunne komme til å overgå tilbudet, spesielt i enkelte regioner som utgjør små arbeidsmarkeder, og hvor arbeidsledigheten i dag er lav. Dette kan også bli tilfellet i en del regioner der arbeidsledigheten i dag er på et høyere nivå, men der de arbeidsledige i liten grad kan gå inn i de segment som etterspør arbeidskraft. Og selv om denne mangelen på arbeidskraft kan bli erstatta ved at personer i regionene tar relevant utdanning, kan det for mange være mer attraktivt å være i jobb i det segment en er, enn å bruke tid og ressurser på å kvalifisere seg til et annet segment. Sannsynligheten for at slike prosesser finner sted, er størst i de regioner der det er vekst i sysselsettingen, og ledigheten er lav.

3.2 Forskjeller i utdanningsnivå i landsdelen

Hvilket potensiale det er for utdanningsøkning fra regionene er også avhengig av i hvilken grad utdanningsnivået i de ulike regionene allerede er høyt. Dette kan imidlertid fungere på to måter. Dersom utdanningsnivået er lavt, kan en si at det er et potensiale for å rekruttere folk til høyere utdanning, gitt at det er etterspørsel i arbeidslivet etter utdanna arbeidskraft. En alternativ måte dette kan fungere på, er at det i de regioner der det er høyt utdanningsnivå er det også mest tradisjoner for å ta utdanning, og at det der vil være lettere å rekruttere flere til å ta utdanning og videre-/etterutdanning. De mest optimistiske vil hevde at det er potensiale for økt rekruttering fra begge typer regioner. I alle fall kan det argumenteres for at det i regioner med lavt utdanningsnivå, vil være mer avhengig av om etterspørselen etter arbeidskraft lokalt er stor, enn i regioner med høyt utdanningsnivå der videre- og etterutdanningsaktiviteten gjerne er noe mer uavhengig av arbeidsmarkedsforholdene.

Av regionene i Nord-Norge er det Tromsø og Bodø som utmerker seg med høyest andel høgskole-/universitetsansatte pr. person over 16 år, med henholdsvis 25% og 23%, som er høyere enn landsgjennomsnittet på 21% (SSB, tall for 1998). I Vadsø og Alta er andelen 20-21%, altså om lag som landsgjennomsnittet, mens den i de øvrige regioner er lavere. I Finnmark er andelen relativt høy (18-19%) i Hammerfest, Sør-Varanger og Indre Finnmark, mens den er lav (11%) på kysten. Av regionene i Finnmark er det altså bare Øvrige Kyst-Finnmark som har lav andel med høyere utdanning. I Troms er det relativt høyt utdanningsnivå i Harstad og Indre Troms (19%), mens Finnsnes-Senja (14%) og Nord-Troms (13%) har lavere utdanningsnivå. I Nordland er Bodø i en særstilling, mens Narvik (17%) og Rana (16%) kommer nærmest. De øvrige regionene i Nordland har mellom 12% og 15% av befolkningen med høyere utdanning.

Potensialet for vekst i utdanningsnivået er altså i utgangspunktet størst i mange regioner i Nordland, noen regioner i Troms og i Kyst-Finnmark. Disse regionene har i dag lavt utdanningsnivå. Om potensialet vil bli realisert er imidlertid usikkert. I tillegg til at dette er avhengig av de generelle arbeidsmarkedsforholdene og ledigheten i regionene, må det også være en viss etterspørsel etter utdanna arbeidskraft i regionene for at utdanning skal vurderes som et alternativ til arbeid. I og med at etterspørselen etter høyere utdanna arbeidskraft i stor grad til nå har vært basert på offentlig virksomhet, er utviklinga i denne sektoren en viktig faktor for hvordan etterspørselen vil utvikle seg. Veksten i offentlig tjenesteyting har de siste årene vært størst i de regionene i landsdelen som har hatt størst sysselsettingsvekst. Spørsmålet er videre om andre vekstsektorer, som privat tjenesteyting og eventuelle vekstgrener innen industri, marine næringer eller olje- og gassvirksomhet vil etterspørre høyere utdanna arbeidskraft i større grad i dag enn i dag, og hvordan utviklinga blir i disse næringene.

4 Utdanningsvalg i Nord Norge

I dette kapitlet er hovedfokuset på studentenes valg av utdanningsretninger de siste årene. Vi har sett nærmere på landstrendene i utdanningsvalg, og på nordnorske søkeres studievalg spesielt. Det overordnede spørsmålet har vært å finne ut om de nordnorske søkerne, som utgjør det store flertallet av søkere som tar imot plass ved utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge, har andre preferanser i utdanningsvalg enn landsgjennomsnittet?

Kapitlet er i hovedsak basert på data fra Samordnet opptak, men dette er supplert med vurderinger basert på noe data fra lokale opptak til institusjonene i landsdelen. Data fra Samordnet opptak omfatter søkning og opptak til de fleste grunnutdanninger innen høyere utdanning, med noen unntak, der det viktigste for institusjonene i Nord-Norge er desentraliserte grunnutdanningstilbud (for eksempel lærer-, sykepleierutdanning) hvor studentene tas opp via lokale opptak ved den enkelte høyskole. Ved Høgskolen i Nesna tas om lag like mange studenter opp via lokale opptak som via Samordnet opptak, mens det ved de øvrige høyskolene er et klart flertall av studentene som tas opp til grunnutdanninger via Samordnet opptak. Samordnet opptak omfatter dessuten bare høstopptaket, da vår-opptaket ved universiteter og høyskoler gjøres via lokale opptak. I Nord-Norge har dette først og fremst konsekvenser for Universitetet i Tromsø, hvor knappe 40% av de nye studentene blir tatt opp i vårsemesteret. Data omfatter ellers ikke opptak til videreutdanninger eller påbygningsstudier som forutsetter at en har tatt en grunnutdanning (Se ellers kap. 1.3.1). Vi har hatt tilgang til ferdige data for årene 1996-2000, og har også fått gjort noen kjøring på data for år 2001, men dette er ikke ferdigbearbejdede data. I materialet for 2001 mangler Handelshøgskolen BI (BI), som ikke er med i Samordna opptak, men som leverer data i etterkant til Samordna opptak. For de studier som det gis tilbud om på BI, i hovedsak siviløkonom og høyskolekandidatutdanninger, har vi derfor bare fullstendige data for år 2000. For mer opplysninger om datamaterialet, viser vi til kapittel 1.3.1.

4.1 Hovedtall for studieopptak

Fra 1996 har universitetene og de vitenskapelige høyskolene deltatt i den nasjonale opptaksmodellen ved Samordnet opptak. Etter datamaterialet fra Samordnet opptak økte søkermassen fram til toppåret 1994 hvor 109 000 personer søkte studie plass, deretter er søkningen redusert (se Tabell 4.1.). Samordnet opptak forklarer det med synkende ungdomskull, endret studietilbøyelighet og situasjonen på arbeidsmarkedet. Videre påpeker samordnet opptak at det har vært en nedgang i antall søknadsalternativ per søker slik at presset på utdanningsinstitusjonene er redusert og poenggrensene har sunket. Kvinnene er i flertall i høyere utdanning, og omlag 60 pst. av søkerne er kvinner.

Samordnet opptak sier i sin presentasjon av hovedopptaket for 2001 at det igjen er en økning i antall søkere til grunnutdanningen fra år 2000. Dette framgår ikke av tabellen, da

de endelige tallene for 2001 ennå ikke foreligger. De foreløpige tallene tyder likevel på at dette bare er en svak økning, sammenligna med den reduksjonen en har hatt siden 1994.

Nord Norge har de samme utviklingstrekkene som på landsplan, ved at søkermassen er gradvis redusert fra midt på 1990-tallet, men i litt større grad enn på landsbasis. Nord-Norges andel av den totale søkermassen er derfor redusert, selv om den de siste årene har stabilisert seg på 10,6 %. Ut fra at 19-24-åringene i landsdelen utgjør 10,3 % av denne aldersgruppa i landet, er søkermassen fra Nord-Norge omtrent som forventa.

Tabell 4.1 *Hovedtall for studieopptak for 1994-2000, landsplan og Nord Norge*

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Antall søkere (personer)	109 054	101 255	101 288	93 172	86 644	82 818	82 189
Antall kvalifiserte søkere	97 116	83 884	82 294	75 656	70 043	66 581	64 239
Antall tilbud pr. søker	2,3	1,69	1,11	1,1	1,1	1,14	1,15
Antall kvalifiserte søkere uten tilbud	25 054	14 841	8 494	5 272	3 473	2 262	1 769
Antall personer møtt til studiestart	43 966	45 624	45 501	43 651	43 836	43 684	44 616
Andel kvinner av tot. Søkermasse	59,3	59,3	59,3	59,4	59,3	59,6	59,1
Antall søkere fra Nord Norge	13 129	11 791	11 336	10 343	9 164	8 749	8 727
Andel søkere fra Nord Norge av tot. Søkermasse	12,0	11,6	11,2	11,1	10,6	10,6	10,6

Kilde: Samordnet opptak, www.so.uio.no/statistikk

4.2 Endringer i utdanningsretninger på landsplan

Når vi ser på søkermassen fordelt på utdanningsretninger, er det viktig å være klar over at det er ulike ”søkerbegrep” som legges til grunn. Antallet søkere fordelt på utdanningsretninger er mye høyere enn antallet personer som har søkt høyere utdanning, fordi en person kan være søker til flere studier og flere studiesteder. Derimot er antall primærsøkere det samme som antallet personer som har søkt, da det er søkerens (personens) førstevalg som er tatt ut.

Ser vi på antallet primærsøkere pr. studieplass finner vi da hvilke studier som er mest og minst vanskelig å komme inn på, og får da en oversikt over hvilke studier det er mest rift om plassene på. Vi har laget en slik tabell ut fra landstallene for 1996, 1998 og 2000. En skal da være klar over at det er stor forskjell i utdanningskapasiteten i form av antall plasser og små spesialiserte utdanninger kan komme høyt på listen selv med små søkertall.

Tabell 4.2 *De mest og minst ettertraktede studiene, målt etter primærsøker per plass (i parentes er verdien angitt), for årene 1996, 1998 og 2000. Studier med feitt skrift har over 1000 plasser, mens studier som er kursivert har under 200 plasser på landsbasis. De øvrige har mellom 200 og 1000 plasser.*

	1996	1998	2000
	Prim/plass	Prim/plass	Prim/plass
Studier med mange Primærsøkere pr. Plass	<i>Journalist (13,63)</i> <i>Audiograf (9,6)</i> Fysioterapeut (9,56) <i>Veterinær (8,92)</i> <i>Reseptar (6,06)</i> Siviløkonom (5,07) <i>Barnevern (4,79)</i>	<i>Journalist (11,71)</i> Fysioterapeut (8,76) <i>Veterinær (6,63)</i> Medisin (4,05) <i>Audiograf (3,70)</i> <i>Sivilarkitekt (3,62)</i> Siviløkonom (3,57)	<i>Journalist (8,42)</i> Fysioterapeut (7,41) <i>Veterinær (6,96)</i> <i>Sivilarkitekt (5,97)</i> Medisin (4,44) <i>Radiograf (3,41)</i> Siviløkonom (3,31)
Studier med få Primærsøkere pr. Plass	Teologi (0,23) Realfag (1,11) Ingeniør(1,22) Maritim (1,58) Hist.fil (1,72) Sam.vit (1,73) Faglærer (1,82)	Teologi (0,8) Førskolelærer (1,09) <i>Fiskeri (1,11)</i> Realfag (1,34) Årsenhet (1,37) Ingeniør (1,49) Maritim (1,52)	Førskolelærer (0,87) <i>Teologi (1,08)</i> <i>Maritim (1,16)</i> Faglærer (1,22) Realfag (1,22) Allmennlærer (1,28) Vernepleier (1,32)

Kilde: Samordnet opptak

Journalist, fysioterapeut og veterinær har vært blant de studiene med aller størst søkning i forhold til antall studieplasser for de tre årene 1996, 1998 og 2000 (Tabell 4.2). I tillegg har siviløkonomutdanninga vært blant de seks-sju mest ettertraktede alle tre årene, mens medisin, audiograf, radiograf og reseptarutdanninga har vært blant de mest ettertraktede ett eller to av årene. Det har vært litt større variasjoner i hvilke fag som har vært enklest å komme inn på. Teologi og maritim utdanning har alle tre årene vært lett å komme inn på, og det samme gjelder realfag, mens ingeniørutdanninga noen år har vært blant de det har vært lettest å komme inn på. Videre er førskolelærerutdanningen blitt et studium det de siste årene er lett å komme inn på, mens allmennlærer og faglærer enkelte år har vært blant de med færrest primærsøkere pr. plass. Når en vet at det i tillegg tas opp en god del studenter til desentraliserte utdanningstilbud som lærer og førskolelærer, og at studenter som tas opp til ingeniørutdanning over tre semester (treterminordninga) ikke er med i tallene fra Samordnet opptak, viser det at det til disse studiene er få søkere til hver studieplasse.

Dette gir imidlertid bare et bilde av de mest og minst populære studiene, og en del av de utdanninger som kommer med i tabellen omfatter svært få studenter. Vi har derfor sett litt mer på de store linjene i endringer i studievalg siden 1996, og i løpet av siste halvdel av 1990-tallet kan vi se en endring i søkningen til ulike studier. I denne sammenhengen er vi mest opptatt av å se på de mer generelle trekkene for om mulig å kunne si noe om trender i endringene, framfor å fokusere på de største endringene mellom hvert enkelt år. Nå går vi over til å snakke om søkere fordelt på utdanninger, og da er alle søkere, enten de er primærsøkere eller har hatt utdanningsvalget lenger nede på lista regna med. Disse tallene summerer seg altså opp til langt flere søkere enn det totale antall personer som har søkt.

Det studiet som har hatt størst fall i søkningen fra 1996 til 2001 på landsplan er i første rekke førskolelærerutdanningene, hvor søknadsmengden er redusert med 2/3, fra 15500 søkere til i overkant av 5100 søkere (Tabell 4.3). Antall plasser er redusert med 22 pst. fra

1996-2001. Ut fra tallet på fremmøtte er det tydelig at det er mange ledige plasser på denne utdanningen. Også lærerutdanningen har hatt et kraftig fall i søkningen, på mer enn 50 pst. I samme periode har det vært en utvidelse i antall studieplasser med 16 pst. De siste to årene er ikke alle plassene blitt fylt opp. Trolig er det totale antallet søkere og plasser litt høyere enn det disse tallene gir uttrykk for, i og med at dette er utdanninger som det disse årene også er gitt som desentraliserte utdanningstilbud, hvor studentene er tatt opp via lokale opptak. Bare i Nord-Norge er det årlig tatt opp om lag 150 studenter til desentralisert lærerutdanning, og om lag 70 til desentralisert førskolelærerutdanning de siste fem årene.

Fiskeri/maritime utdanninger har hatt et kraftig fall i søkningen (57 pst.) og dette rammet i første rekke de maritime utdanningene. Søkningen til fiskeriutdanningene er omtrent på samme nivå i 2001 som i 1996, imidlertid var det en betydelig reduksjon i søkningen i 1998, men den tok seg opp i de seinere årene. Antallet plasser innenfor maritime fag er redusert med over 40 prosent fra 1996-2001, likevel er mange av disse studieplassene ubesatt. Antall studieplassene innen fiskeri i perioden er på om lag samme nivå, og disse er i hovedsak fylt opp.

Tabell 4.3 *Antall plasser, søkere og møtt til ulike utdanningstyper, 1996, 1998, 2000 og 2001. For forklaring av inndelingen, se Vedlegg 3*

År	Plasser				Endr. 1996-1996-		Søkere				Endr. 1996-1996-		Møtt				Endr. 1996-1996-	
	1996	1998	2000	2001	2000	2001	1996	1998	2000	2001	2000	2001	1996	1998	2000	2001	2000	2001
Lærer	2927	2857	3439	3397	17 %	16 %	21747	13435	11319	11152	-48 %	-49 %	3061	2985	3109	3126	2 %	2 %
Førskolelærer	2582	2647	2114	2004	-18 %	-22 %	15501	8974	5658	5492	-63 %	-65 %	2651	2622	1508	1529	-43 %	-42 %
Helsefag	4050	4225	4743	4946	17 %	22 %	35218	26214	22485	24814	-36 %	-30 %	4171	4304	4930	5026	18 %	20 %
Sosialfag	1318	1390	1397	1428	6 %	8 %	22687	16540	12671	13655	-44 %	-40 %	1445	1486	1474	1681	2 %	16 %
Teknisk	3997	3714	3637	3663	-9 %	-8 %	17770	15766	14283	14699	-20 %	-17 %	3230	3480	3092	3624	-4 %	12 %
Realfag	4080	3809	4069	4373	0 %	7 %	15243	16707	17583	18387	15 %	21 %	3961	3940	4289	4135	8 %	4 %
Hist.fil	3903	3260	3190	3501	-18 %	-10 %	16177	13274	12025	12614	-26 %	-22 %	3804	3405	3181	3120	-16 %	-18 %
Lang helsefag	969	921	944	929	-3 %	-4 %	11371	7738	7404	7453	-35 %	-34 %	920	850	952	975	3 %	6 %
Info/media	301	295	299	315	-1 %	5 %	5889	4623	3802	4433	-35 %	-25 %	297	307	314	372	6 %	25 %
Fiskeri/maritim	406	278	241	267	-41 %	-34 %	2106	903	788	922	-63 %	-56 %	331	213	148	138	-55 %	-58 %
Juss	1047	1037	1080	1085	3 %	4 %	10670	7508	6335	6584	-41 %	-38 %	1045	1047	1164	1211	11 %	16 %
Landbruk	334	360	320	389	-4 %	16 %	3223	2223	1544	1851	-52 %	-43 %	358	309	259	317	-28 %	-11 %
Samf.vit.	3463	3038	2871	3340	-17 %	-4 %	17283	14138	13513	13727	-22 %	-21 %	3566	3368	3077	3418	-14 %	-4 %
Siviløkonom	631	860	1032		64 %	#####	5223	4661	5388		3 %	#####	779	967	1087		40 %	#####
Høgskolekand	6672	6708	7208		8 %	#####	39881	35249	32128		-19 %	#####	7441	6638	7201		-3 %	#####
Arsstudier	5866	8045	7704	6050	31 %	3 %	50852	41609	35761	33455	-30 %	-34 %	6030	6715	7440	5620	23 %	-7 %
	42546	43444	44288		4 %	#####	290841	229562	202687		-30 %	#####	43090	42636	43225		0 %	#####

Ut fra tabellen viser det seg at realfag, som her består av realfag fra universitetene samt sivilingeniør og sivilarkitekt er den eneste kategorien som har hatt en økning i søkningen fra 1996-2001. Det må imidlertid understrekes at 1996 skiller seg ut med meget lav søkning, og gir derfor betydelig prosentvis utslag. Antallet plasser innen realfag har økt i perioden, ettersom også antall som møter fram til studiestart har økt, viser dette at flere starter med realfag-utdanninger. Samtidig har realfag i denne perioden vært av de utdanningene det har vært enklest å komme inn på (jfr. tabell 4.2).

Helsefag som består av sykepleierstudenter (som utgjør den største gruppen) samt vernepleiere, ergoterapeuter og fysioterapeuter, har hatt størst økning i antall studieplasser (22 pst.). Trolig er det her også et litt høyere antall søkere og plasser enn det tallene fra Samordnet opptak gir uttrykk for, i og med at det er sykepleieutdanningen også er gitt som desentralisert tilbud de siste årene. Ut fra tallene er disse plassene mer enn fylt opp. Det har vært fokusert på underdekningen av sykepleiere i helsevesenet, så dette er en forståelig utvikling. Slik vi understreket tidligere har fysioterapeututdanningen vært av de utdanningene det har vært vanskeligst å komme inn på i denne perioden. Antall studieplasser er uendret og ut fra fremmøtet er det tydelig at dette er en populær retning.

Journalist har vært et studium med meget stor søkning, i løpet av perioden vi ser på er antallet studieplasser økt med 24. Søkningen er redusert, men framdeles troner denne utdanningen som den klart mest populære. I tabellen nedenfor er journalistutdanningen slått sammen med bibliotekutdanning (info og media), og den har ubetydelige endringer i antall møtte i løpet av perioden. Tallet på plasser har økt mest for siviløkonomutdanningen (tall for 1996-2000). Samtidig har søkningen holdt seg på samme nivå, og selv om det er blitt lettere å komme inn på denne utdanningen de siste årene, er dette en utdanning som ikke har tapt søkere på samme måte som de fleste andre studier. Landbruk er derimot et utdanningsområde som har vært under store endringer. Antall studieplasser har økt med 17 prosent, samtidig som søkningen er redusert kraftig, med hele 43 pst. Utfra antallet frammøtte er det tydelig at det er mange ledige plasser.

Når det gjelder mange av studiene ved universitetene slik som realfag, historisk-filosofiske studier og samfunnsvitenskapelige studier er det ikke et bestemt antall plasser knyttet til disse studiene, men studiene er åpne slik at studenter som er kvalifisert har rett til å få studere ved flere av disse fakultetene eller instituttene. Antall plasser vil derfor ikke være et interessant mål for disse studiene.

4.3 Endringer i utdanningsretninger blant nordnorske studenter

For mange er det enklere å velge studier dersom de kan tas i nærheten av der en bor. Videre viser studier at mange velger å bosette seg i nærheten av der de studerer (bl.a. Sæther 2000). Tabellen nedenfor viser at studentene ved de nordnorske høyskolestedene i stor grad blir værende i landsdelen etter endt studier. Samisk høyskole avleverer færrest til Sør-Norge (kun 4.3 pst.), mens over 20 pst. av de som studerte ved høyskolene i Narvik og Harstad i perioden 1990-1996 flyttet sørover og hadde arbeid i Sør Norge i 1997. Hovedbildet viser likevel at de nordnorske lærestedene stort sett utdanner til arbeidslivet i landsdelen.

Tabell 4.4 *Høgskolekandidater utdannet fra 1990-1996 ved ulike utdanningssteder i Nord Norge etter arbeidsregion i 1997. Målt i prosent.*

Høgere utdannings- institusjoner i Nord Norge	Egen region	Øvrig eget fylke	Øvrig i Nord Norge	Øvrig Sør Norge	Totalt
Bodø	34	32	25	10	100
Narvik	14	16	48	23	100
Nesna ²³	1	60	30	9	100
Rana	57	25	5	13	100
Universitetet i Tromsø	46	7	29	18	100
Høgskolen i Tromsø	42	21	21	16	100
Harstad	39	20	18	23	100
Alta	25	36	19	20	100
Hammerfest	33	40	18	10	100
Kautokeino	45	47	3	4	100

Kilde: Sæther 2000

²³ I den nevnte undersøkelsen er Nesna region definert som kun Nesna kommune, mens vi i denne utredningen har sett Nesna som en del av Rana-regionen. At Nesna-regionen som bare omfatter Nesna kommune regnes som egen region, forklarer det svært lave tallet til egen region.

Ved hjelp av data fra Samordnet opptak kan vi si noe om hvordan studenter fra Nord Norge velger utdanningsretning. Studentene fra Nord-Norge utgjør som tidligere nevnt det store flertallet (65-85%) av studentene ved de nordnorske utdanningsingstusjonene. På mange felter følger de nordnorske studentene de nasjonale trendene, men ikke hele vegen.

Tabell 4.5 *Antall søkere og antall møtt blant nordnorske studenter, for årene 1996, 1998 og 2001²⁴*

År	Søkere				Møtt			
	1996	1998	2001	Endr 1996-2001 %	1996	1998	2001	Endr. 1996-2001 %
Lærer	2563	1651	1624	-37 %	436	448	473	8 %
Førskolelærer	1787	985	637	-64 %	285	239	148	-48 %
Helsefag	4527	3399	3234	-29 %	523	517	593	13 %
Sosialfag	2889	2026	1720	-40 %	185	207	227	23 %
Teknisk	2064	1881	1712	-17 %	345	468	290	-16 %
Realfag	1484	1865	1980	33 %	350	411	498	42 %
Hist.fil	1203	1285	1235	3 %	268	320	272	1 %
Lang helsefag	1606	966	928	-42 %	170	119	135	-21 %
Info/media	521	414	442	-15 %	30	34	32	7 %
Fisk/maritim	920	286	417	-55 %	160	55	91	-43 %
Juss	1080	760	689	-36 %	122	130	123	1 %
Landbruk	300	129	151	-50 %	24	14	19	-21 %
Samf.vit.	1683	1526	1492	-11 %	378	360	367	-3 %
Siviløkonom	302	271	221		40	41		
Høgsk.kand	4689	4292	3464		833	803		
Årsstudier	5240	4336	3559	-32 %	648	632	616	-5 %
Div.	1987	1877	2054	3 %	266	133	211	-21 %
Sum	34845	27641	25559		5063	4931	4907	

Kilde: Samordnet opptak

I denne tabellen kan altså samme person være registrert flere ganger som søker til samme utdanningstype dersom vedkommende har søkt på samme utdanningstype ved ulike institusjoner. Dette betyr at antallet søkere i denne tabellen altså er mange flere enn antallet personer som har søkt. Antallet søkere fra Nord Norge målt på denne måten har også gått kraftig tilbake i perioden 1996-2001, på samme måte som antallet personer som har søkt (se Tabell 4.1). Imidlertid er ikke antall personer fra Nord Norge som møter opp til studiestart redusert, det har i hovedsak vært stabilt i løpet av denne perioden, på rundt 5000 studenter. Tallene for antall søkere og møtt i 2001 er heller ikke fullstendige, og vil stige litt når tallet på søkere og møtt til studier ved Handelshøgskolen BI blir lagt til (se fotnote til Tabelltekst).

Tilbakegangen i søkning gjelder også i landsdelen for alle utdanningstyper unntatt realfag. Også blant studentene fra Nord Norge er førskolelærerutdanningen den som er redusert mest, med nesten 2/3 som på landsbasis, mens antallet som starter opp på studiene om lag er halvert. Dette er imidlertid ikke hele sannheten, da et betydelig antall

²⁴ Dataene for 2001 er ikke fullstendige, da data fra Handelshøgskolen BI mangler. Dette har først og fremst konsekvenser for søkningen til siviløkonomutdanningen og økonomiske fag ellers, som her havner i kategorien høgskolekandidatstudier, og følgelig har vi ikke presentert tall for disse utdanningstypene. Se for øvrig beskrivelsen av data fra Samordna opptak i første kapittel.

er tatt opp via lokale opptak til desentralisert førskolelærerutdanning i Nord-Norge de siste årene, årlig i størrelsesorden ca. 70 studenter. Tallet på søkere og særlig plasser har antagelig derfor ikke blitt redusert like mye som tallene i tabellen indikerer. Et grovt anslag er at tallet på søkere i Nord-Norge er vel halvert, mens tallet på plasser er redusert med en tredjedel. Søkingen til lærerutdanningen i Samordnet opptak er også kraftig redusert, men noe mindre enn på landsbasis. All denne reduksjonen gjør seg gjeldene for allmennlærere. Tallet på søkere totalt sett har dessuten neppe blitt redusert like mye, da det i tillegg til disse tilbudene også er gitt desentraliserte tilbud over mange år, der studentene er tatt opp via lokale opptak. Et grovt anslag er at om lag 150 studenter årlig er tatt opp til slik desentralisert utdanning i Nord-Norge, noe som i så fall medfører at reduksjonen i søkertall er litt mindre, trolig på om lag 30%, enn det en ser i tallene fra Samordnet opptak. Denne reduksjonen i søkingen har likevel ikke gitt seg utslag i hvor mange som starter på studiene. Her er det tvert i mot flere som tar til med lærerutdanning i 2001 sammenlignet med 1996. Dette tallet er antagelig i liten grad påvirket av desentralisert lærerutdanning, da omfanget av slike tilbud om lag er det samme i dag som i 1996. Økningen i antallet lærerstudenter er høyere blant de nordnorske studentene enn på landsplan.

Helsefag har fått redusert antallet søkere med om lag 30% som på landsbasis i perioden 1996-2001, men antallet som har startet opp med helsefaglige studier har økt. Antagelig er søkingen redusert litt mindre og antallet plasser økt litt mer enn det tallene i tabellen gir uttrykk for, da det de siste årene er gitt desentraliserte tilbud både for sykepleiere og vernepleiere. Totalt sett er det årlig tatt opp om lag 100 nye studenter til desentralisert sykepleier eller vernepleierutdanning i Nord-Norge, men flere de siste årene enn midt på 1990-tallet. I antall studenter er det klart flest som starter med sykepleierutdanningen, men det er også flere som starter med ergoterapeut- og fysioterapeututdanninger. Det har vært en nedgang blant studentene på vernepleierstudiet. Søkingen til sosialfaglig utdanning har gått ned med 40% i landsdelen som på landsbasis, og altså mer ned enn søkingen til helsefag i perioden 1996-2001. Imidlertid er antallet nordnorske studenter både blant barnevern- og sosionom utdanningene økt, størst økning har det vært i barnevernutdanningen.

Maritim utdanning er også en stor taper blant de nordnorske studentene. Søkingen er over halvert som på landsbasis, men har likevel tatt seg opp igjen fra et svært lavt nivå i 1998. Antall møtte til maritime utdanninger er redusert med hele 84 pst. De fiskerifaglige utdanningene har hatt en motsatt utvikling. Søkingen er økt med knappe 20 pst. mens antallet som møter opp er økt med 55 pst.. Dette gjelder i hovedsak fiskeriutdanninga i Tromsø.

Når det gjelder Siviløkonom- og høyskolekandidatutdanningene er datamaterialet ufullstendig for 2001, da Handelshøgskolen BI mangler i dataene. Det er små forskjeller mellom 1996 og 1998 i søking og antallet møtte til disse studiene.

Når det gjelder lange helsefagutdanninger, så har det vært en større reduksjon i den nordnorske søkingen enn det har vært i landet generelt. Søkingen er redusert med over 40 pst. i landsdelen, og frammøtet er redusert med 20 pst. Reduksjonen kommer i all hovedsak blant de som studerer medisin. Det kan også nevnes at antallet som studerer farmasi er økt i perioden.

Interessen for realfag har tatt seg betydelig opp i Nord Norge i løpet av siste halvdel av 1990-tallet. Søkingen økte med en tredjedel, og over 40 pst. flere møtte fram for å starte på realfag i 2001 sammenlignet med 1996. Imidlertid ser vi at innenfor de tekniske utdanningene så har det vært noe nedgang i både søking og antall nye studenter som har møtt fram. Den største gruppen er ingeniører, og her har det vært litt tilbakegang i antall

søkere, og særlig antall møtt, men mindre tilbakegang enn den generelle tilbakegangen. Når det gjelder ingeniørutdanning er ikke studenter som blir tatt opp til treterminordningen med i disse data fra Samordnet opptak. Derfor er antallet søkere og møtt til studier totalt sett litt høyere enn tallene i tabellen. Da dette hele tiden har vært utenfor Samordnet opptak, endrer ikke dette i vesentlig grad de svakt negative utviklingstrekkene for denne typen utdanning.

Diversegruppen er i all hovedsak ex.pil og det har vært betydelig reduksjon blant disse studentene i perioden, særlig stor tilbakegang var det i 1998.

4.3.1 Populære studier blant nordnorske studenter

Utfra tallet på søkere og antallet møtt til studier fra Nord-Norge, og den andel de nordnorske studentene som har møtt til studier utgjør av det totale antallet som har møtt til tilsvarende studier, kan det sies en del om på hvilke måter det nordnorske søkerne skiller seg ut fra landsgjennomsnittet.

De nordnorske studentene skiller seg klart fra landsgjennomsnittet når det gjelder fiskeriutdanningen. Her utgjør de et klart flertall både av de søker og de som møter opp til studiene. Maritim utdanning er også en utdanning der de nordnorske studentene utgjør en relativt stor andel av søkerne og de som møter til studier. Begge studiene er imidlertid små utdanninger.

Tabell 4.6 *Andelen de nordnorske søkerne som møtte til studier utgjør i forhold til landstallene, fordelt etter utdanningstype.*

Ar	Andel nordnorske av søkerne			Andel nordnorske av frammøtte		
	1996	1998	2001	1996	1998	2001
Fiskeri/maritim	44 %	32 %	45 %	48 %	26 %	66 %
Lærer	12 %	12 %	15 %	14 %	15 %	15 %
Lang helsefag	14 %	12 %	12 %	18 %	14 %	14 %
Sosialfag	13 %	12 %	13 %	13 %	14 %	14 %
Helsefag	13 %	13 %	13 %	13 %	12 %	12 %
Realfag	10 %	11 %	11 %	9 %	10 %	12 %
Høgskolekand	12 %	12 %		11 %	12 %	
Samf.vit.	10 %	11 %	11 %	11 %	11 %	11 %
Årsstudier	10 %	10 %	11 %	11 %	9 %	11 %
Juss	10 %	10 %	10 %	12 %	12 %	10 %
Førskolelærer	12 %	11 %	12 %	11 %	9 %	10 %
Info/media	9 %	9 %	10 %	10 %	11 %	9 %
Hist.fil	7 %	10 %	10 %	7 %	9 %	9 %
Teknisk	12 %	12 %	12 %	11 %	13 %	8 %
Landbruk	9 %	6 %	8 %	7 %	5 %	6 %
Siviløkonom	6 %	6 %		5 %	4 %	

Kilde: Samordnet opptak

Av de øvrige studiene er det ingen som skiller seg like klart ut, men lærerutdanninga, lange og korte helsefaglige utdanninger og sosialfagutdanningene har høy andel fra Nord-Norge både blant søkere og nye studenter som møter fram. Når vi i tillegg ved at dette dels er utdanninger som det også gis desentraliserte tilbud om i landsdelen, særlig,

lærerutdanning og sykepleierutdanning, forsterker dette denne tendensen. At det trolig er i Nord-Norge at denne typen desentraliserte tilbud i størst utstrekning blir gitt, gjør dette enda tydeligere. Både lærerutdanning, lang helsefagutdanning og sosialfag skiller seg ellers ut med litt høyere andel nordnorske blant de som møter fram enn blant søkerne. Bortsett fra enkelte mindre helsefaglige utdanninger, er dette utdanninger som er representert i landsdelen.

Realfagene viser stigende tendens i andel nordnorske søkere som møter til studier, mens tendensen er motsatt når det gjelder de øvrige tekniske utdanningene, der andelen nordnorske blant de som møter fram har gått klart tilbake mellom 1998 og 2001. Andelen søkere til realfag og tekniske utdanninger har derimot vært relativt stabil i hele perioden.

De studiene der de nordnorske søkerne utgjør lavest andel av de som søker og møter til studier er siviløkonom²⁵-, landbruksutdanning, og noen mindre studier som sivilarkitekt, reseptar, veterinær, bibliotekar og teologi. I disse studiene utgjør de nordnorske studentene mindre enn 7% av de som møtte opp til studiet. Det gjaldt også historisk filosofiske fag i 1996, men her har andelen nordnorske blant søkere og frammøtte økt. Et fellestrekk ved mange av studiene som har lav andel nordnorske studenter er at de ikke, eller i liten grad, er representert ved utdanningsinstitusjoner i landsdelen.

---

²⁵ Søkning og opptak til siviløkonomstudiet i Bodø er ikke med i dette datagrunnlaget da dette er en videreutdanning som ikke er med i Samordna opptak. Andelen nordnorske studenter på dette studiet er derfor antagelig litt høyere enn det tallene i tabellen gir uttrykk for.

5 Oppsummering - endringer i rekrutteringsgrunnlag og utdannings søkning

I dette avslutningskapitlet vil vi ta utgangspunkt i de demografiske analysene som vi gjorde i kapittel 2, og det disse sier om forventa utvikling i rekrutteringsgrunnlaget for hver av de høgere utdanningsinstitusjonene i landsdelen. Vi vil så vurdere dette opp mot forholdene på arbeidsmarkedet og utdanningsnivået i de regionene som rekrutterer mest til de høgere utdanningsinstitusjonene, samt hvordan de nordnorske søkeres utdanningsvalg samsvarer med det tilbudet den enkelte institusjon i dag gir. Dette gir et grunnlag for å vurdere om det er sannsynlig at utdannings søkningen vil øke eller minske ut over de forventa demografiske endringene i rekrutteringsgrunnlag.

Før vi gjør dette, er det imidlertid av interesse å se på hvordan søkningen til de ulike lærestedene i Nord-Norge har utvikla seg de siste fem årene, da dette også sier noe om de enkelte studiestedenes attraktivitet, utover de endringer vi allerede har sett fordelt på studievalg. Dette må også tas med i en avsluttende vurdering av hvordan utdannings søkninga til de høgere utdanningsinstitusjonene i landsdelen kan komme til å utvikle seg.

5.1 Utvikling i søkertall for lærestedene i Nord-Norge

Som vist tidligere har utdannings søkningen gått kraftig tilbake på siste halvdel av 1990-tallet, og antallet nordnorske søkere har gått mer tilbake enn antallet søkere generelt i Samordna opptak. Her har vi spesielt sett på endringen i søkertall fordelt på institusjon i perioden 1996-2000, og disse viser noen interessante forskjeller. Det er for det første betydelige forskjeller i hvor stor nedgang de ulike institusjonene har i søkningen. Størst nedgang har Høgskolene i Nesna, Harstad og Finnmark hatt, med en reduksjon i antall søkere gjennom Samordna opptak på over 2/3, og antall primærsøkere på om lag 40% fra 1996 til 2000 (Tabell 5.1). Den reelle nedgangen i antall søkere er trolig noe mindre, i og med at disse høgskolene, særlig Høgskolen i Nesna, i betydelig grad har drevet desentraliserte utdanningsopplegg, og søkerne til disse er ikke med i tallene for Samordna opptak. Ut fra opplysninger fra institusjonene om lokale opptak vil vi anslå at tallet på primærsøkere til disse institusjonene om lag er redusert med en tredjedel. Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole har antagelig hatt minst like stor nedgang i søkningen, men her mangler vi tall for hele perioden.

Høgskolene i Bodø og Tromsø har tilsvarende hatt en halvering av antallet søkere gjennom Samordna opptak, og en reduksjon i antallet primærsøkere på en fjerdedel. Tar vi med lokale opptak er trolig den totale reduksjonen i antall primærsøkere på om lag 20%. Også Universitetet i Tromsø har hatt klar reduksjon i søkertall, men her har antallet søkere bare blitt redusert med en tredjedel, selv om antall primærsøkere er redusert med

en fjerdedel altså like mye som for Høgskolene i Bodø og Tromsø. For Universitetet gjelder imidlertid tallene bare høstopptaket, siden vårøptaket, som utgjør knappe 40% av opptaket til UITØ, er et lokalt opptak, og derfor ikke kommer med i tallene for Samordna opptak. Tallet på søknader til UITØ i vårsemesteret har ifølge NSD's Database for høyere utdanning ikke blitt redusert i denne perioden, så reduksjonen i antallet primærsøkere til UITØ totalt i perioden har vært på om lag 15%.

Høgskolen i Narvik skiller seg fra de andre utdanningsinstitusjonene med en nedgang i antallet søkere på bare en fjerdedel, og faktisk en svak økning i antallet primærsøkere. Dette, sammen med at UITØ er den institusjon som ellers har hatt minst nedgang i søkningen, samsvarer med det faktum at søkningen til realfagene faktisk har økt i denne perioden, og at tekniske fag er av de fag som har hatt minst nedgang i søkning.

Tabell 5.1 *Endring i antallet søkere, primærsøkere og antallet søkere møtt til utdanning gjennom Samordna opptak i perioden 1996-2000 ved lærestedene i Nord-Norge.*

Institu- sjon	Søk- ere 1996	Prim. -søk- ere 1996	Møtt 1996	Søk- ere 2000	Prim. -søk- ere 2000	Møtt 2000	Endr. Søk- ere	Endr. Prim.- søk- ere	Endr. Møtt
HIF	8321	1049	713	2544	618	458	-69 %	-41 %	-36 %
SA/SH ²⁶	(168)	(68)	(35)	69	20	18	(-59%)	(-71%)	(-49%)
UITØ	9405	1804	1222	6296	1379	987	-33 %	-24 %	-19 %
HITØ	9321	1638	605	4654	1209	537	-50 %	-26 %	-11 %
HIH	6642	942	421	2033	531	379	-69 %	-44 %	-10 %
HIN	1547	236	147	1159	242	173	-25 %	+3 %	+18 %
HBO	11537	1993	965	5774	1536	1037	-50 %	-23 %	+8 %
HINE	4653	326	297	1047	206	163	-77 %	-37 %	-45 %

Kilde: Samordna opptak

Høgskolene i Narvik og Bodø er videre de eneste som har hatt økning i antallet søkere møtt til utdanning i denne perioden. Ellers har Høgskolene i Tromsø og Harstad hatt en lite nedgang, mens Universitetet i Tromsø og ikke minst Høgskolene i Nesna og Finnmark, samt Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole, har hatt stor nedgang i antallet søkere som møter fram. For Høgskolen i Nesna er dette i noen grad motvirka ved at antallet som har møtt til desentraliserte grunnutdanninger har økt i løpet av perioden.

Sammenligner vi endringene i søkning totalt med endringene i søkning blant nordnorske søkere spesielt til hvert av lærestedene, kommer det også fram noen interessante opplysninger fra tallene i Samordna opptak. Reduksjonen i antall nordnorske søkere til institusjonene har for de fleste institusjonenes vedkommende vært mindre enn reduksjonen i totalt antall søkere, noe som innebærer at de nordnorske søkerne i dag utgjør en litt større del av søkergrunlaget til lærestedene i nord enn for fem år siden. Dette betyr at det i tider med nedgang i søkningen og mindre kamp om studieplassene, er færre sørfra som søker seg til de nordnorske lærestedene. Særlig har søkningen sørfra til

²⁶ Tallene for Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole som står i 1996-kolonnene er for 1997, da data for 1996 ikke var tilgjengelig. Disse tallene, og endringstallene som da gjelder perioden 1997-2000, er derfor satt i parentes.

Høgskolene i Finnmark, Harstad og Nesna gått mye tilbake, og er redusert med om lag 80% på fire-fem år.

De utdanningsinstitusjonene som avviker fra dette mønsteret er Universitetet i Tromsø, som har hatt omtrent samme reduksjon blant nordnorske som søkere sørfra, og Høgskolen i Narvik som faktisk har hatt større reduksjon blant de nordnorske søkerne enn blant søkere sørfra. Høgskolen i Bodø står i en mellomstilling, da den har hatt større reduksjon i søkningen sørfra enn nordfra, uten at forskjellene på langt nær er så store som for de øvrige høgskolene.

Spørsmålet videre er hva som skjer når de nasjonale søkertallene stiger igjen om noen år, om det da er de lærestedene i nord som i størst grad har tapt søkere sørfra som i størst grad får økning i søkningen, eller om økningen i søkningen fordeles jevner på utdanningsinstitusjonene i nord ut fra dagens søkertall? Dette er antagelig i stor grad avhengig av hvordan søkerne da vil fordele seg på studievalg, og hvor disse tilbudene gis. Det er sannsynlig at søkere sørfra i større grad enn søkere fra landsdelen, og spesielt søkere som rekrutteres lokalt, legger mer vekt på hvilket tilbud som gis enn hvor i landsdelen tilbudet gis.

5.2 Oppsummerende drøfting av mulige endringer i rekrutteringsgrunnlag og utdanningsøkning

De demografiske analysene vi har gjort (oppsummert i Tabell 5.2) viser at det demografiske rekrutteringsgrunnlaget, altså den mengden av personer (i stor grad ungdom) som utdanningsinstitusjonene rekrutterer fra, på landsbasis vil holde seg uendra til 2005, for deretter å stige klart mot år 2010 og 2015. I landsdelen vil dette rekrutteringsgrunnlaget derimot gå klart tilbake til år 2005, for deretter å stige svakt til 2010, og så synke svakt igjen til år 2015. Disse tallene er forutsatt at flyttingen de neste ti til femten år blir som gjennomsnittet på 1990-tallet, og at dagens aldersstruktur på søkningen til høyere utdanning fortsetter. En kan selvsagt diskutere disse forutsetningene, men vi anser det som rimelige forutsetninger. Dersom utdanningssøkningen pr. person i rekrutteringsgrunnlaget endrer seg, vil utdanningssøkningen selvsagt endre seg ut over de endringene vi her ser i det demografiske rekrutteringsgrunnlaget.

Tabell 5.2 *Utsiktstall for prosentvis endring i det demografiske rekrutteringsgrunnlaget til høyere utdanning i Norge og Nord-Norge perioden 2000-2015, med basisår 2000=100. Vekta etter dagens aldersstruktur blant de som møter til høyere utdanning (både Samordna og lokale opptak). Utsiktstall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.*

	Utsiktsanalyse	2000	2005	2010	2015
Norge	Nullalternativ, flyt. 1990-tallet	100	101	110	114
Nord-Norge	Nullalternativ, flyt. 1990-tallet	100	92	94	92

Resultatet, dersom dette slår til, er altså at mens rekrutteringsgrunnlaget på landsbasis etter 2005 vil utvikle seg klart positivt, vil rekrutteringsgrunnlaget i landsdelen synke klart de nærmeste årene, og etter 2005 ligge klart under dagens relativt lave nivå. Dersom flyttemønsteret endrer seg vesentlig til det positive for landsdelen, for eksempel slik det var på første halvdel av 1990-tallet, vil dette gjøre at rekrutteringsgrunnlaget i landsdelen

stiger 2-3%-poeng mer i 2010 og 2015, men selv ikke dette vil få rekrutteringsgrunnlaget opp til dagens nivå.

Et annet spørsmål er om utdanningsøkningen pr. person i rekrutteringsgrunnlaget vil endre seg mer i landsdelen enn i landet? Litt høyere arbeidsledighet og litt lavere utdanningsnivå, i alle fall i deler av landsdelen, kan påvirke utdanningsøkningen i landsdelen litt mer i positiv retning enn i landet. Fortsatt betydelig netto utflytting vil derimot virke negativt ved at dette bidrar til at mangelen på arbeidskraft øker, noe som øker etterspørselen etter arbeidskraft, som igjen reduserer utdanningsøkningen i landsdelen. Et annet moment som kan endre utdanningsøkningen på sikt, er dersom en oppnår en ”metning” av utdanningsbehovet. Når utdanningsdeltakinga blant ungdom øker, i den forstand at en økende andel av ungdomskullene tar høyere utdanning slik vi har sett på 1990-tallet, vil det medføre at andelen med høyere utdanning i de aldersgruppene vi ser på om fem, ti og femten år antagelig vil være høyere enn i dag, noe som kan redusere utdanningsbehovet og også utdanningsøkningen på sikt.

Hvilke av disse faktorene som vil påvirke utdanningsøkningen mest er usikkert, på samme måte som det er usikkert hvordan hver av disse faktorene vil utvikle seg både i landet, og ikke minst i landsdelen de neste ti til femten år. Vår vurdering er likevel at faktorene (i) netto utflytting og (ii) stigende utdanningsnivå i befolkningen som er sannsynlige utviklingstrekk i landsdelen, kombinert med at det kan bli (iii) økende etterspørsel etter arbeidskraft i arbeidslivet i landsdelen, trekker i retning av at utdanningsøkningen pr. person kan bli redusert. På denne bakgrunn er det generelt i landsdelen neppe grunn til å vente mer positive tall for utdanningsøkningen enn tallene for rekrutteringsgrunnlaget gir uttrykk for, snarere heller mer negative tall. Dette vil likevel variere noe mellom utdanningsinstitusjonene i landsdelen etter tilbudsprofil og rekrutteringsgrunnlag.

5.2.1 Forskjeller mellom utdanningsinstitusjonene i nord

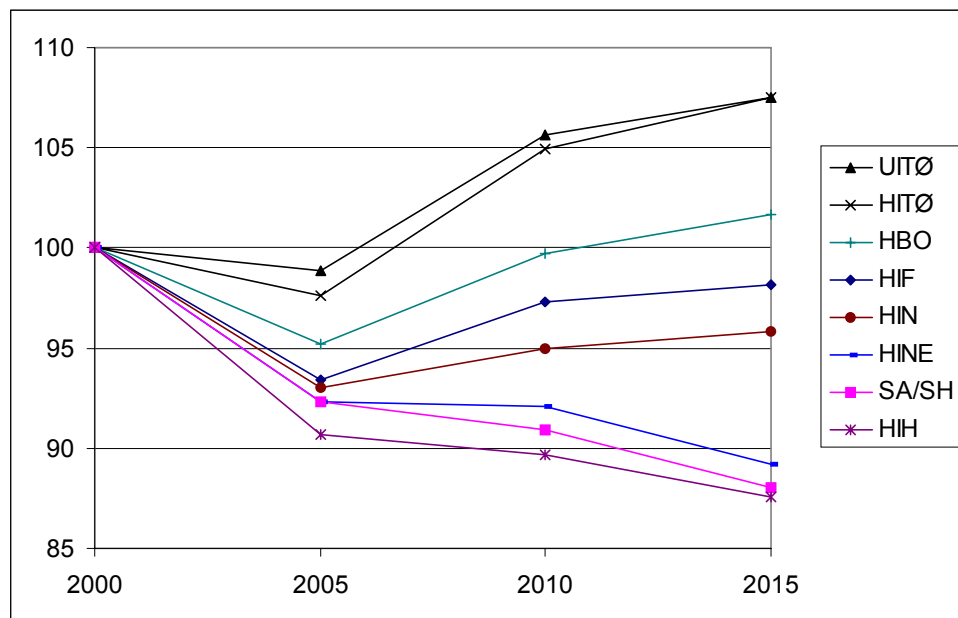
Til slutt skal vi oppsummere og drøfte den sannsynlige utviklinga i rekrutteringsgrunnlag og utdanningsøkning for hver av utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge. Dette er gjort ved å ta utgangspunkt i den mest sannsynlige utviklingbanen for hvordan det demografiske rekrutteringsgrunnlaget kommer til å utvikle seg, og drøfte dette i forhold til status og utvikling når det gjelder sysselsetting, arbeidsledighet og utdanningsnivå i de regioner institusjonene rekrutterer mest fra. Dette suppleres til slutt med en vurdering av i hvilken grad utdanningstilbudet ved utdanningsinstitusjonene samsvarer med endringer i søkeres utdanningsvalg de siste årene, og spesielt endringer i de nordnorske søkeres utdanningsvalg. Vi vil understreke at disse vurderingene av hvordan søkeres utdanningsvalg, situasjonen på arbeidsmarkedet og utdanningsnivået i arbeidslivet, påvirker utdanningsøkningen, bare er en drøfting av hvordan vi tror disse forholdene slår ut på utdanningsøkningen i framtida. Og den samla vurderingen av disse forholdene er tilsvarende usikker.

Høgskolen i Finnmark (HIF)

Høgskolen i Finnmark har i utgangspunktet en utviklingsbane som tilsier klar nedgang i rekrutteringsgrunnlaget til år 2005, men deretter klar vekst fram til 2010, men ikke mer enn at nivået i år 2010 og 2015 fortsatt vil ligge 2-3% under dagens nivå (Figur 5.1). Høgskolen rekrutterer i hovedsak fra Finnmark, Nord-Troms og Tromsø, og litt sørfra. Store deler av Finnmark og Nord-Troms har noe høyere arbeidsledighet enn resten av landsdelen og landet, mens utdanningsnivået i utgangspunktet er relativt høgt i de fleste

regioner som HIF rekrutterer fra, med unntak av Kyst-Finnmark og Nord-Troms. Dette påvirker trolig utdanningssøkningen i hver sin retning.

Figur 5.1 *Forventa utvikling i rekrutteringsgrunnlaget for læresteder i landsdelen, gitt utsiktsanalyser for befolkningsutvikling. Basisår 2000=100. Vekta etter dagens geografiske rekrutteringsmønster til lærestedene, og dagens aldersstruktur blant søkere som tar imot plass i høyere utdanning. Utsiktstall korrigert for historisk innvandring, flytting og dødelighet som på 1990-tallet.*

Tilbudet ved HIF består dels av utdanninger som har hatt stor nedgang i søkningen både på landsbasis og i landsdelen (lærer, førskolelærer, sosialfag), men hvor de nordnorske søkerne er litt overrepresentert, og dels av utdanninger som ikke har hatt så store reduksjoner (helsefag, høgskolekandidat), men hvor også de nordnorske søkerne er litt overrepresentert. At studiene i hovedsak er av de som har hatt større reduksjoner i søkningen enn gjennomsnittet, men samtidig er mer populære blant nordnorske søkere trekker også studiesøkningen til HIF i hver sin retning. Tiltrekningskraften på sørnorske og søkere ser ut fra forrige avsnitt ut til å være sterkt knytta til om det er konkurranse om studieplassene i det nasjonale utdanningsmarkedet, og når denne konkurransen øker igjen etter år 2005, kan dette gi større søkning sørfra. Men at utdanningstilbudene i stor grad er blant de som har hatt størst nedgang i søkningen, vil antagelig redusere dette potensialet.

Totalt sett er det altså både faktorer som påvirker utdanningssøkningen positivt og negativt. Dette innebærer at det ikke er grunnlag for å tro at utdanningssøkningen vil endre seg på andre måter enn den utviklingen vi regner som mest sannsynlig for det demografiske rekrutteringsgrunnlaget.

Samisk allaskuvla/Samisk Høgskole (SA/SH)

Det er vanskeligere å lage like sikre prognoser for utdanningssøkningen til Sami allaskuvla/Samisk Høgskole som for de øvrige høgskolene, da søkergrunnlaget er lite, og opplysningene om dette noe mangelfulle. Ut fra at det er noenlunde klart hvilket geografisk rekrutteringsomland denne institusjonen rekrutterer fra, i hovedsak fra de nordsamiske områdene i Norge, samt litt fra tilsvarende områder i Nord-Finland og Nord-Sverige, kan vi noenlunde sikkert si at rekrutteringsgrunnlaget antagelig vil gå klart tilbake til år 2005, og også svakt tilbake i periodene deretter.

Siden søkertallene er så lave, er det derimot stor usikkerhet om hvordan den framtidige utdanningssøkningen til SA/SH vil utvikle seg, og relativt liten absolutt økning, vil gi store relative utslag. Til dels høg arbeidsledighet, og middels utdanningsnivå i de regionene SA/SH rekrutterer fra, kan bidra til å øke utdanningssøkningen pr. person i rekrutteringsgrunnlaget. En fortsatt relativt stor etterspørsel etter samiskspråklig personell i ulike deler av arbeidslivet, både i Norge og våre naboland, kan også bidra til å øke utdanningssøkningen.

Totalt sett er det altså usikkert om utdanningssøkningen vil utvikle seg forskjellig fra det demografiske rekrutteringsgrunnlaget til SA/SH, men med den lave utdanningssøkning som det er i dag er det iallefall et betydelig potensiale for økning, selv om det demografiske rekrutteringsgrunnlaget ikke tilsier det.

Universitetet i Tromsø (UITØ) og Høgskolen i Tromsø (HITØ)

Universitetet og Høgskolen i Tromsø er de utdanningsinstitusjoner i landsdelen som ligger an til størst vekst i rekrutteringsgrunnlaget. Veksten vil i hovedsak komme mellom 2005 og 2010, etter først en svak tilbakegang de nærmeste tre-fire år. Disse institusjonene er vel de eneste som kan forvente sterkere vekst i det kvinnelige enn mannlige rekrutteringsgrunnlaget, noe som styrker utdanningssøkningen i og med at den er større blant kvinner enn menn. Sterk vekst i sysselsetting og knapphet på arbeidskraft, lav arbeidsledighet og høgt utdanningsnivå i Tromsøregionen, hvor henholdsvis en fjerdedel (UITØ) og en tredjedel (HITØ) av søkerne som tar imot studieplass ved disse institusjonene kommer fra, bidrar trolig negativt til utdanningssøkningen framover. Den øvrige rekruttering til UITØ kommer både fra øvrige Troms, Finnmark og deler av Nordland, mens rekrutteringen til HITØ i hovedsak kommer fra øvrige Troms. UITØ rekrutterer dessuten en stor andel av studentene sørfra, mens HITØ rekrutterer en liten andel sørfra. I noen av de områdene institusjonene rekrutterer mest fra, er det litt høyere arbeidsledighet (deler av Finnmark og Nord-Troms), og lavt utdanningsnivå (Nord-Troms, Vesterålen), men dette er trolig ikke nok til å motvirke effekten fra Tromsø-regionen.

Derimot har UITØ og HITØ til sammen den klart største bredden i utdanningstilbud i landsdelen, og har både utdanningstilbud som har hatt stor nedgang i søkning (lærer, førskolelærer, fiskerifag), som har hatt middels nedgang i søkning (helsefag, historisk filosofiske fag), som har hatt mindre nedgang i studiesøkning (samfunnsvitenskap, tekniske fag), og som har hatt økning i søkninga (realfag). Disse institusjonene har også til sammen både utdanningstilbud som nordnorske studenter er overrepresentert på, og utdanningstilbud som de er underrepresentert på, selv om det er overvekt av de førstnevnte. Reduksjonen i søkertall har dessuten vært mindre ved UITØ enn ellers i landsdelen, mens HITØ også har hatt noe mindre reduksjon enn blant annet høgskolene i Finnmark og Harstad, som på noen områder er de nærmeste konkurrenter. Totalt sett er det sannsynlig at dette bidrar positivt til utdanningssøkningen til UITØ og HITØ.

Totalt sett er det altså noen regionspesifikke faktorer som trekker utdanningssøkningen i negativ retning, mens den store bredden i utdanningstilbud i Tromsø trekker i positiv retning. Det er derfor grunn til å tro at utdanningssøkningen utvikler seg om lag som den forventede utviklinga i det demografiske rekrutteringsgrunnlaget, eller kanskje litt over dette da andelen kvinner i rekrutteringsgrunnlaget vil være høyest i landsdelen for disse institusjonene, i og med at de rekrutterer mye fra Tromsø-regionen.

Høgskolen i Harstad (HIH)

Sammen med Sami Allaskuvla/Samisk Høgskole og Høgskolen i Nesna er Høgskolen i Harstad den av høgskolene som etter våre demografiske analyser vil få størst nedgang i

rekrutteringsgrunnlaget. Den rekrutterer 40% av søkerne fra egen region, en region med relativt lav arbeidsledighet, og middels utdanningsnivå. Dette bidrar ikke positivt til utdanningsøkningen. Det øvrige rekrutteringsomland er sørlige deler av Troms og nordlige deler av Nordland og med unntak av at enkelte regioner har lavt utdanningsnivå (Vesterålen, Finnsnes-Senja), er status relativt lik Harstadregionen.

Utdanningstilbudet ved HIH er i stor grad helse- og sosialfag, samt noen høgskolekandidatutdanninger. Sosialfagene har hatt litt større nedgang i søkningen enn gjennomsnittet, mens de øvrige har hatt gjennomsnittlig (helsefag) eller noe mindre nedgang (høgskolekandidatutdanninger) i søkningen. Dette er alle utdanningstilbud som nordnorske studenter er litt overrepresentert på. HIH har ellers vært av de institusjoner i landsdelen som har hatt størst nedgang i søkning siden 1996, og spesielt i antallet søkere sørfra.

Totalt sett tror vi at de regionspesifikke forholdene, og begrensningene i utdanningstilbudet ved HIH begge bidrar litt negativt til utdanningsøkningen. Det er derfor grunnlag for å tro at utdanningsøkningen til HIH kan komme til å gå litt mer tilbake enn det demografiske rekrutteringsgrunnlaget.

Høgskolen i Narvik (HIN)

Rent demografisk forventes rekrutteringsgrunnlaget til Høgskolen i Narvik å bli redusert klart mot pr 2005, for deretter å øke svakt mot år 2015, men likevel ikke så mye at en når dagens nivå. Skolen rekrutterer fra egen region, og noe fra naboregionene og Alta. I hovedsak er dette regioner med relativt lav arbeidsledighet og middels til høyt utdanningsnivå, noe som i utgangspunktet ikke bidrar til at en kan forvente økning i utdanningsøkningen.

Høgskolen i Narvik er eneste sted utenom Tromsø som tilbyr utdanningstilbud innen realfag og ingeniørfag. Dette er de utdanningstilbud som har klart seg best gjennom den nedgangen i søkertall som skjedde på slutten av 1990-tallet, der realfagene som eneste faggruppe fikk økt søkningen, og der de tekniske fagene var av de som hadde minst nedgang i søkningen. Riktignok er dette fag som det i hovedsak ikke har vært vanskelig å komme inn på, men det er interessant at søkningen til disse fagene har hatt en annen og mer positiv utvikling enn de fleste andre faggrupper. Ved siden av disse fagene gir HIN helsefaglige utdanningstilbud. I hovedsak har altså HIN utdanningstilbud som er blitt relativt mer populære de siste årene. Andelen nordnorske søkere og søkere som møter til utdanning er omtrent som forventa for realfagene og de tekniske fagene, selv om disse har hatt litt motsatt utvikling i andel som møter, der andelen har økt blant de nye realfagstudentene, mens den er blitt redusert blant studentene til de tekniske fagene. Vi tror likevel utdanningstilbudet vil virke positivt på utdanningsøkningen, og særlig vil dette være tilfelle dersom større industri/olje og gassprosjekt blir igangsatt i landsdelen, noe som trolig vil øke etterspørselen etter høyere utdanna teknisk personale.

Totalt sett virker ikke de regionspesifikke faktorene positivt inn på utdanningsøkningen, mens endringene i utdanningsvalg trolig vil gjøre det, og da særlig dersom etterspørselen etter høyere teknisk personell øker vesentlig i landsdelen. I så fall kan utdanningsøkningen øke mer enn rekrutteringsgrunnlaget etter år 2005, men dette er ennå usikkert.

Høgskolen i Bodø (HBO)

Høgskolen i Bodø er sammen med lærestedene i Tromsø, den eneste som på sikt kan vente svak økning i rekrutteringsgrunnlaget utover dagens nivå i 2015, dersom flyttemønsteret blir som gjennomsnittet over hele 1990-tallet. Men før det vil

rekrutteringsgrunnlaget først gå klart tilbake til år 2005, for deretter å stige like klart til år 2010. Høgskolen rekrutterer mest fra Bodø og Salten, til sammen nesten halvparten av de nye studentene, og noe fra Lofoten og nordre del av Helgeland. Dette er regioner med lav arbeidsledighet, og bortsett fra Bodø regioner med lavt utdanningsnivå. Bodø har imidlertid høgt utdanningsnivå og denne regionen utgjør en stor del av rekrutteringsgrunnlaget (nesten 40%). Ingen av disse faktorene tyder derfor på økt utdanningssøking.

Høgskolen i Bodø er ellers det studiested ved siden av Tromsø som har det bredeste utdanningstilbudet i landsdelen. Her gis tilbud innen både pedagogiske utdanninger, helsefag, sosialfag, en rekke høgskolekandidatutdanninger, samt journalistutdanning. HBO har dermed både faggrupper som har hatt stor nedgang i søking, og utdanninger som har hatt middels eller liten nedgang i søking. Og en har utdanninger med stor andel nordnorske søkere, og utdanninger med middels andel nordnorske søkere.

De regionsspesifikke faktorene trekker antagelig utdanningssøkningen i negativ retning, mens utdanningstilbudet kan trekke litt i positiv retning. Totalt sett er det likevel ikke grunnlag for å tro at disse forholdene vil gi mer vekst i utdanningssøkningen enn i rekrutteringsgrunnlaget.

Høgskolen i Nesna (HINE)

Rekrutteringsgrunnlaget til Høgskolen i Nesna forventes ut fra våre demografiske analyser å bli redusert betydelig fram mot år 2005, for deretter å holde seg på dette nivået til 2010, og deretter synke klart igjen til år 2015. HINE rekrutterer mest fra Ranaregionen, og ellers sørover på Helgeland og sørfra. Lav arbeidsledighet, men også middels til lavt utdanningsnivå i disse regionene, trekker antagelig utdanningssøkningen i hver sin retning.

Utdanningstilbudet ved Høgskolen i Nesna er i hovedsak pedagogiske utdanninger, utdanninger som har hatt stor nedgang i søking på siste del av 1990-tallet. Dette er samtidig utdanninger som har høy andel nordnorske søkere, og en betydelig andel av disse har de siste årene tatt disse utdanningene som desentraliserte tilbud, og gjerne da tilbud i regi av HINE. Mangelen på bredde i utdanningstilbudet og utviklinga i søking til de utdanningene som gis, vil likevel trolig bidra negativt til utdanningssøkningen til HINE.

Totalt sett tilsier dette at utdanningssøkningen trolig vil følge en litt lavere utviklingsbane enn rekrutteringsgrunnlaget, slik at en også kan vente svak nedgang i rekrutteringsgrunnlaget etter 2005. Dette er imidlertid også som for alle andre læresteder i landsdelen avhengig av hvordan etterspørselen i arbeidslivet etter de faggrupper som utdannes vil utvikle seg, og for HINE's vedkommende hvordan etterspørselen etter lærere og førskolelærere, spesielt i Nordland, vil utvikle seg.

Litteratur

- Arbo, Peter, Sveinung Eikeland, Narve Fulsås og Trine Holm (2000): Nordnorsk utsyn. En landsdelsstudie med tre scenarier. Det samfunnsvitenskapelige fakultets skriftsserie A nr. 95. Universitetet i Tromsø.
- Hustoft, Anne Gro, Henning Hartvedt, Erik Nymoen, Margareta Stålnacke og Harald Utne (1999): Standard for økonomiske regioner. Etablering av publiseringsnivå mellom fylke og kommune. Rapport 99/6. Statistisk Sentralbyrå.
- Lie, Ivar (2001): Befolkningsutvikling og –potensiale på Nordkalotten. Kommentartutgave av NIBR-notat, oktober 2001.
- Sæther, Bjørnar (2000): Klassiske analyser. Kompetanse og regional utvikling. NIBR-notat 2000:124
- Sørli, Kjetil (1999): Bosetting og flytting i Tromsø og Harstad. NIBR-prosjektrapport 1999:12.
- Sørli, Kjetil (1995): Regional demografi. Metoder for å studere regional befolkningsutvikling og variasjon i atferdsmønstre. TANO.

Vedlegg 1

Regioninndeling av Nord-Norge

Region	Høgskole/universitet	Kommuner som inngår
Sør-Varanger		Sør-Varanger
Vadsø		Vadsø, Unjarga-Nesseby
Øvrige Kyst-Finnmark		Vardø, Båtsfjord, Berlevåg, Gamvik, Lebesby, Nordkapp, Måsøy, Hasvik, Loppa
Øvrige Indre Finnmark		Deatnu-Tana, Karasjohka-Karasjok, Porsanger
Hammerfest	Høgskolen i Finnmark	Hammerfest, Kvalsund
Alta	Høgskolen i Finnmark	Alta
Kautokeino	Sami Allaskuvla/Samisk høgskole	Guovdageidnu-Kautokeino
-----		
Øvrige Nord-Troms		Kvænangen, Nordreisa, Skjervøy, Gaivuotna-Kåfjord, Storfjord, Lyngen
Tromsø	Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Tromsø, BI Tromsø	Tromsø, Karlsøy, Balsfjord
Finnsnes-Senja		Lenvik, Sørreisa, Dyrøy, Tranøy, Torsken, Berg
Indre Troms		Målselv, Bardu, Salangen, Lavangen
Harstad	Høgskolen i Harstad	Harstad, Kvæfjord, Bjarkøy, Skånland, Ibestad, Tjeldsund
-----		
Vesterålen		Andøy, Sortland, Øksnes, Bø, Hadsel

Lofoten		Vågan, Vestvågøy, Moskenes, Flakstad, Røst, Værøy
Narvik	Høgskolen i Narvik	Narvik, Evenes, Ballangen Gratangen
Øvrige Ofoten/Salten		Lødingen, Tysfjord, Hamarøy, Steigen, Sørfold
Bodø	Høgskolen i Bodø	Bodø, Fauske, Skjerstad, Gildeskål
Øvrige Salten/Helgeland		Saltdal, Beiarn, Meløy, Rødøy, Træna, Lurøy
Rana	Høgskolen i Nesna, BI Nordland (Rana)	Rana, Hemnes, Nesna
Sandnessjøen		Alstahaug, Leirfjord, Dønna, Herøy
Mosjøen		Vefsn, Grane, Hattfjelldal
Brønnøysund		Brønnøy, Vevelstad, Vega, Sømna, Bindal

Vedlegg 2

Grunnutdanninger i Nord-Norge²⁷

UTDANNING	UTDANNINGSINSTITUSJONER I NORD-NORGE							
	HIF	SA/SH	UITØ	HITØ	HIH	HIN	HBO	HINE
ALMLÆRER	HIF	SA/SH		HITØ			HBO	HINE
AUDIO								
BARNEVER	HIF				HIH		HBO	
BIBLIO								
BIOING				HITØ				
ERGO				HITØ				
ERNÆRING								
FAGLÆRER	HIF			HITØ		HIN		HINE
FARMASI			UITØ					
FISKERI			UITØ					
FYSIO				HITØ				
FØRLÆRER	HIF	SA/SH		HITØ			HBO	HINE
H2-KAND	HIF			HITØ	HIH		HBO	
H3-KAND	HIF			HITØ	HIH		HBO	
HISTFIL			UITØ					
INGENIØR				HITØ		HIN		
JOURNAL							HBO	
JUS			UITØ					
LANDBRUK								
MARITIM				HITØ				
MEDISIN			UITØ					
ODONT				HITØ				
RADIO				HITØ				

²⁷ Tabellen omfatter bare grunnutdanninger eller hele utdanningsløp. Dette innebærer at studier som er definert som videre studier eller påbygning, som for eksempel Siviløkonomutdanninga i Bodø eller Jordmorstudiet ved HITØ, ikke kommer med. Tabellen omfatter dessuten bare grunnutdanninger og utdanningsløp som er med i Samordna opptak, noe som medfører at for eksempel Politiutdanninga i Bodø, og kunstfag ved Høgskolen i Tromsø ikke er med i oversikten. Studier som bare er basert på lokale opptak, noe som gjelder en del deltidsstudier eller desentraliserte studier, er heller ikke regna med, men dette er i all hovedsak tilbud som lærestedet også gir ordinært, med opptak gjennom Samordna opptak, og det kommer følgelig fram i tabellen. Studier som bare går enkelte år, kan også være falt ut av tabellen. Studier ved de to BI-filialene i landsdelen, i Tromsø og Mo i Rana er ikke med i tabellen i og med at Handelshøgskolen BI ikke er med i samordna opptak. Disse to filialene gir i hovedsak tilbud om høgskolekandidatutdanning.

REALFAG			UITØ				
RESEPTAR							
SAMVIT			UITØ				
SIVARK							
SIVING			UITØ			HIN	
SIVØKON							
SOSIONOM	HIF						HBO
SYKEPL	HIF			HITØ	HIH	HIN	HBO
TEOLOGI							
VERNEPL					HIH		
VETERIN							
ÅR	HIF	SA/SH		HITØ	HIH		HBO HINE
ÅR-LÆRER	HIF						HBO HINE
EXPHIL			UITØ				HBO
KUNSTFAG							
ORTOPEDI							
MUSIKK							

Kilde: Samordna opptak

Vedlegg 3

Utdanninger som inngår i Utdanningstyper

Lærer består av allmennlærer og faglærer.

Førskolelærer

Helsefag består av ergoterapeut, fysioterapeut, sykepleie og vernepleie.

Sosialfag består av barnevern og sosionom.

Teknisk består av ingeniør, bioingeniør, audiograf, radiograf og reseptar.

Realfag består av realfag fra universitetene, sivilingeniør og sivilarkitekt

Hist.fil består av historisk- filosofiske fag fra universitetene og teologi.

Lang helsefag består av farmasi, ernæring, medisin, odontologi og veterinær.

Info/media består av journalist og bibliotekar.

Fiskeri/maritim består av fiskeriutdanninger og maritime utdanninger.

Juss er juridiske fag fra universitetene.

Landbruk er landbruksfag

Samf.vit. er de samfunnsvitenskapelige fagene fra universitetene.

Siviløkonom

Høgskolekandidater består av to- og treårige høgskoleutdanninger som gir tittel høgskolekandidat.

Årsstudier er årsheter fra ulike høyskoler samt årsheter i lærerutdanningene.